

Új olesó és teljes kiadások.

A MAGYAR NEMZET

CLASSICUS IRÓI.

Negyedik

Folyam

SZENTJÓBI

SZABÓ LÁSZLÓ

KÖLTŐI MUNKÁI.

Pest, 1865. Kiadja Heckenast Gusztáv.

11086aaa
47
SZENTJÓBI

SZABÓ LÁSZLÓ

K

KÖLTŐI MUNKÁI.

ÖSSZESZEDTE

TOLDY FERENCZ.

PEST, 1865.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

Digitized by Google

352

Pest, 1865. Nyomatott Heckenast Gusztávnál.

E L Ő S Z Ó.

Újja-születésünk kora első időszakából hozok egy költőt, ki, bár lyránk magas kifejlettsége mellett, a nagy közönségnek ma már csak gyenge érdekeltségével találkozhatik: azoktól mégis, kik a különféle korok jelesbjeiben a korok jeleit és képviselőit szeretik észlelni, szívesen fog vétetni. Mert Szentjóni az oly későn s nehéz küzdelmekkel megindúlhatott dalköltészetünk egyik szerencsésb kezdője volt; „Mátyás Királya“, mint rögtönzött mű, azon időben! kétségkívül meglepő képességről tanúskodik; s Mária Királynéjában a történeti és novellistiai tárgyalás küzdése ismét irodalmi fejletlenségünk vergődéseibe hágy tanulságos pillantást vetnünk.

Ha a szerencsétlen ífjunak az élet gényusa tovább mosolyog, amiket még adandó volt, a történelmi érdeken túl, kétségkívül önálló becszel is fentartják magokat. De az 1795. évnek nem egy tőrője maradt. S ő ezek közt az adományozottak egyike volt.

T. F

SZENTJÓBI ÉLETE.

(TOLDY: A M. KÖLTÉSZET KÉZIKÖNYVE I. KÖT.).

SZENTJÓBI SZABÓ LÁSZLÓ Ottományon Bihar vármegyében 1767. született; iskoláit Debreczenben folytatta, s papságra kívánván magát adni, ott a hittudományt is végezte. Azonban 1786-ban más irányt vett, miután József cs. által először ugyan Nagyváradra nemzeti iskolai oktatóvá neveztetett, s onnan 1790. Nagybányára a k. gymnasiumhoz retorika tanárává mozdíttatott elő. Midőn II. József cs. halála után a protestáns tanítók a katolikus iskolákból elbocsáttattak, Szentjóbi a törvénytudományra adta magát, s 1794-ben Bihar vármegye tiszteleti jegyzőjévé, s gr. Teleki Sámuel mellett tikoknokká lett. Már ekkor Szentjóbi a legkedveltebb dalköltők közzé tartozott. Ugyan is a M. Múzában 1787-ben fellepven, 1788-ban a kassai magyar társasághoz állott, s mint ilyen a M. Muzeumot több becses verses és prózai dolgozatokkal nevelte; némely dalai Orpheusban láttak világot, összegyűjtött versei pedig külön ily cím alatt: *Szentjóbi Szabó László Költeményes Munkái*, Pest, 1791. jelentek meg (újra Debreczen, 1820., és Pest 1840.) melyek közt énekei kívül találtatik egy Gellertféle pásztori játék is: *A pánt-*

lika 1 felv. és versekben. I. Ferencz kir. koronázása alkalmával egy drámai kísérlettel lépett fel: 2. *Mátyás király, vagy a nép szeretete jámbor fejedelmek jutalma, érzékenyjáték* 3 felv. Buda, 1792. (németül is ugyanott és akkor). Említendő még 3. *I. Mária magyar királynak élete* a M. Muzeum II. kötetében, de mely e folyóirat megszűntével töredékül maradt. A Martinovics összeesküvése Szentjóbít is szerencsétlenségbe döntötte: ugyan is Hajnóczy és Szentmariai által e titkos társaság létezéséről és céljáról értesülván, eleinte hozzáállt, miután pedig annak veszedelmes irányáról meggyőződött, abból kilépett ugyan, de fölfedezését elmulasztván, a kir. tábla által május 8. 1795., másnap a hétszemélyes tábla által is halálra ítéltetett ¹⁾. Ez ítéletet a fejedelem kegyessége fogsággá enyhítette, melyet azonban Szentjóbi ki nem tűrvén, Kufstein várában azon évi oct. 10., élte huszonnolczadik évében, meghalálozott ²⁾.

---

¹⁾ L. Sententiae tam I. Tabulae R. Jud. quam Exc. Tabulae Septemvir. contra criminis laesae Maiestatis seu perduellionis reos latae, Pest, 1795. az I íven.

²⁾ Életrajzi adatai *Horvát István* magán közlései szerint régi kézikönyvemben állnak: Handbuch der ung. Poesie, 1828. I. a 218—19. II.

I.

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

NEGYEDIK KIADÁS.

1*

Ámbár gyenge illatocskám
Nagyon messze nem terjedhet,
S nagy mellyéket bé nem tölthet:
Tág lesz nékem egy kis környék,
Ha bétölti illatocskám.

Gr. Ráday Gedeon.

INDÚLJ - D A L.

Dobozy Lajoshoz, midőn először táborba ment.

Rajta pajtás!
Nagy a hajtás,
Indúlj Bukovinának,
Itt is ember,
Itt is fegyver
Kell a hazának!
Tölts puskát, kardot köszörülj,
Ily jó szerencsédnek örülj!
Magyar a nemed.
Tudod ember kell a gátra:
Lajos! hogy maradnál hátra?
Menj törökre,
Hogy örökre
Éljen érdemed!

Már Márs régen
A térségen
Sípjait hangoztatja,
Vitezséggel
Nyereséggel
Népünk biztatja.
A dob, trombita harsognak,
Az ágyúk zúgnak, ropognak,
A várnak dülnek.
Rontnak a magyar fegyverek,
Hullnak a török emberek,
A zsákmányok
Ragadványok
Halmozvást gyűlnek.

Szabács vára
 Pancsovára
     Csakhamar következett,
 Mind két várral
 Kevés kárral
     Népünk egyezett.
 A sok oktalán ökröket,
 A gyülevész törököket
     Leaprítettük,
 Elfogtuk fővezéreket,
 Zászlójokat fegyvereket,
 A rabokat
 Mint barmokat
     Fogva hajtottuk.

Most a vitézt,
 Bátor hív kézt
     Hír, név, préda követi,
 A tisztelet
 Mások felett
     Őket szereti.
 A te véred sem víz Lajos!
 Annak nincsen semmi bajos
     Aki mit szeret.
 Menj! ott szerzik az érdemet,
 A jó hírt, az igaz nemet,
 Menj! hogy prédát
 Pénzt paripát
     Nyerj sok ezeret.

ZRÍNYI PÉTER, HORVÁTORSZÁGI BÁN I. LEOPOLD
 CSÁSÁRHOZ.

Uram! ha a végső sententia mellett
 Nem írhatott aképp szolgád amint kellett,
 Kedvezz egy halállal küszködő személynek,
 Ki retteg a jövő veszélynek,
 S ha mikor elődbe járul kérésével

Búsult haragodnak ne emészd hevével.
Bűnös vagyok ugyan, megvallom vétke­met,
Bűnös mert ellened megszegtem hitemet,
S a setét pokolnak ösztönözésére
Felesküdtem rendes királyom él­tére.
Uram! más vett reá, másoknak engedtem,
Magamtól, ilyenre hidd nem vetemedtem,
De hallván szüntelen a haza ínségét,
Lassú pusztulását, sok keserűségét,
Mint igaz hazafi megszántam, és vérem
Felforrván közzéjek magam béigérem.
Ha így merültem el mélyen a hívségbe,
S ellened hazámért estem hitszegésbe,
Ha szer felett űztem kötelességemet,
Felejtsd el jó végből származott vétke­met!
Hozd még vissza szegény lelkem ez életre,
Ó király méltóztass e nagy szeretetre!
S valamely nagy lészen hozzám e kegyelem,
En is mindenekbe' magam úgy viselem
Hogy homályosságát mostani vétke­mnek
Fedezze el mélyen fénye érdememnek.

Kérlek is ó Uram! kérlek igazságra,
Előharag nélkül nézz a Zrínyi ágra,
Mely egész életét a harcban töltötte,
S a Felséged házáat vérével őrzötte,
Mely sem tehetségét, sem éltét nem szánta,
Ha azt fejedelme, s hazája kívánta.
Mikor Zrínyi Miklós Szigetnél elesett,
Amely dicsőséges érdemet keresett,
Igaz érdemével, s vitéz halálával
Közöltethetik az a maradékával.
Szent is, és elterjedt a Zrínyi érdeme,
Örök dicsőség közt nyúgoszik teteme.
Így mind, kik a Zrínyi házból származtanak
Rendes királyoknak híven szolgáltak,
S bár sok szakadási voltak a hazának,
Ez vagy amaz részre soha sem hajlának,

Hanem Austriához lévén kötelezve,
 Mellette tették le lelkek örvendezve.
 Nem nézte az udvar ezeket húnyt szemmel,
 Hanem megtetézett gyakor kegyelemmel,
 Sőt annyi érdemes familiák között
 Számunkra egy báni koszorút kötözött,
 Melyért eleim is szolgáltak hívséggel,
 Győzedelmeskedtek gyakor nyereséggel,
 S igazán viselvén magokat mind végig,
 A Zrínyi érdemet emelték az égig.
 Tudom a bátyám is megszolgált érette,
 Mikor az eszéki hidat felégette,
 Amikor Styriát Karniolióval
 Visszanyerte a khám gazdag sátorával.
 Én is familiám nemes példájára
 Felségednek immár voltam nagy hasznára,
 Mert most Croátia hamuba' heverne,
 Szabadságról többé álmodni se' merne,
 Ha én meg nem vertem volna Szabolcs basát.
 Elfogván testvérét, s elnyervén táborát.

Kedvezz hát ó király, egy oly gyümölcsfának,
 Mely ha egyszer rosszul termett az urának,
 De más esztendőbe' bőv gyümölcsöt hozott,
 Ne legyen egyszeri vétkéért átkozott!
 Ne bízd ezt a kertész haragos kezére,
 Sőt tekints jövődöbéli termésére,
 Hogy, ha a többi fák másszor megcsalának,
 Vehesd hasznát e megjobbult gyümölcsfának.

Dicső eleimnek boldogult árnyéki,
 Kiket már befogtak az egek hajléki,
 Ha még a sír felett lebeg érdemetek,
 A császárnál értem óh esedezzetek!
 Oh esedezzetek a Zrínyi nemzetért,
 Hogy ne pusztúljon el egy hibás esetért.
 Mert bár még szép ágak nőttek e törzsökre,
 Ha rá csap a mennykő, elvesznek örökre.

Vagy ó ti már boldog lakosi az égnek,
Kik áldozatai vagytok a hívségnek;
Nyúgódjon csendesen érdemes hamvatok,
Az én halálommal meg ne bántódjatok!

De ó nem! kegyelmes uram s fejedelmem!
Benned helyheztetem minden hiedelmem,
Te ki megtartását életemnek fogadtad,
Haszontalan szókkal szolgád nem biztattad,
S a zágrábi püspök hozzám írt levele
Királyi kegyelmes fogadásod jele.
S hiszem biztatásid hogy porba nem tértek,
Melyek életemnek kegyelmet ígértek.
Pater Forstal által küldött levelébe
Így ír Lobkovitz is *) felséged nevébe,
Hogy ha előbbeni útamat követem,
Megmarad jószágom, megmarad életem,
Hogy senki hibámat szememre nem veti
Felséged is örök sír alá temeti.
S ily kegyes herczegi ajánlást is tészem,
Hogy egész házammal oltalmába vészen,
S hahogy meg nem érném többé a bánssággal,
Biztat a váradi generálissággal;
Sőt mind ezek mellett még azt is fogadja,
Hogy a negyven ezer forintot megadja,
Melyet szükségeim kipótolására
Kölcsön a cassából vettem uzsorára,
S hívségem jeléül nem kíván egyebet,
Csak hogy elfelejtván a rajtunk tett sebet
Borúljak székedhez igaz fejedelem!
S fiamat is Bécsbe hozsam ide velem.

Hittem, de hogy is ne, ennyi ígéretnek,
S meggondolván magam mondom a követnek:
Jó atyám! megtérek, itt van a jobb kezem,
Felmegyek Bécsbe is, ám megígérkezem

---

*) Herczeg Lobkovitz, az udvar főministere.

Carta biancám is od adom, bár éltem
 Hogy ezzel veszttem el, mind szüntelen féltem.
 Vidd el most a fiam előre kezesül,
 De meglásd, ha talán a dolog terhesül,
 Rejtsd el őt a császár tekintete elől,
 Vagy pedig tudósíts engem minden felől.
 De Forstal biztatván ezer igéretnel,
 Így szól: mit búsítasz ilyen felelettel?
 Amit oly nagy urak magokra vállaltak,
 Hiszed-e hogy abban valakit megcsaltak?
 Szent a fogadása egy koronás főnek,
 Amelyen hatalma nincsen az időnek!
 Ha nem lehet hinni egy király szavának
 Vége van úgy minden nemzetség jusának,
 Ha pedig játszhatna esküdött hitével,
 Már úgy forduljon fel a föld fenekével.
 Ekép eláztatván ily sok biztatással,
 Elviszi kis fiam tőlem zokogással.
 Nem is esett semmi oly nagy keservemre,
 Mint mikor kis fiam borúlván térdemre,
 Sírt és reménykedett az isten nevébe'
 Hogy ne adjam őtet idegen kezébe.

De még azután is, hogy már Bécsbe voltam,
 Mikoron Minister Hoher úrral szóltam
 S elvégeztem volna vele beszédemet,
 Ezt monda, nyájason megfogván kezemet:
 Nem fog olyan igen ártni ez az eset,
 Tán használ magának vele egy keveset,
 Hogy amely órába fegyvert s kardot ránta,
 A következő fertályban megbánta:
 Melylyel az udvarnak megbizonyította,
 Hogy bár mások miatt hitét felbontotta,
 De csakhamar megtért régi hűségére,
 S vigyázott a Zrínyi nemzet érdemére,
 És így hogy bár benne volt a pártütésbe,
 Állandóbb a hitbe mint a hitszegésbe.
 Azért is a grófnak mindent elengednek,
 Megholt érdemei felelevenednek,

S mint phoenixnek vagyon porából élete,
Megjön a Zrínyi ház eltűnt dicsérete.

Csakhamar azután ismét lévén nála,
Lobkovitz a herczeg szintén ott találta,
S ezt mondá Hoher úr jelenlételébe:
Bízhatok felséged kegyelmességébe,
Csak hogy az itt feljúl háborgó községet,
Mely Nádasdi alatt még pusztít, ront, s éget,
Emlékeztessen meggett esküvésére,
És kerítsem vissza felséged kezére.
Melyet szerencsésen ha végbe vihetek,
Minden pártütőknek megmarad életek;
Én is a megígért generálisságot
Elnyerem, s várhatok több több méltóságot.
Ó ezt mely szívbeli örömmel ígértem,
Látván hogy mások is megtartatnak értem,
S írok Nádasdinak mindjárt egy levelet,
És íme jön reá a kívánt felelet:
Hogy a felült népet mindjárt elszéleszti,
Stahremberg generált szabadon ereszti,
S követvén példáját az én hívségemnek,
Hív szolgálja lészen a fejedelemnek.
Noha megvallhatja kiki jó lélekkel,
Mely nagyot használtam én akkor ezekkel,
Mert midőn a tábor két szoros hegy között
Egész erejével keresztül költözött,
Akkor a kuruczok meg nem tért eszekkel
Leverhettek volna csak pusztá kövekkel.

E jó lépés után oly nyugodtan éltem,
Hogy még a leeső egektől se féltem.
Míg maga felséged félni megtanított,
Mikor kis fiammal tömlöczbe taszított.
Mikor letartotta jószágom, s mindenem,
Idegen törvénnyel dolgozván ellenem,
Mikor bús mennyköved, mind addig üldözött,
Még itten talált fel e rablánczok között

Mikor eljött hozzám e rettentő levél:
Zrínyi úgy mond, meghalsz! mivel nagy bünt tevél

Ó nem, igaz felség! hallgass a törvényre,
Csak úgy nézz itt reám, mint egy jövevényre,
Mert lévén törvénye a magyar nemzetnek,
A bécsi punctumok nem kötelezhetnek.
Ha tehát felséged koronás fejével
Azt fogadta nekünk tett esküvésével
Hogy a nagy szent István kardja oltalmába'
Megtartja a törvényt előbbi voltába':
Ó miért állít hát németek elébe
Akik jövevények hazánk törvényébe'?
Mert bár ez is halált dictáljon éltémnek,
Csak mégis könnyebben esnék a lelkemnek,
Ha törvénye szerint a hazám földének
Bár akar micsoda kinnal megölnének.

Nagy felség! reszketek, s alig bírom kezem
Ha végső órámba' arról emlékezem
Mit fogadtak legyen a sok fő emberek,
Hoher, és Lobkovitz első ministerek.
Mit fogadott Forstal, s a püspök levele:
Nemdenem felséged tett hitének jele?
S íme, mindazoknak félre tételével
Játszik egy császári udvar a hitével!
Noha a pogányt is, ha azt felbontotta,
A nagy isten példaképen megrontotta,
Várna is híres lett László esetével,
Mivel nem gondola a török frigyével.

De, szent az igazság, meg kell állni ennek,
Nincs is semmi baja az érdemetlennek.
Én, nagy bűnös vagyok, és ez egy vétkemmel
Koczkáztam hibáson fejem s életemmel.
És ha törvényünknek szent parancsolatja
Meg nem változhatván fejem elcsapatja,
Nem zúgolódhatom, s nem szólok ellene,
Mert a halandóknak törvény az istene.

De mivel a fiam üres e hibától
Szabadíttasson fel a fogság kínjától.
Légy, ó igaz felség! egy kis kedvezéssel,
Ne ölj búsultodba' kettőt egy ütéssel.
Ha már én elveszek, adj néki életet,
Ne írtsd ki egyszerre a Zrínyi nemzetet.
Talán meggondolván halálomnak okát,
S dicső eleinek követvén nyomdokát
Igazabb híve lesz felséged házának,
S más úton akarja javát hazájának.

De ó nagy szerelme e gyarló életnek!
Mely jó ha szemeink a napra nézhetnek!
Jó az élet, és bár sok baj szorult belé,
Még sem kívánczunk menni a sír felé.
Ha hát életemért mégis esedezem
S köntösöd széléhez ragaszkodik kezem,
Búsult mérge között felforrt haragodnak
Halld meg nyögő szavát elalélt rabodnak,
Ki megbánván bűnét, a Jézus sebéért
Irgalmasságodnál instál életéért.
Mert bár érdemei a Zrínyi nemzetnek
A jövő haláltól már meg nem menthetnek,
Bár a fogadások mind elégtelenek
Melyeket Lobkovitz s Hocher úr tettek,
De irgalmas vagy Te, s én is bízván abban,
Utánad kiáltok e szélveszes habban.

Ó ne hagyj elvesznem, küldj egy kis csónakot,
Fáradt galambodnak nyisd meg az ablakot.

A CZENCZI RÓZSÁJA.

Overbeck után.

Fakadj piros rózsa,
Fakadj csendesen,
Kellemes illatod
Hintsed kedvesen,
Mert arra tartalak
Hogy másnak adjalak —
De tudod-e kinek?
A szép Czenczinek!

Czenczi kedves gyermek,
Szívemnek féle!
Öt ha elveszteném
Meghalnék bele.
Máshamást kedvellett,
Nékem Czenczi kellett.
Czenczit úgy szeretem
Mint az életem.

Teremj kis fa, teremj!
Sokat s szépeket,
A szép Czenczi nagyon
Szeret titeket.
Czenczi azt szereti
Ha az öltözeti
Tele van rózsával,
Rózsa szagával.

OVIDII TRIST. LIBRI IV. ELEGIA VI.

Tempora ruricolae patiens fit taurus aratri.

A barom is az idővel
Szokik a vas ekének
Tört nyakkal, s lesütött fővel
Enged járma terhének.

A vidám ló idő múlva
Szokván meg az oskolát,
Kemény szája ellágyúlva
Veszi fel a zabolát.

Az oroszlány oly erővel
Sem marad mindég vadúl,
S a nagy elefánt idővel
Embert szolgálni tanul.

Idővel a vad egresek
Lágy szőlőszemmé nőnek,
Hogy az almák jók s édesek,
Köszönjük az időnek.

A kalászt, a búzaszemet
Az idő megérleli,
S a legkeményebb ércznemet
Ízre porrá tördeli.

A szomorú szív bánatját
Az idő eloszlatja,
S a könnyes szem bús harmatját
Jobb kézzel szárítgatja.

Hát az idő mindeneken
Segít csaalhatatlanúl:
De szívem e kereszteken
Szenvedni még sem tanul.

Már két nyár kétszer aratott,
S két szüret múlt el vélek,
Hogy hazámtól eltiltatott
Számkivetésben élek.

Mégis azolta békével
Szenvedni nem tanultam,
S küszködöm kínom terhével
Mint midőn elindúltam.

Így fél a szokott tinó is
Görbe járma terhétől,
Retteg az oskolás ló is
Zabolája életől.

Most már én is súlyosabban
Szenvedek mint az előtt,
Mert hogy érezhessem jobban,
Kínom az idővel nőtt.

S e keserves rab életet
Ha még így nem esmértem,
Most hogy esmérnem kellett
Szívem duplázva sértem.

De hogy is bírjam keresztem
Ily csüggedő erővel,
Vidámságom ha mind vesztem
S avúlok az idővel?

Az új bajnok is erősebb
Sokkal az új homokon,
Mint aki ott lett idősebb
A vívó piaczkokon.

Lankad a vitéz is vére
Kiontott ferdőjébe',
S únván csorba fegyverére
Elmegy lakta földébe.

Nem árthat az új hajónak
A szélvész dühössége,
De lehet, s lesz is az ónak
Egy szélvész által vége.

Én is kínom súlya alatt
Már lettem békételen,
Mert amint az idő haladt
Kínom is nőtt szüntelen.

Higgyétek el hogy lankadok
S gyengül ina lábomnak,
Hosszú időt nem is adok
Hogy vége lesz kínomnak.

Mert ah, erőm fogyatkozott,
Oda színem s mindenem,
Testem bőr csonttá változott,
Alig bírom tetemem.

S erőtlenült testembe'
Erőtlenebb a lélek,
Midőn minden lépésembe'
Csak kint, csak jait szemlélek.

Ah nincs Róma és Rómával
Barátaim sincsenek,
Életem kedves párjával,
Elmaradtak mindenek.

E helyett rajtam az átok,
E vad nép közepette:
Így a mit látok s nem látok,
Eltem megemésztette.

Nincs is egyéb reménységem
Melyet bús lelkem talál,
Hogy kínom s keserűségem
Eltemeti a halál.

AZ EGYÜGYŰ PARASZT.

Amott a hegyek oldalába'
 Egy kis mezei falucskába'
 Egy földes uraság lakozott,
 Ki egy levélre várakozott.
 S hogy megkapja az izenetet
 A postára küld egy követet,
 Kinek megígér jó áldomást
 Csak hozza hamar art az írást.

Sokat tesz egy itcze bor ára!
 A paraszt is fut a postára,
 S kérdez levelet az urának,
 Hogy art kiválthassa magának.

A posta akadván kettőre,
 Kiszartja a kezét előre,
 De Pál nem tudván az árához.
 Hat hogy adjuk? szól a postához.
 A posta magát elneveti.
 „S nécz krajczert” ez a feleleti.
 „De hogy uram! a méreg drága,
 Négy krajczár lesz illő váltáságra.
 Nyolcz krajczár? e fél napcsám díja
 Fél májús csak egy kis pénz híja.
 Hisz én megúzetek emberül,
 Ez úgris a szemetre kerül.
 „En, mond e, nem kontolok fele.
 „Ket nécz krajczert csak nid a fele.”
 „Enne no, hatot adok érte.
 Tudom ily drágán más nem kérte.
 De ezt megadom az uramért:
 Kend se pereljen két krajczárért.
 No fogja kend.” A posta erre
 Rá néz ez izgága emberre.

S így felel komor tekintettel:
 „Nocz krajczárir akarot tett el.“
 No, mond Palkó, én megvénhedtem,
 Kenyeremnek javát megettem,
 Sokat bévettem köszönettel,
 Nem volt bajom csak e némettel;
 Semmit sem enged a szavából,
 Vegyen a lidércz a boltjából.

Azomba', hogy már megfizetett:
 Míg a posta járt s keresgetett,
 Lassacskán az asztalhoz ment
 Vagy két levelet ingyen elcsent,
 S mint ki szénáját jól rendelé,
 Pipát tölt s ballag haza felé.

Az ura mihelyest meglátja,
 Kérdezi tőle: no Pál bátya,
 Hát kapott kend mégis levelet?
 Úgy-e, hogy eljött a felelet?

„El ám, de uram, megvénültem,
 Hogy még úgy öszve nem kerültem;
 Nem volt ily ára a levélnek,
 Mielta csak emberek élnek,
 Mikor két kis semmi levélért
 Higyj' el az úr hogy nyolcz krajczárt kért.

„Jaj kend a postát nem esmerte,
 Hiszen úgy van az ország szerte,
 Szabott ára van ott mindennek,
 Már oda csak fizetni mennek.

„Bár is uram! de nem jól tette,
 Ki azt elsőbe' megfizette,
 Mert el is kényesedik vele
 Ha mindég elkél a levele.
 De én bezzeg, ha megfizettem,
 Azt a németet rá is szedtem.

„Hogyhogy? Jaj mert uram, az alatt
Míg ott a posta jött ment szaladt,
Már az isten vagy áld, vagy megvér,
De látván hogy annyit meg nem ér
Még hozzá loptam két levelet.
Úgy-e, hogy e nagyobb emelet?

Az úr kaczag, s kérdezi tőle:
Hát már Palkó, mi lesz belőle?
E mind kettő a más levele,
De kend oztán mit csinál vele?

„De biz uram, nem megy e kárba,
Mert van egy öcsém Fejérvárba,
Kit ez előtt két esztendővel
Egy verbunkos elvitt erővel.
Jó lesz néki az egyik levél,
S megizenem hogy az ur is él.“

A REMÉNYSÉGHEZ.

Ó ha reménység nem lenne,
Éltét ki kívánhatná?
A szerelem mire menne,
Ha magát nem biztatná?

A raboknak mi lágyítja
Keserves vas lánczait?
A hajósnak mi indítja
Útra tört csónakjait?

A mély tömlőcz setét alját
E teszi világosnak,
A beteg vas derékalját
Lágynak snyúgodalmosnak.

A keservet, a bánatot
Ez lassan eloszlatja,
Ez a könyves ábrázatot
Csendesen szárítgatja.

Hány nyomorúlt, hány szegénynek
Folyna naponként vére,
Ha fénye egy jobb reménynek
Nem sütné bús lelkére?

Hány szerelmes unalmába'
Választott volna halált?
Midőn végső órájába'
Még reménységet talált.

Jó Reménység! életembe'
Már reá hányszor szedtél,
Rózsa helyett kis kertembe
Mennyi tövist ültettél!

Mégis, ah mert csak szeretem
Elérni feltételem,
Felőled fel nem tehetném
Hogy még jól ne tégy velem!

A CSERFA.

Huszár hadnagy Dobozy Lajoshoz.

Cserfa te! melyet ültettém
Itt a kert közepébe *),
Mikor vígan enyelgettem
Barátim seregébe'.

---

* Vajdán, hol a testvér bátyja Dobozy Mihály lakik.

Nőj magasra, s terjeszd messze
 Nevendék ágaidat,
 Gyökered hosszan ereszsze
 Árnyékos határidat!

Te szívem szeretetének
 Köszönhetd lételedet,
 S azért Lajosom fejének **)
 Szenteltem leveledet.

Ő a dicsőség ösvényén
 Most értünk hadakozik,
 A veszedelmek örvényén
 Hív vérével áldozik.

Őt most a hírnév ösztöne
 Nagyokra serkengeti,
 A megölt testek özöne
 Vitézségét hirdeti.

Nézd! mely elszánt mérészséggel
 Ül fel paripájára,
 Ha a dühödt ellenséggel
 Száll csata piaczára.

Nézd! e kényén nőtt gyermeket
 Por s izzadság szennyében
 Neveti a veszélyeket
 Bízván magyar szívébe.

Ah nézd! a holtak vérébe
 Mártván búsult fegyverét,
 Mint aprítja fel mérgébe'
 A török vad emberét.

**) A régieknél cserfából szoktak a vitézeknek koszorút fonni.

Lajos! megjöveteledig
E fa felnő számodra,
S ad, ha ága szélesedik,
Koszorút homlokodra.

S akkor, mert barátságodnak
Szívem e fát szentelte,
Azt mondjuk rá tett kardodnak:
„Ezt a vitéz viselte!

ACHILLESTŐL A HEKTOR TESTÉT KÉRŐ PRIAMUS.

Homeri Iliados libri XXIV. v. 485.

Achilles! ki isten vagy sok érdemedbe!
Hogy él még vén atyád, ó jusson eszedbe!
Ki mint szinte én is megélvén napjait
A sírnak készíti elbágyadt tagjait.
De boldogabb mint én, mert él Achillesse
Van, kiholt örömét mivel éleszgesse,
S hervadó szívének ez egy gondolatja,
Hogy még kedves fiát élvén megláthatja,
Önt egy-oly enyhítő bakzsamot sebére,
Hogy megelegedve néz temetőjére.

De én szegény! magam ó kivel biztassam?
Hol talállok gyámolt melyen megnyughassam?
Én, akinek ötven magzatjai között
Kikkel bánatomra az ég gyümölcsözött,
Csak egy is előttem nem maradt életbe'
Miolta görögök jöttek e szigetbe.
Az én Hektorom, is az én szerelmesem,
Kinek hideg testét most nálad keresem,
Midőn nagy lélekkel elszánná életét,
Bétöltvén a fátum örök végezetét,
Győzedelmeskedő néped közepette
Szerencsétlen lelkét Styxnek eresztette.

Ha most hervadt testem erőltetésével,
 Száraz térdeimnek lassú lépésével
 Kijöttem, s borúlok őerte székedhez,
 Hívén hogy irgalmad hívségemnek kedvez :
 Ó kérlek engedd meg szent indulatomnak
 Hogy temethessem el testét Hektoromnak!
 Kérlek élemedett atyád ősz fejére,
 Az igaz Jupiter s Márs tiszteletére !
 Az én szerencsémnek meggondolására,
 Mely azon kívül is megöl nem sokára!
 Ó ne vond meg tőlem e hideg tetemet,
 Achilles! ó szánd meg szent szeretetemet!

Boldogtalan öreg! istenek lássátok :
 Ím Priamus, kit oly szépen megáldátok,
 A földre borúlva csókolja a fegyvert,
 Mely ötven fiait szeme előtt leverte.

A REGGEL.

Szép ideje a reggelnek,
 Felséges a szép reggel!
 Ha örömet énekelnek
 A madarak sereggel.

Ha a hajnal hasadása
 S mosolygó tekinteti,
 S a reggelszél lágy fúvása
 Az éjjelt elkergeti.

Pompás a hajnal kezdete,
 Rózsaszínt ad mindennek,
 A királyok öltözete
 Párja sem lehet ennek.

Már messzéről az egeket
Lassú tűzzel égeti,
A hegyektől a völgyeket
Renddel különbözteti.

A réti csepp harmatokat
Gyöngyökké változtatja,
A felébredt állatokat
Rózsavízből itatja.

Boldog ember, ki reggelét
Megérheti csendesen,
Kinek szíve a kebelét
Nem veri félelmesen!

Akinek elaluvása
S reggeli felkelése,
Kinek minden mozdulása
Jó tétének érzése!

Add, uram! hogy reggeletem
Megérhessem békével,
Ne kínozzam életemet
A rosszak gyötrelmével.

EGY SZÉP LEÁNYHOZ.

Szép leány! ifjúságodnak
Mosolygó hajnalába
Víg öröm s jó kedv játszodnak
Szép szemed járásába'!

Szelíd húzási orczádnak
Ártatlanul nevetnek,
Mézzen kent beszédi szádnak
Bút s bánatot üzhetnek.

Ifjú véred folyamatja
Gyorsan vér még eredbe',
Még az élet sok bánatja
Nem epesztett lelkedbe'.

Még víg szemed tüzességét
Gond s bú el nem oltotta,
Szép orczád egyenességét
A könny fel nem szántotta.

Az álmatlan éjszakákat
Még eddig nem esméréd,
A gyorsan futó órákat
Csak örömhöz méred.

Élj, szép leány! élj kedvedre:
Ez most a te életed!
Úgyis eljutsz vénségedre
Hogy észre sem veheted!

Ó kellemetes természet!
De miért vagynak vének?
Ó, ha nem volna enyészet!
Csak az ifjak élnének!

A bajt s a földi keresztet
Oly nagyon nem éreznők,
Kire az ég mit eresztett
Csak nevetve kérdeznők.

Víg ifjúság! boldog élet!
Nyári szél, rövid álom,
Kevés a jó, s az ítélet
Több, s nagyobb, úgy találom.

A SÍRHALOM.

Piros rózsaboltozatok!
Légyen sírom alattatok,
Ha elérem halálom.
Hullott rózsák levelével
Nyugtassa porom békével
Ama jóltévő álom.

Úgy is ha volt víg életem
Rózsák! néktek köszönhetem
S homályos árnyéktoknak!
Most is éltem vége felé
Ha mindenbe únok belé,
Örvendek látástoknak.

Rózsák! melyeket szeretek,
Nyúgodjon porom köztetek
Ha eltakarítatom.
Árnyéktok nyúgodalmába
Álljon sírhalmom magába:
E végső akaratom.

HERCZEG KÓBURG GYŐZEDELME
MARTINESTYINÉL 1789.

Elég volt ez az érdemért,
Hív és vitéz katonák!
Már a nyert győzedelemért
Ágyúk szólnak s orgonák.

Hogy a török porta ledúl,
S ez a nagy győzelem
Csak téged illet egyedül
Ó Kóburg fejedelem!

De a holttestek halmaj,
A vérré vált ligetek,
Vitézségtek oszlopai,
Győzhetetlen seregek!

GLYCERIUM WIELANDBÓL.

Ah, nincs többé akit szerettem,
Az a jó nyájas lélek,
Óvele mindent elvesztettem,
Meg se' kapom míg élek.

Ő érdemli szívem fájdalmát
S terhes súlyát kínomnak,
Egyedül csak az ő sírhalmát
Hívom tulajdonomnak.

Ahová őt eltemettettem,
Nincs senkinek tudtára,
S szép teljes rózsákat ültettem
Szomorú sírhalmára.

Melyek oly szépen virágoznak
Mint az ő szép kebele,
S ott kedvesebben illatoznak,
Jobb szaggal lévén tele.

Egyszer, minden esztendőbe
A helyet megkeresem,
Hol egy magános erdőbe'
Nyugszik az én kedvesem.

S búsult szívem unalmába'
Rózsát vévén kezembe:
Így virágzál hajdanába'!
Elgondolom lelkeembe.

S szélyel tépvén leveleit
Sírjára hintegetem,
S ifjúságom örömeit
Könnyezve emlegetem.

Ezen érzékeny harmatja
Hív szívem fajdalmának
Légyen kedves áldozatja
Kedvesem árnyékának.

AZ ELSŐ BOROTVÁLKOZÁS.

Archilochum proprio rabies armavit iambo.

Horat. de arte Poët.

Csak elkerülhetetlenül
Le kell mégis vetetnem,
Borotva szúrós élével,
Ajakam gyenge szőreit!
Sebes idő, hová szaladsz?
Miért gyönyörködöl benne?
Hogy borotvára fogj engem
S ily hirtelen vénné tegyél
Az illendő idő előtt.
E már, tudom, mindég így lesz:
Most feketés szőrt hanyok,
S idővel majd ha megérek
Egész fejem fejezre vál.
De semmi volna még ez is
Csak vége lenne élttemmel
A borotváltatásoknak:
De ez az emberek kínja
Tovább tart életemnél is,
Mert még a sírom szélén is
Tudom hogy megborotválnak.

EGY MEGVETETTNEK KESERVE.

Utánnad folynak könnyeim
Te! ki futsz kő szíveddel,
Ki epesztő keserveim
Nézed száraz szemeddel.

Sok jó napom eltüntetted
Melylyel magam biztattam,
De néked esküdt szavaim
Soha meg nem bánhattam.

Óh ha kínjaim érzenéd,
Melybe kő szíved ejthet,
Soha el nem felejtenéd
Ki téged nem felejthet.

Kínos sebeim látása
Lelkedbe megilletne,
S jó napjaim elmúlása
Tán még visszatérhetne.

Mégis, szívem, melyet megvetsz,
Kedvesem, tiéd marad,
De meglásd amit most kergetsz,
Nem leszen hív madarad.

Ha akarsz boldog órákat,
Melyeket elvesztettem,
Ó felejtsd el a hársfákat,
Hol neved felmetszettem.

Felejtsd el a patakokat,
A kies réteket is,
Ahol sétáltunk oly sokat,
Felejts el engemet is.

Élj vígan, kit én szeretek
 Bár szerelmem megvted!
 Én tán kint sem érezhetek,
 Ha boldog lesz életed!

De ah mégis kedves alak!
 Bárhogy elvesztettelek,
 Te, kit meg nem bántottalak
 El sem is felejtetek!

Érezni fogom szívembe'
 Hogy árván hagyattatom,
 Míg kínommal egyetembe
 El nem takarítottam.

A NAGY SZÜRET TELEGDEN.

Pásztor! moss kádat! a szedők készek:
 Én részemről a puttonos lések.
 Ennek adj dézsát, kosarat ennek,
 Itt ma dolgozni szükség mindennek.
 Itt a gazda *) is, itt van a pallér,
 Puska fél vállán szoknyás gavallér **).

No csak legények! rajta legyetek!
 Ma szüretelünk ne, heverjete,
 Napszámát kiki megérdemelje,
 S egyik a másik terhét viselje.
 Egy, meg egy kosár, ez a hatodik:
 Lám Comtesse ***) Czili mint iparkodik!

No csak legények! iparkodjatok!
 Ma szüretelünk ne, koplaljatok!

*) Gróf Haller János.

**) Gróf Haller Klára, most Gróf Kornisné.

***) ..... Cecilia.

Míg Jani magát ott melengeti,
Napszámát kiki mind megeheti.
Ki veszi Poldi †) lám az áldomást.
Már az ő hasa nő szemlátomást.

No csak legények egy értelemmel!
Már a kád félig van szőlőszemmel,
A szőlőleves sok, bort szűrhetünk
A must ragadós, részegedhetünk.

Lám hogy beszédtek mind a kilencz sort:
Nagy bajjal kapánk egy fél cseber bort.

HORATII CARM. LIBRI II. ODE X.

Rectius vives Licini.

Boldogabb léssel Licinus! ha szinte
Part alatt sem jársz, de be sem bocsátd
A zajos tenger veszedelme közzé
Büszke hajódat.

A közép sorsnál ki nagyobbra nem vágy,
Azt sem a szükség nem emészti gonddal,
Sem kaján szemmel palotája fényét
Más nem irigyl.

A fenyőfákat szelek ostromolják,
A ledúlt tornyok nehezebbet esnek,
S a magos bérczek tetejére legtöbb
Mennykövek ütnek.

Tart mikor boldog, de reményl ha szenved
A nemes lélek; szomorú hideggel
Télbe' megbúsít Jupiter, de napfényt
Ad kikeletre.

†) A két ifjú grófok János és László inasa.

Most szerencsétlen ha vagy is, sokáig
 Nem leszel, sértő nyilait levetvén
 Phoebus is, nyugodt cyterája húrját
 Pengeti vígan.

Légy gonosz sorsod veszedelme közt is
 Bátor elmével, soha meg ne csüggedj!
 És ha mind vígan nevet a szerencse,
 Vond magad össze.

AZ ÉN SZERETŐM.

Hol vagy szép szűz! mely megyébe?
 Kit bár nem esmérlek,
 Mégis elmém képzésébe
 Magamnak ígérlek.

Ki hasonló ürességet
 Szívedben érezel,
 S egy ifjat mint segítséget
 Reszketve kérdezel.

Én mind nappal, én mind éjjel,
 Rólad gondolkozom
 S kedves képed szerteszéljel
 Szívemen hordozom.

Téged tiszta szerelemnek
 S nyájasnak képzelek,
 S az egész asszonyi nemnek
 Elébe tettelek.

O már mennyit sóhajtottam,
 Szép leány, éretted!
 Rajtad mennyit búslakodtam,
 Tán meg is érzetted?

Ha te is így gondolkozol,
 Ha ebbe' részt vészesz:
 Írd meg szép szűz, hol lakozol,
 S az enyim te lészesz.

EGY IFJÚ

a jegy visszaadáskor.

Daura! míg engem szerettél,
 Míg szemem közzé névettél,
 S kedves csókjaidnak méze
 Egy jobb világba igéze;
 Az egész föld kerekiségén
 Nem volt más boldogabb mint én:
 Daura! mondd meg mit vétettem
 Hogy szívedet elvesztettem?
 Hogy eltűnt szerelmed képi
 Szívem szerte szélyel tépi?
 Nem! mit szenvednék éretted
 Hívségem ha megvetted.
 Itt a képed! tartsd magadnak.
 Míg könnyeim elszáradnak,
 Nem hordok oly áspist velem,
 Mely vérré marja kebelem.
 Daura! ím itt van képeddel
 A mátkajegyed is: vedd el!
 Én szerelmed mérgén kívül
 Amelylyel éltél kézívül,
 Meg nem tartok más egyebet,
 Mint a véle ejtett sebet.

A POÉTA.

Jacobi után.

Hogy vagynak a violák
Melyeket nem régen
Én és némely leánykák
Szedtünk a térségen?
Ó ne keresd, híjába,
Mind elhullott magába!

Hát a rózsza hova lett
Kinyílt levelével
Mely minden virág felett,
Szébb piros színével?
Ó ne keresd, híjába,
Mind elhullott magába!

Hát leánykánk hova lettek
Barna szín hajokkal,
Kik az előtt fénylettek
Egynehány napokkal?
Ne keresd békételen,
Mind elholtak hirtelen.

Ha titeket kérdenek:
Hol van poétátok?
Csak régi nótám ennek —
Fiúk danoljátok!
Ne keresd haszontalan,
Megholt a boldogtalan!

AZ IGAZ VILÁGI BOLDOGSÁG.

Tanuld azt megfelejteni
 A mit el lehet veszteni,
 S az elmúló szerencsével
 Válj meg mindentől békével!
 Szíved is akép válaszd el
 Hogy elyálva ne szakaszd el!
 Amik rajtad történhetnek
 Légy ura minden esetnek!
 Légy bátor egész éltedben,
 Csüggedhetetlen szívedben,
 Ha az inség reád tódúlt,
 Hogy soha ne légy nyomorúlt.
 Töltsd bé kötelességedet
 És nem ér szégyen tégedet.
 Így szerencse ellenére
 Szerencsés lésszel végtére,
 S fogod érzeni szívedben
 Hogy az ember ez életben,
 Csak azzal élhet igazán
 Amit, ha elveszt is, nem bán.

DOBOZY MIHÁLYHOZ.

Hidegen fújnak a szelek,
 Dér szokott járni éjjel,
 Sárgúlnak a falevelek,
 Misú! s hullanak széljel.

Halni készül a természet,
 Érzékenységét veszti,
 Közönséges az enyészet,
 Mely pestisét terjeszti.

Misú! tán a természettel
Erántam meg fogsz halni?
Hogy legkisebb felelettel,
Sem kívánsz vigasztalni.

Már most harmadikszor látom
A fényes holdat tele,
S elmém fájdalma, barátom!
Annyiszor újult vele.

Tudod akkor mit fogadál:
Írni fogsz nem sokára,
Mikor való csókot adál,
Kisszántón *) útójára.

S hallgatsz azolta szünetlen
S nem tudod mit ígértél:
Sok levelem sikeretlen,
Bár reá magad kértél.

A SÓHAJTÁS PHYLLISHEZ.

Tí magános panaszaim!
Sokszori sóhajtásaim!
Phyllisemnek jó kedvébe
Repüljete az ölébe!

Bús gazdátokat megszánván
Béfogad titeket talán,
S nem haragszik meg érette
Ha bús szívem megszerette,

Ha legkedvesb gondolatom
Szüntelen rajta forgatom,
Ha érte égek egyedül,
Nem veszi talán vétekül.

---

*) Kis-Szántó N. Várad alatt. Dobozy Mihály úr bírja.

VEGYES

Neki hevült indulatom
 Ah! mert tovább nem bírhatom!
 Phyllis! Phyllis! kedves lélek :
 Érted halok, érted élek!

A TAVASZ.

Kedves idő víg kezdete,
 Ó gyönyörű kikelet!
 Meleg szellőd lehellete
 Mérsékli a mord telet.

A föld színét változtatod,
 Osztogatsz új életet,
 Felengedésre nógatod
 A fagyott természetet.

Áldott tavasz jó napjai!
 Balzsama az életnek!
 Téged a föld bús fiai
 ~ mely igen szeretnek!

Ha a tél fagyos hidege
 Elől kemény szelével
 Bízgat jó napod melege,
 Új élet reményével;

Ha a tél bús köddel jéggel
 Mindeneket elborít,
 Ha kedvetlen hidegséggel,
 S zűrzavarral szomorít:

A jó kedv, a szeretettel
 Gyönyörűség jár veled,
 Zöld árnyékkal új élettel
 Örömünket neveled.

Szívem ó mint megilleti
Kezdeted első jele,
Háláadva emlegeti,
Hogy új erőt öntsز bele.

Szép hajnalod feltetszése
Megvidítja lelkemet,
A pacsirták víg zengése
Táplálja életemet.

Úgyis ha volt mulatságom,
Ha még víg volt életem,
Ha még szerettem világom,
Csak néked köszönhetem!

Ha ártatlan kis koromba'
Igaz volt az örömöm,
Még most is ifjúságomba'
Tavasz! néked köszönöm!

Ó mint örültem lelkembe'
Ha fészekre akadtam,
Mint vertszívem kebelembe',
Ha másnak mutathattam!

Mely megelégedtem velem
A sárga libák körül!
Semmi király, fejedelem,
Ily igazán nem örül.

Ha gólyákat véletlenül
Láttam hogy kelepelnek,
Mely kibeszéllhetetlenül
Örvendtem e jó jelnek!

Gyermekségem víg reggele
Sok kedves tavaszaim!
Véletek lesz lelkem tele,
Míg elmúlnak napjaim!

VEGYES

De most is kimondhatatlan
 Vigasságim származnak
 Látván az első ártatlan
 Jeleit a tavasznak.

Most is, ha a fák indulnak
 Érezvén kikeletet,
 Érzékenyséгим lágyúlnak
 S áldom a természetet.

Most is ifjú életembe'
 A tavaszt megkönnyezem,
 Megilletődvén lelkembe'
 Ha örömét érzem.

Most is kedvesebb lételem,
 Kedvesebb minden falat,
 Kedvesebb minden ételem,
 Egy fakadó fa alatt!

JÓ AZ ISTEN.

A vídám tavaszi eget
 Bús felhő ködösíti
 A nyár mennydörög eleget,
 Bár az áldást készíti.

Fiam! elméd gondolatja
 Ha nem megy mint kellene,
 Ezt a nagy isten forгатja,
 Ne zúgolódj ellene.

Ha sujtól is vesszejével,
 Szenvedjél egy keveset:
 Ő tehet, s tesz erejével
 A rosszból jót s édeset.

A HOLDHOZ.

Teljes hold! szép fényességed
Már derül fel messzéről,
A pásztor régen néz téged
Görbe botja végéről.

Erejére lágy tüzednek
A hegyek már pirúlnak,
S amint sугárid szélednek,
A csillagok meggyúlnak.

Már a réti csepp harmatok,
Mind gyöngyökké lettenek,
A források s folyamatok,
Megezüstöztetnek.

Jer szelíd Hold! szép fényeddel,
Jer, szerezz csendességet!
Csak te vetsz feljövéseddel
A bának s gondnak véget!

Míg fényedbe' nincs enyészet,
Míg a nap fel nem szalad,
A föld s az egész természet
Nyúgoszik teáltalad!

A BÚS PUTTONOS.

Jó puttonos! hol a puttonod?
Hiszen szőlőt k'ék most hordanod,
Most az igazándi szüretnél
Bakatort ugyan csak ehethél.

Jaj nincs putton; hát mit csinálunk
Most a jó szürettől megválunk.

Pedig én a puttont szerettem,
A vállamra szépen felvettem,
És amidőn meg volt már telve,
A kádhoz vittem énekelve.
A szedőket is én bíztattam
S víg szívvel dolgoztak alattam,
De szedők! hogy legyen kedvetek,
Most más puttonost keressetek.

Hív pallérom! kedves szedőim!
Tí minapi szüretelőim!
Ha a szüret most csak tiétek,
A puttonost emlegessétek,
A szép bakatort ha látjátok,
Azt a puttonosnak szánjátok.

Menj el hát most! te kis levelem,
S mondjad, hogy a grófnét *) tisztelem,
A gazdát is, és palléromat,
A szedőket és a puttonomat,
A búsult puttonos nevével,
Köszöntsd, egész Telegd hegyével.

BELGRÁD MEGVÉTELÉRE.

Belgrád! sok vitéz lelkeknek
Felejtethetlen ára,
A császári címereknek,
Helyt engedsz utóljára!

---

*) Özveggy Gróf Haller Péterné.

Nem bírtad holdod szarvával
 A mennyköves felleget,
 S kevély erőd hatalmával
 Rettegtél egy öreget.

Csúfos megaláztatással
 Megszűnést magad kértél,
 Te! ki minden mozdúlással
 Nékünk halált ígértél!

S ím! rettegés siralommal
 Szállott minden törökre,
 Kiket Laudon egy ostrommal
 Leültetett örökre.

BESENYEI BEÖTHY JÁNOS

Bihar vármegyei v. ispány halálára.

Beöthy! bár megholtál a reménység elől,
 De nagy érdemedben élsz még mindenfelől.

A SZERELMES PÁSZTOR.

Ó örökké szerencsétlen ligetek!
 Melyeket én soha sem felejtetek!
 Ott esett az, hogy az első szerelem
 Nyilaival megrontotta kebelem;
 Ott esett az, hogy egy őszi időben
 Daphnét, a szép Daphnét, láttam elsőben;
 Ott esett az, hogy egy halmon lefelé
 Félénk erőm gyenge testét emelé.
 Ó mit szenvedek attól fogva,
 Hogy szívemet érzem fogva,

Tí csemétek s bokrok, tudjátok!
 Mert titkaim bízom reátok.
 Hányszor járok, kelek köztetek,
 Amiolta szegény! szeretek.
 Bátor a gyümölcsök magosok,
 Melyekhez hasztalan kapdosok.
 Bár látom Daphné gazdagságát,
 S szegény sorsom alacsonyságát;
 Bár ó egy nagy gazda leánya,
 S az apámnak nincs húsz báránya
 Bár helybe' hagyom értelmemet,
 Csak nem enyhíthetem sebemet;
 Csak szeretnem kell erkölceit,
 Szelídségét s szép beszédeit,
 És könnyebbülni úgy láttatom,
 Ha felőle gondolkozhatom.
 Daphné! Daphné! jóság! szerelem!
 Erkölceid ó mint tisztelem!
 Ó ha mikor jutol eszembe,
 Mely dobogást érzek szívembe!

Hasznos mezők, kies ligetek,
 A tél jól téssen tiveletek;
 Titeket is árnyék levelek,
 Lassan elhordanak a szelek;
 Tí is, ó fák! ha szolgálatok,
 Már a tél nyugalmát várjátok;
 Hát ha minden készül pihenni,
 Kínra kell nékem felserkenni?
 Hát ha mindent megnyugtató a tél,
 A gyötrelmem én bennem felkél?

Nagy istenek! éltem vezéri!
 Kiknek titka lelkem esméri,
 Tí, kik hívségemet tudjátok,
 Daphnének tudtára adjátok,
 Hogy nagy neve s kincsei között,
 Szívem egyikbe sem ütközött:

De szelídségét, jámborságát,
Tiszta szíve erányosságát,
Ártatlan szeme tekintetét,
Emberszerető természetét,
Mind az imádásig tisztelem,
S rekedt hanggal megénekelem.

A FOGADÁS.

Chloé! ne fuss tőlem te durczás gyermek!
Haszontalan bujkálsz, mert nálad termék,
Akármint mesterkedsz, akármint igyekszel,
Attól a négy csóktól meg nem menekszel.

Abba' fogadott volt ma Chloé velem,
Hogy ha ő elbúvik, én meg nem lelem:
Meglett a fogadás négy erős csók alatt,
Én rá is találtam, de ő elszaladt.

Ne búj Chloé! ne búj, ha rád találok,
Nyolcz erős csók alatt, hidd, meg nem állok,
Most négy csókig buktál a tett fogadásba,
Négygyel szaporítod readásba.

AZ EMBERI SZERETETRŐL.

Ki szeretné az életet,
Ott hol nincs emberszeretet?
Hol a síró kisdedeket,
A meggörbült ősz fejeket
Érzés nélkül tekintette,
Aki csak elment mellette.
Hol a bús inség könnyein,
Az izzadság vércseppjein,

Senki nem is szánakozott:
Ez, ez a föld megátkozott!

Mutass uram! egy kietlent,
Hol ne lássak ily hitetlent!
Mutass egy puszta barlangot,
Hol ne halljak jajszó hangot;
Jajszót, melyet kinja alatt
A kétségbeesés hallat.

BELICZAI JÓZSEF

Arad vármegyei v. ispány halálára.

Én is emlékezetednek
Egy könnycseppet szentelek,
S hol több szemek keserednek
Fel-elegyítem velek.

Esméretlen voltom mellett
Téged el nem hallgatlak,
Te, kit minden jó kedvellett,
Beliczai! siratlak.

Nem, mint kidült gyámolomat,
Nem, mint reménységemet;
Mert nem esmérvén sorsomat,
Nem esmértél engemet.

Emberszerető jóságod
Tudva van országszerte,
Hív tiszta erányosságod
Mind a világ esmérte.

Magzatjaidnak jó atyja,
Hazád jó fia valál,
Holtod mind kettő siratja,
Tudván, hogy fel nem talál.

Beöthy *) régi jó barátod,
Íme! elindult feléd;
Nem messze maradtél, látod,
Kivel terhed viseléd!

Jó emlékezet párnáján
Békével feküdjetek!
Minden igaz szív tábláján
Fel lesz metszve nevetek.

PHYLLISHEZ.

Miolta nyúgodalmomnak
Ilenére szeretek,
De füleid panaszomnak
Hallására siketek:

Hányszor mondtam bús lélekkel:
Mit szeretsz boldogtalan?
Ha minden kín s gyötrelmekkel
Szerelmed haszontalan?

Ah, az akiért szívedet
Kín s gyöttelelem vérezi,
Titkon kínzó szerelmedet
Látja, de nem érezi.

---

*) Nagy barátságba élt Beöthy. mindenkor Beliczaival.
Együtt szolgáltak Bihar vármegyébe először, Beöthy mint ordi-
nárius, Beliczai mint substitútus v. ispány.

• A CSERMELYHEZ.

Cseregj, ó lassú folyamat!
 S játszszál a kis kövekkel!
 De eltűnt nyúgodalmamat
 Meg nem adod ezekkel.

Ah, amíg még hatalmomba
 Volt erőm s akaratom,
 Mint örültem alattomba',
 Néked meg nem mondhatom.

Szökő habjaid játékát
 Víg örömmel szemléltem,
 S cseppecskéid omladékát
 Híven felkeresgéltem :

De most miolta szeretek,
 S érzékenységem hajlott,
 Már nem gondolok veletek,
 Folyjatok itt, vagy amott.

A BOLDOG ÉLET.

Ó! ha az emberek annak örülnének,
 Ha mikor másokon könnyebbíthetnének,
 Ha volna mindenütt nyájasság, szeretet,
 Ó! ki ne kedvelné akkor az életet?
 Ha egy a másikkal öszveölekezve
 Segítné az igaz szegényt örvendezve,
 Ha csupán csak azok a könnyek folynának,
 Melyeket a hívség s öröm sajtolnának,
 Ha mindenütt igaz volna a szerelem:
 Lehetni embernek lenne nagy kegyelem.

A HASZONTALAN VÁRAKOZÁS.

Várom, várom, mind szüntelen,
 Barátim! választokat,
 De kifakadok kételen,
 Nem győzvén olyan sokat.

Elmúlt több két hónapjánál,
 Hogy elváltam tőletek;
 Nem jöttem tovább Budánál,
 S már elfelejtettetek.

Ó! barátim! hívségemet
 Keseríti, higyjétek!
 Ha igaz szeretetemet
 Oly hamar megvetétek!

Mi egy levélnél kevesebb?
 Hát miért nem küldetek?
 Ha nékem ennél kedvesebb
 Nem jöhet más tőletek!

Kérlek! ne kénszerítsétek
 Szívem bal ítéletre!
 Mert ez is, mint a tiétek,
 Meghülhet végezetre!

A JÓ ESTVE.

Boldog estve! életemnek
 Minden estvéi között,
 Mely hervadó szerelmemnek
 Zöld koszorút kötözött;

Mely, hogy a hold bús világát
 Épen reánk vetette,
 Éltem minden boldogságát
 Lelkemmel érezette.

Midőn nyájas szeméremmel
Kedvesem megvallotta,
Hogy hasonló szerelemmel
Szívem titkát hallotta.

Boldog estve! mely lelkemet
Ily örömmre juttattad,
Köszönöm, hogy szerelmemet
Már megjutalmaztattad!

Hogy jó szellőd fúvallsát
Játszatván körülötte,
Bús szívem könnyhullatását
Orczámról letörlötte.

Phyllis! teljes életedbe'
Emlékezz ez estvére,
Mert csak ez emlékezetbe'
Élek lelkem kedvére!

H. KÓBURG GYŐZEDELME, ÉS BELGRÁD MEGVÉTELÉRE.

Törüljétek meg, huszárok!
A vértől kezeteket,
Szűnjenek meg a mozsárok
Öntni zápor tüzeket.

Bővségesen áldoztatok
A Márs véroltárára!
S vitézséget mutattatok
A világ csudájára!

Búsult kardotoknak éle
Foksányt vérrel festette,
A bombi, kártács, s efféle
A hold fényét elvette.

Víg szívvel mondják mindenek,
Kik hallják híreteket,
„Ama régi félistenek
Vittek véghez ilyeket.“

Íme, tizennégy nap alatt
Hogy jól néki kezdétek,
Már a fővezér megszaladt,
S Belgrád lett a tiétek.

Foksány és Belgrád egy ősznek
Hallatlan jó szürete,
Légy e két felséges ősznek
Örök emlékezete!

Kóburg és Laudon éljenek!
Ezt mondják ifjak s vének,
S arany oszlopot tégyenek
E két vezér nevének.

A FŐ BOLDOGSÁG.

Ösztönözéséből a hív természetnek
Egy fő boldogságot mindenek kergetnek,
De eltévelyedvén az igaz útjában,
Ez a pénzben tartja, ez a nagy pompában.
Ő nem azt emberek! nem azt keressétek!
Ez a szerencsée, s nem lehet tiétek!
Egy igaz s kegyes szív, ez az ember java,
Ezt mondja a lélek, s az okosság szava.
Ha van vagy szerencséd, vagy keserűséged,
Ez örvendeztessen, s vigasztaljon téged.
Ezzel fényeskedjél, s ezzel tartsd rá magad,
Mivel a szerencse mást mindent elragad.
Ezt érzeni, hogy van, s tudni, hogy bírsz vele,
Több mint egy világnak a hasznavétele,
Sőt akármely öröm, ha e nincs mellette,
Minden édességét óra helyhezette.

CHLOÉ BÚS ESTVÉJE.

Te halvány hold bús világa!
 Légy könnyeim bizonyása,
 Melyeket e hegyoldalon
 Hullattam sok esthajnalon.
 Itt e tölgyek árnyékába',
 E kősziklák oldalába',
 Itten sírok én szüntelen,
 Midőn senki nincsen jelen.
 E hatodik est hajnala,
 Hogy már Dámon itt nem vala,
 Hogy nem láttam a hitetlent,
 Hogy se nem írt, se nem izent.
 Tán szegény megbetegedett,
 Tán bánja, hogy megszeretett.
 Tán nem jöhet a nyájától,
 Félvén kegyetlen atyjától,
 Dámon! Dámon! jőj éjfélbe,
 Ne hagyj szerelmedet félbe!
 Megvárlak az éjtszaka is,
 Jőj el, ha mind hajnalra is!

A SZEKFÜ.

Kedves szekfű! kedvesemnek
 Legelső adománya,
 Légy esküdött hívségemnek
 Örökös maradványa!

Téged, jó indulatjába,
 Adott az én kedvesem,
 S azért színed látásába
 Örömemet keresem.

Téged minden virág között
Szívem jobban kedvellett;
Mert a mellyéhez kötözött
Phyllisem, s rád lehellett.

NEM SZERETEK.

Ifjúságom jó napjait
Öröm s vígságnak szentelem;
A szerelem rablánczait,
Míg csak lehet, nem viselem

Nyughatatlan a szerelem,
Sok gond és sok baj követi,
Szüntelen való félelem:
Boldog, ki elkerülheti!

Most még minden lépésimet
Más tőlem számon nem kéri,
S elszalasztott beszédimet
Szerpenyőbe még nem méri.

Most a féltés erőszakot
Csendes lelkemen nem tészem,
Nem szabja más ki a napot
Mikép töltsem el egészen.

Nem! míg élek, nem szeretek,
Magamat nem vesztegetem,
Szabad lészek, míg lehetek,
Nem kínzom rövid életem.

VEGYES

MIRABEAU,

A francia nemzetgyűlés előnlője halálára.

Ledült tornyai közt Páris városának,
Omladékaiból köz boldogságának
Épített Franczország egy oszlopot sirva,
A Mirabeau neve erre van felírva!

A SZERELEM BOLDOGSÁGA.

Miolta hív szerelmemnek
Ama jó estve kedvezett:
Phyllis! csüggedő szívemnek
Minden kedve megérkezett.

Miolta a hold fényénél
Hív szerelmeddel bízattál,
Phyllis! szíved szerelménél
Kedvesebb jót nem adhattál!

Azolta minden reggelem
Víg mosolygással hasadott,
S minden estvém, ó szerelem!
Bánat nélkül alkonyodott.

DÁMON.

Ott ama hegyek lábjánál,
A hold tiszta világánál,
Látszik, a ritka fák között,
Egy ház, új náddal kötözött.

Ott van Chloé, lelkem fele,
S az én nyúgodalmom vele :
De én, sebeim vérébe,
E kösziklák üregébe,
Itt gyászolom szerelmemet,
Még lekesergem éltemet.

A HALDOKLÓ KERESZTYÉN.

Ha tehát készítik már a szemfedelet,
Ó szent isten! tiéd légyen a tisztelet!
Tiéd, ki feltartván engem emberkorig,
Jótéteményiddel kísértél a porig.
Ó hányszor hagytam el szegény lelkem javát!
Hányszor hallgattam el az okosság szavát!
De te még is perbe nem szálltál ellenem,
Ó én könyörülő kegyelmes istenem!
Uram! én por vagyok és kissebb azoknál
A vélem gazdagon közlött áldásoknál,
És ha most irgalmad éneklek az éggel,
Végső háládásom vedd kegyelmességgel.
Szent isten! te ki vagy irgalom s kegyelem!
Ím, fogadd bé lelkem, mert néked szentelem!
Kérlek, engedd látnom jobb karod hatalmát,
Töltsd bé szegény szolgáló hitét s bizodalmaát!
Hogy ottan a már megboldogult lelkekkel,
A szent angyalokkal és az öt szűzekkel
Minden világi bűnt s szennyet levetkezve,
Szent dicsőségedet nézzem örvendezve.

IFJABB SZ. R. B. GRÓF TELEKI IMRÉNEK,

midőn exáment tartott.

Kis gróf! szüleid örömére,
Amint próbádat adtad,
Gyenge életed erejére
Magad feljül haladtad!

Néked, a víg játékok között,
A mulatság ölébe,
Borostyánkőszorút kötözött
Apolló, jó kedvébe.

Rád mosolygottak vidám szemmel
A pindusi istenek,
Jó észszel s egyéb kegyelemmel
Felékesíttettek.

Kedves gyermek ennyi időre!
Jó szülék jó magzatja!
Virágod magát jövődöre
Mely kedvesen mutatja!

O nőlj, épülj, remek csemete!
Nőlj a nemes törzsökre!
Kiket az ég veled szerete,
Boldog szülék örökre!

A MEGVÁLTOZOTT DÓRIS.

Tí ligetünk pásztora!
Myrtill kedves pajtásai,
Majd ha Myrtillt meglátjátok,
Kérlek, néki megmondjátok!

Hogy Dóris már nem fél tőle,
S nem fog elbújni előle,
Hogy jobb indulattal tele
Nem kötődik többé vele.
Mondjátok, hogy gondolatom
Most mind csak rajta forгатom,
Hogy sok ezerszer megbántam,
Miolta véle úgy bántam.
Mondjátok meg, hogy érette
Bús szívem is megérzette
Amit mondott könnyes szemmel:
Hogy tele van szerelemmel.
Mondjátok meg, attól fogva
Hogy őt láttam, volt zokogva
Szívem, bús zokogásánál
Kedvesebb képet nem talál.

A HASZONTALAN ÁLDOZAT.

Ott ama hegyek völgyében,
Egy kis csermely lementében,
Áll a szép Vénus temploma,
Melyet koptat sokak nyoma,
Kik, minthogy híven szeretnek,
Hiába vesztegettettek.
Én is, a több személyekkel,
Már sokszor sok temjénekkel
Áldoztam haszontalanúl,
Hogy szívem szenvedni tanul.
Ah, mennyi fogadást tettem,
Mégis, amint észre vettem,
Vénus, megvetvén tüzeimet,
Nem segíti szerelmemet.

A HÍRÉBE MEGHOLT.

Tí apró ártatlan magzatok!
Ajtómba cyprusfát *) rakjatok!
Kit elfelejtettek mindenek,
Ahoz csak cyprusfák illenek.

A GYERMEKEK.

Ne hidd, nem igaz, hogy a vének
Kétszer gyermekké lennének:
Gyermek az ember amíg él,
Csak a játéknemben cserél.

EGY FÖSVÉNY.

Mit kapsz e parányi kincsen?
Több az ami néked nincsen.

A HALLGATÁS MENTSÉGE.

Télon! szememre mit veted
Úgy gondolt restségemet?
Ha, mint én nem érezheted
Epesztő gyötrelmemet.

---

*) A régiak cyprusfát szoktak az olyan ház eleibe tenni,
melyben valaki megholt.

Nem restség miatt hallgatók,
Bár húrjaim siketek,
Sok kínaim, tí szóljátok!
Ha némává tettetek.

Ah, míg boldogúl szerettem,
S gond nélkül kedvesemet,
Vig szívvel énekelgettem
Szerencsés életemet.

S most, ha az ég akarátja
Daphnémtől elre dele,
Ha szívem nem is várhatja,
Hogy lehessen még vele:

Ki csudálja hogy kedvemet
Elvesztvén e csapással,
Elkeseredett szívemet
Emészttem búsongással?

Ki csudálja, ha szeretett,
Hogy könnyeimmel élek,
Ha örökre elvétellett
Tőlem ez a jó lélek!

A PÉCZELI KERT.

Idősb gróf Rákai Gedeonhoz.

Nincsenek a szerencsének
Semmi rendes útjai,
Bár az ember életének
Oly rövidek napjai.

Boldog kinek feltétele
Mindég arra czélozott,
Hogy másnak is használt vele,
Míg magának dolgozott!

Aki egy kis plántatónak
Vesszejébe mondhatta:
„Majd ha ágaid megnőnek,
Más is járhat alatta.“

Boldog, aki szent érzéssel
Látta nőni kis fáit,
Melyeknek más jó ízléssel
Kóstolhassa almáit!

Ó kegyes gróf! kis kertedet
Építsd minden erővel,
S már hanyatlott életedet
Hosszabbítsd ez idővel!

Láttasd itt a természetnek
Pompás együgyűségét,
És az emberi nemzetnek
Nagyra ment mesteriségét.

Itt a rend s rendetlenséget
Egyvelítsed egymással,
Hogy szívünk kettős szépséget
Érezzen egy látással.

Ültess ebbe hasznos fákat,
S kedves ízű magokat,
Teljes rózsák, violákat,
S színes tulipánokat.

Tedd az utat árnyékossá
A halmok oldalain,
Az álmot kívánatossá
Gyepszéked lágy hantjain.

A völgyek tekervényébe
Ültess szagos epreket,
S a halmok déli részébe
Szőlőtermő töveket.

Ott egy partba, a fák között,
Mely visszázza a hangot,
Építs kákából kötözött
Múlatságos barlangot.

Majd ha késő unokáid,
Itt öszeölelkeznek:
Köszönvén hasznos munkáid
Hamvaidon könnyeznek.

PHYLLISHEZ.

Gyors kerei az időnek
Szárnyra kelve sietnek,
A jó napok után jönnek
Bánati az életnek.

Phyllis! míg e boldog óra
Mégszerelmünknek kedvez,
Phyllis! serkenj fel e szóra,
Jer szoríts kebeledhez!

Majd ha síró gyermekedet
Nyájason apolgatod,
Könyörgő szerelmesedet
Akkor meg nem hallgatod.

Phyllisem! kinyílt karokkal,
Jer, ölelj meg engemet,
Jer vidámító csókokkal
Boldogítsd életemet.

Majd ha nékem s fiaidnak
Csókjaid osztogatod,
Phyllis! kettős csókjaidnak
Ez erőt nem adhatod.

MÁSODIK JÓZSEF HALÁLÁRA.

Az emberi nemnek igaz, hív szolgája,
A köz szeretetnek tüköre s példája,
Ki a józan elme s bölcsesség ösvényén
Segíteni kívánt népei törvényén :
De kinek szándéka s minden feltétele
Szerencsétlenné lett, s elmúlt együtt vele;
Ki nagyokat akart, s többre nem mehetett,
Minthogy bús életének szegény! véget vetett;
Ki éltét hamarabb feláldozta értünk,
Mint benne egy igaz jóltévőt esmértünk:
De még is nagyobb volt ez egész századnál,
Nézd utazó! József fekszik itt lábadnál!

A MAI VILÁG.

Volt még ezelőtt egy haza,
Kit minden jó oltalmazta;
Volt egy idő, hol mindenek
A köz haszonra éltenek,
Míg az arany szabadságért
Kiki szívesen ontott vért.

De most minden, ha dolgozik,
Csak magáról gondolkozik;
A mely érdem hajdanába
Vitézt csinált, valójába,
Ha most magad úgy viseled,
Egy bolonddal több lesz veled.

II.

DRÁMAI KÖLTEMÉNYEK.

I.

A PÁNTLIKA.

EGY PÁSZTORI JÁTÉK GELLERTBŐL.

A játszó személyek.

Daphne, a Phyllis anyja.
Phyllis, a Montán kedvese.
Montán, a Phyllis szeretője.
Dóris, egy pásztorleány.
Myrtíl, pásztorlegény.

I. JELENÉS.

Dóris, Phyllis.

Dóris.

Phyllis! mit könnyökölsz itt magad egyedül?
Mint mikor déltályba a kököresiny ledül.
Te, aki nekünk is kedvet csinált, s nevelt.

Phyllis.

Tudj' isten jó Dóris! magam se' tom mi lelt,
Csak nincs kedvem.

Dóris.

Mégis kell okának lenni:

Phyllis.

Id' akarek vásznam meglocsolni menni,
S egy fába a kezem nagyon megütöttem,

Ott ahol a vászنام tegnap kikötöttem.
Úgy fáj hogy!

Dóris.

Csak úgy van amikor sietünk!
Még e nem oly nagy baj, ezen segíthetünk.
De hol Montán?

Phyllis.

Még az anyám is rám kerül,
S szegény árva fejem lemocskol emberül.

Dóris.

Biz az én anyám is fellobban hirtelen.
De hol Montán!

Phyllis.

Úgy de ő úgy tesz szüntelen.
Az elébb is egy kis szekfüt zsáját szedék,
S néki jön a kecske, az a kis nevedék,
S egy takarószálig az álnok megette.

Dóris.

e bántsá szegényt! hiszen ő is azt szerette,
De Phyllis! nem akarsz te engem érteni:
Hol Montán?

Phyllis.

Ki tudná a pásztort őrzeni!
Énnékem nem rabom, ahol tetszik ott jár,
Ki parancsol néki? Szabad mint a madár!

Dóris.

Hát már csak úgy beszélész? nesze neked Montán!

Phyllis.

Ej hagyj békét Dóris!

Dóris.

Haragszol rá talán.

Phyllis.

Hogy ne? Senki se volt más oly érzéketlen
Mint Montán én hozzám, Montán, a hitetlen!

Ah mint szerettem őt, mint jártam kedvére,
S minap egy pántlikát köték a kezére,
Ott, ahol tánczoltunk a tölgy árnyékába',
S gondold meg, ma láttam a Chloe nyakába.

Dóris.

Már a nem szép dolog; de vigyázz reája,
Két pántlikának is lehet egy formája.

Phyllis.

Csak nincs olyan mint a, már a mind hiába,
Mert Montán tette azt a Chloe nyakába.
Ó Dóris! amit az én kezem kötözött,
Megeśmérem én azt, száz pántlika között.
Nagy rég hogy csináltam, alig van két hete,
Sárga a közepe, a széle fekete,
Egyebütt meg hol zöld, hol kék, hol fejéres;
S apró cseppecskékkel mint a harkáj véres.
Zöld selyemmel azt a fát is rá csináltam,
Hol az első csókkal Montánt megkínáltam.
Rajta van egy P is, egy M is van rajta,
Mégis másnak adja, látd a kutyaajta!
De fuss, az anyám — —

II. JELENÉS.

Daphne, Phyllis.

Daphne.

No, fiam! e jó idő!

Phyllis.

De talán a meleg nagyon is rekkenő.

Daphne.

A nem árt semmit is sem egynek, se másnak,
Még úgy lesz több száma a búzarakásnak.

Én most úgy megúntam volt magamat othon,
A vásznadat néztem, jól szárad a napon.
De tán bajod is van? úgy tetszik hogy sírtál?

Phyllis.

Nem biz én!

Daphne.

Hát nálad minek az a csanál?

Phyllis.

A fejemnek, mert fáj.

Daphne.

Ugyan van ám eszed!
Jobb bizony hogy azt a laput reá teszed.
De tudod ki ivott tegnap a hőségbe?
Látd fiam! hogy ejted magad betegségbe!

Phyllis.

Ó nem! az attól van hogy ibóját szedtem,
Hogy oly nagyon sokszor felálltams görnyedtem.

Daphne.

Hát kinek szedted azt?

Phyllis.

Itt van.

Daphne.

Nékem adod?

Phyllis.

Hiszen azért szedtem!

Daphne.

Most te csak tagadod.
Szép biz ez! de talán a Myrtil számára?

Phyllis.

Nem hág biz e soha az ő kalapjára.

Daphne.

Tan Montán? de ni csak mint elpirúl bele!

Phyllis.

Én könnyen pirúlok ; de még a nem jele.

Daphne.

Gondolom hogy könnyen a Montán nevére,
Hát mért nem pirúltál el a Myrtilére?

Phyllis.

Én nem tom, a szívem feleljen érettem.

Daphne.

Jól van, jól! a szíved? de biz észre vettem,
Szereted te Montánt.

Phyllis.

Nem oly igen nagyon.
Hiszen mindég mondom mikor velem vagyok,
Hogy menjen el, mert van más egyéb dolgom is.
Ma is hogy korsómnak egy kis gödröt ások,
Nemszép, úgy mond, mikor a lányok durczások!

Daphne.

De mást beszéll mégis a húgod Corinne.

Phyllis.

Olyan alávaló gyermeknek ki hinne?

Daphne.

Gyermek szól igazat, már én csak azt mondom!

Phyllis.

Akármit beszélljen, arra semmi gondom.
Hiszen, ha hogy olykor egy mezőn legelünk,
Ha időtöltésre ketten énekelünk,
Ha hogy olykor én is fúvok a sípjába,
Már az oly nagy dolog?

Daphne.

A semmi magába!
De még is azt mondod látod, hogy elküldötted,
Mikor ott enyelgett néha körülötted!

Phyllis.

Ez meg is eshetett némelykor, megvallom,
Ő de mikor az ő sípja szavát hallom,
S ha azt a felelő viszhang úgy megfejtí,
Minden bosszuságát szívem elfelejtí!

Daphne.

Tán te vagy a viszhang? hisz énekelhettek,
De én attól tartok hogy szerelmeskedtek.

Phyllis.

Dehogy édes anyám! az eszünkbe sincsen.

Daphne.

De durczásságodról van aki megintsen!!

Phyllis.

Hiszen, ha mondta is, róla nem tehetek,
De nem következik ebből hogy szeretek.
Ő arra kér, mert már meg kell vallni, látom,
Legyek barátnéja, s ő az én barátom.

Daphne.

Fiam! a barátság hamar szerelmet szül!
De jobb lesz ha Montán a nyája mellett ül,
Te pedig majd, Phyllis, végy bé éjszakára.

Phyllis.

Nem lesz semmi bajom nékem akkorára.

Daphne.

De mégis csak egyél valami zöldséget,
Mely elűzzön rólad minden betegséget.
Én elmegyek, eszem tán egy kis gomoját,
Te pedig, leányom, szedjél sok iboját!

III. JELENÉS.

Dóris, Phyllis.

Dóris.

Szegény anyád! rajtad látd mint tűnölődik!

Phyllis.

De má úgy-e mégis hogy nem zörgölődik?

Dóris.

Hát az orvossággal?

Phyllis.

Ott könnyen segíték,
Mihelyt egy kis bodzát, s vad rutát keríték,
Mert ez, és a töve az árva csanálnak,
Onála a halál ellen is használnak.

Dóris.

Héj bezzeg az anyád ha engem kérdene,
Megtudnám én rajtad hogy mi segítene!
Montán.

Phyllis.

Eredj! eredj! csak ne bosszants véle!
Mert már majd megfájúl a fejem is bele!
Mely jámbor, mely szelíd volt a tekintete,
Mégis a hitetlen látd hogy rá szedhete!
De semmi, tanultam én most ez embernél,
Rá nem szednek engem, hidd, többször egyszernél,

Dóris.

Jé már e nagy harag! haha — — —

Phyllis.

Ni bizony még nevet!
Tán öszveszúrtétek egymással a leveit?
Héj Dóris! hívségem nehezen szíveli,
Látván hogy pántlikám más leány viseli,

Ó mert csak azokat a csókokat szánom,
Amit kapott tőlem az én rossz Montánom.

Dóris.

Hát meg is csókoltad?

Phyllis.

Olyat hogy kérdhetel?
Látszik, boldog leány, hogy te nem szeretel!
Ő kezdte el ugyan, ha nem akartam is,
Ha szégyenlettem is, ha vertem, szidtam is,
De biz utóljára úgy rá fanyalodtam,
Hogy az orcám néki még magam tartottam.
Kérdd meg csak a kúttól, kérdd meg a bodzástól,
Hány száz csókok között váltunk el egymástól.

Dóris.

Hát oztán szüntelen csak csókolódtatok?
S azalatt egymásnak semmit se szóltatok?

Phyllis.

Ó igen, de minden beszélgetés mellett
Semmi is úgy jobban mint a csók nem kellett!

Dóris.

De hát mégis oztán miről beszélgettetek?

Phyllis.

Ó te boldog leány! arról hogy szeretek.
Ő megölelt engem, én őt megöleltem,
Ha ő kincsemnek hívt, lelkem! azt feleltem.
Ha mondta: csak az én személyem becsüli:
Tudod, hogy egyik szó a másikat szüli!

Dóris.

No jól van, de oztán nem úntatok erre?

Phyllis.

Csak nem akadtam még ily boldog emberre!
Dehogy úntunk Dóris! de észre se vettük.
Gyakran, hogy az egész napot hova tettük,
Olyan hamar elmúlt!

Dóris.

A furcsa állapot!

Azzal tölteni el a mélységes napot,
Ölelni, galambom! csillagom! szeretek!

Phyllis.

Haszontalan Dóris! mert ma nem nevetek.
Valamikor Montán, Montán volt énvelem,
Mindég beszédessé csinált a szerelem.

Dóris.

Jól van! s ha egy napot így eltöltöttetek,
Ugyan mondd meg, más nap miről beszélgettetek!

Phyllis.

Az is furcsa kérdés!

Dóris.

No de, mondd meg mégis!

Phyllis.

Tudod, hol fellegetes, hol tiszta az ég is,
Mi is, hol czivódtunk, hol öszvebékeltünk.

Dóris.

Czivódni?

Phyllis.

Mint az ég, mi is csak úgy éltünk.

Mert, sokszor czivódnak ám a szerelmesek,
Mégis azért minden napjaik kedvesek!
Néha egész nap is többet nem csináltunk,
Hogy egymásméltába néztünk s kukucskáltunk.

Dóris.

Tehát a szerelem mind csak képzelődés!
Ölelés, csókolás, tréfa, és perlődés!

Phyllis.

Hát még enyelgeni sem tudsz? ó ártatlan!

Dóris.

Nem biz én, ez a szó előttem hallatlan.
Hát mi az?

Phyllis.

A csak kéz- s orczaczirólgatás,
Szerelmes beszédek, néha csókolgatás.

Dóris.

Soha bizony soha, hát eb az ingetek!
Cziróka, maróka, még úgy is tettetek?

Phyllis.

Tettünk bizony, s látd-e, mégis az átkozott!
Engem mely szégyenbe s gyalázatba hozott!

Dóris.

Igen bizony, hát most mit fogsz már csinálni?

Phyllis.

Szerelmem, pántlikám és Montánt utálni.
Nó de mondd meg magad, úgy-e? ha szeretne,
Hogy két napba egyszer csak hozzám jöhetne?
Látom én mind tegnap, mind ma is hogy kerül,
De Dóris! úgy tetszik, Myrtil jön emerről.
Mondd, őrizze nyájam míg violát szedek,
Hisz itt nincs sem métely, sem víz, sem meredek.

IV. JELENÉS.

Dóris, Myrtil.

Dóris.

Isten hozott egyszer Myrtil! e ligetbe!
Be régen nem láttunk! mi az a kezedbe?

Myrtil.

Egy kis állat —

Dóris.

Már azt nem szükség mondani,
Hiszen úgy se szoktak ott farkast hordani!

Myrtil.

No hát itt van, nézd meg!

Dóris.

Már nem nézem, tedd el!

Myrtil.

Mi a Dóris? hát a tréfát sem érthetd el?
Ne légy olyan kényes!

Dóris.

Van talán még eszem,
Hogy az olyanforma tréfát fel se veszem.
Nem szép, nem is szoktam mindjárt haragudni,
Csakhogy, mért akarok tőled mindent tudni.

Myrtil.

Hiszen tudni lehet, én mindjárt megmondom.

Dóris.

Ne mondd bizony nekem, reá semmi gondom.

Myrtil.

Jaj de haragos vagy! no de már a minek?
Hiszen én megmondom, csak ne szólj senkinek.

Dóris.

Már én a nyelvemmel kedvem szerént élek,
Ha tetszik, hallgatok, ha tetszik, beszéllek.

Myrtil.

No de ne légy mégis, az ember Echója,
Látd-e, ez a Montán fekete rigója.
Ezt tavaj még Phyllis a fészkéből hozta,
S kopaszon Montánnak od' ajándékozta.
Szépen tud fütyölni; most hogy arra mentem,
Nem volt otthon Montán, s én bizony elcsentem.

Dóris.

De hát ugyan abba mi örömöd, látod,
Hogy úgy meglophatod Montán jó barátod'.

Myrtil.

De hagyd el! már ennek örülök mondhatom,
Hogy a tronfot tronffal visszapótolhatom.
Tudod, hogy bánt velem ő is tavaj őszzszel,
Mikor eldugatta a tengericsőszzszel
A seregélyemet? Én ezt feltartottam,
S egy kedves nótádra meg is tanítottam.
Valaki csak látta, mindjárt megszerette,
Az ének nótáját oly szépen ejtette.
Hylax! Chloris! tőlem hogy gyakran hallotta,
Hylax! Chloris! mindég utánam mondotta.
Sokszor egész nap is ült a juh hátára,
Mintha azt tartanák csak az ő számára.
De furcsa állat volt!

Dóris.

A bizony, tudom már,
Az a nagyon okos, nagyon drága madár,
Mely hogy akkor a négy nyarat meghaladta,
Nem akarád adni tíz csóknak alatta.
De szegényt a Milon kutyája megette!
Myrtil! itt van tíz csók, kell-e most érette?
De megállj! jut egy kis csalfaság eszembe.
Én most nem rég valék itt Phyllissel szembe,
Ő hogy látta volna azon esküdözött,
Mikor csókolgattál ott a bokrók között,
Myrtil! most ezt rajta meg kék bosszúllani,
Mutasd a rigót, s mondd —

Myrtil.

Mit tudjak mondani?

Dóris.

Mondd, hogy te Montántól kaptad e madarat,
De ne nevedd azt! add meg az agarat!

Myrtil.

Csak bízd rám, kilopom én biz a szemét is.

Dóris.

Most úgy is utálja a Montán nevét is,
S ha nevetés nélkül beszélsz, úgy elhiszi.

Myrtil.

Jól van, a csintalan! Ő is el nem viszi,
Mikor a tömlőmön megoldta a hurkot.
De most megétetem ám vele a szurkot

Dóris.

Én Chloéhoz megyek: De nil ahol jönnek,
Búj ízibe alá e termett szőlőnek.

(Mind ketten elmennek.)

V. JELENÉS.

Phyllis, Montán.

Montán.

Phyllis! mit futsz tőlem? mi lelt oly hirtelen?

Phyllis.

Ha másként nem vagyok, így vagyok szüntelen.

Montán.

Sohase láttalak még én ily méreggel.

Phyllis.

Sohasem is esett ami tegnap reggel.

Montán.

Tegnap? s nekem kellett valamit véteni?

Phyllis.

Álnok! szemembe is hogy mersz tekinteni?

Montán.

No de hiszen mondd meg!

Phyllis.

Éj, jobb ha hallgatol!

Montán.

Úgy hát én nem tudom miért pirongatol!

Phyllis.

A szép! az igazság csak mindég tiétek!

Montán.

Az istenért mondd meg hát! mi az a véték!

Phyllis.

Ni biz a jó lelkű egy cseppet se bánja:
Még hogy én mondjam meg, tőlem azt kívánja.

Montán.

Phyllis! Phyllis! hát ez a minapi beszéd?
Hol a fogadásod?

Phyllis.

Ott, ahol a tiéd.

Montán.

Hát ez az a hívség améket ígérted?

Phyllis.

Lassan Montán! mert így a szívem megsérted.
Hív voltam én hozzád.

Montán.

Hát én mit vétettem?

Hív vagyok én hozzád.

Phyllis.

A biz! észre vettem!

Montán.

Ah Phyllis! galambom! életemnek fele!

Phyllis.

Nem vagyok én Chloe, tán álmodol vele?
Ni hogy beszéll félre!

Montán.

S ezt még Phyllis mondja?
Ó Phyllis! a vagyok, szerelmem bolondja!
(egy kevéssé hallgat)
Hát nem szólsz?

Phyllis.

Ma magam reá nem vehetem.

Montán.

Hát, veszszen el fűvöm, juhóm, s a ligetem!
Ha megbántottalak, a nagy Pánra vallom!

Phyllis.

De tudsz átkozódni derekason, hallom!

Montán.

Ha Chloét szeretem, hát — — —

Phyllis.

Csitt! kinevetlek.

Nem szereted? én meg téged nem szeretlek!

Montán.

Még Chloével? de már ezt nem érdemlettem!

Phyllis.

Menj hitetlen hozzá, menj, mondd meg helyettem!

Montán.

Én! Phyllis! hitetlen? s így hívsz te engemet?
Ki jobban szeretlek mint az életemet,
Kinek a volt, s a lesz minden kívánságom,
Hogy te légy valaha kincsem s boldogságom!
Hogy te veled éljek, s hogy (ó édes álom!)
Hív karjaid között érjem el halálom!
Már két esztendeje Phyllis! s kilencz hete,
Miolta hív szívem téged megszerete,

Miolta csak egy nap se ment le szárazon,
 Hogy meg nem láttalak vagy itt, vagy a gazon.
 Hányszor őrzötte más a nyájam helyettem?
 • Mikor, Phyllis, veled, teveled lehettem!
 Hány kedves (bár anyád szüntelen üldözött)
 Hány kedves éjszaka múlt karjaid között?
 Tudják a csemeték, tudják e ligetek,
 Napok! boldog napok! ó hova tűntetek?
 Számodra egy pálczát s pohárt is csináltam,
 Melyre egy erdei istent faricskúltam,
 Kinek, míg hívségem Phyllis! kedveltetted,
 Sok kövér juhokat áldoztam éretted.
 Tovább is csináltam majd fél esztendőnél,
 Tudod Phyllis! magad gyakran a kútfontól
 Hogy elvágott kezem megmostad s töröltted,
 Szánakozó kézzel nyomkodtad, kötötted.
 Phyllis! kényszerítlek a régi hűségre,
 A mi ligetünket őrző istenségre,
 Mondd meg! ugyan mond meg, ki volt oly átkozott?
 Aki énfelőlem néked hazudozott?
 Mondd meg! hogy változtál ilyen hideg jéggé?

Phyllis.

Azt a te szíved is megmondja eléggé.

Montán.

Phyllis! az én szívem mellyemet nem veri,
 Mint aki tett bűnét érezi s esmeri.

Phyllis.

Hát hol a pántlika amit néked adtam?

Montán.

Mindjárt előhozom, a kunyhóba hagytam,
 A szekfüd mellett van.

Phyllis.

Megbocsáss barátom!
 Én semmit se hiszek valamíg nem látom.
 (Montán elmegy.)

VI. JELENÉS.

Phyllis, Myrtil.

(Előszüllog.)

Myrtil.

Montán ám az ember! nincs olyan itt körül,
Már a barátoknak ő lehet tükörül!
Azt is nekem adja ami legkedvesebb.

Phyllis.

Mit adott? a fűrjét?

Myrtil.

Nem, annál kedvesebb.

Phyllis.

A pintyét?

Myrtil.

Találd ki ezért a rigóért!

Phyllis.

Hát ezt adta neked? pénzért vagy jó szóért?

Myrtil.

Biz ő csak úgy adta, én megint elhoztam.

Phyllis.

Úgy adta? de hisz ezt én ajándékoztam,
Most tán csak bosszantni akar ő engemet?

Myrtil.

Dehogy! hanem nekem keresi kedvemet.

Phyllis.

Szép is az, hogy magát veled kedvelteti,
S az én becsületem rontja s vesztegeti!

Myrtil.

Azt mindjárt gondoltam hogy úgy járok veled,
 Hogy gyanús haraggal eltelik kebeled.
 Semmi az hogy nekem adta a madarad,
 Ha a madár enyim, Montán tiéd marad.
 De tudod Phyllis mit? ezt a hímhez zárom,
 Míg fészket rak, tojik, s míg kikölt, megvárom,
 S mihelyt arra való lesz, hát azt fogadom,
 Hogy két csonkatollas fiát, neked adom.

Phyllis.

Addsze csak, a biz ez, az én rigómféle.

Myrtil.

De megfúl ha olyan markossan bánsz véle.
 Lágyan tartsd, mert hátha meg talál döglöni.

Phyllis.

(megfojtja)

Nesze itt van! magam meg akartam ölni.
 Hitetlen pásztorok! már azt se tudjátok,
 Hogy a pásztornékat mivel bosszantsátok!
 De te, el ne feleljtsd a fiát ebadott!
 Egy pásztor megtartsa azt, amit fogadott!

Myrtil.

Szerencsétlen Montán pajtás! be megjártad!
 Hogy azt a kis rigót onnan el nem zártad.
 Látd! már most megvallom: én ezt csak elloptam.
 Hogy az elébb Montán előtt elsullogtam.
 Benézek, hogy az új sípját megpróbálnám,
 Senkisincs; hát ha most, Montánt megtréfálnám,
 Gondolom magamba! úgy is tavaj ősszel
 A seregélyemet eldugták a csősszel.
 S elhozom, te pedig, féltő s gyanús lélek,
 Megfojtád, ó mert ezt bánom amíg élek!

Phyllis.

Hát ezt loptad? s Montán nem tud semmit benne?

Myrtil.

Jaj hiszen ha tudná, úgy mi bajom lenne!
De látd, Dóris lovalt erre a tréfára.

Phyllis.

Az olyan tréfának, látd, ilyen az ára!

Myrtil.

De nem szép ám mindent oly nagyon felvenni!
Aki tréfál, annak tréfát kell érteni!

Phyllis.

Myrtil! én karóhoz nem kötöm az ebet,
Már bánom, de látd! nem gondoltam egyebet,
Csak hogy meg akartok engem haragítani,
Mert úgy is kezdtem volt már Montánt gyanítani.
(hirtelen elmegy.)

VII. JELENÉS.

Montán, Myrtil.

Montán.

Jó szerencsét Myrtil! kedves énekelő!
Honnan vetődhattél most az egyszer elő?
Hát Phyllist nem láttad? nem tudod hova ment?

Myrtil.

Épen most vála itt, tán ott lesz, odalént,
Gondolom Dóriszal ott ama nagy fánál,
Mert kért, hogy itt legyek addig a nyájánál.

Montán.

Bezzeg ugyan Myrtil, volt ám csetepaté!
Legnehezebb per az asszonyiállaté!
Gondold meg! azt fogta Phyllis erővel rám,
Hogy én másnak adtam a kedves pántlikám,
Amelyet aminap karomra kötözött.
De nagyon haragudt!

Myrtil.

Már azt ki tenné fel?
Biz én azt gondoltam mind fenekig téjfel!
Hanem ugyan Montán! kérlek valamire,
Ha engemet szeretsz!

Montán.

Nem kérhetsz semmire,
Amit meg nem adok; de nem a rigómat,
Mert inkább odadom a legjobb tinómat.

Myrtil.

Nem kérek én semmit, csak hogy megengedjél!

Montán.

Eredj, eredj, Myrtil! ne gyermekeskedjél!
Most tréfálni akarsz, vagy csúfolni talán?
Nekem nem vétettél.

Myrtil.

Még sokat is Montán!
Jaj mert szintúgy félek ha meg fogod tudni,
Hogy míg élsz, mindég fogsz reám haragudni.
Phyllis —

Montán.

No, hogy Phyllist talán megcsókoltad!
De kellett is hogy ezt oly nagyon titkoltad!

A nem szentségtörés! e csak tréfajáték,
Melyet én is tőled nem csak egyszer láték!
Hát ezt engedjem meg?

Myrtil.

Ó nagyobb az annál!

Dóris is benne van —

Montán.

Bár csak már szólanál!
Phyllis! Dóris! mert már majd megharagudok,
Én még a vétkekről egy cseppet se tudok.
Mondd meg! nem haragszom akármilyen lesz, hiszen
Rosz pajtás az, aki pajtásnak nem hiszen!

Myrtil.

Ma hozzád indulok reggel a lucsokba,
S hogy senkit se látok ott a kunyhótokba,
A rigód elhozom; Dóris előtalál,
Kérdi, mi van nálad, mit hozol! s hol valál?
Megállok, s mutatom néki a rigódat,
És ő — (hallgat)

Montán.

De mondd tovább! ne hagyd félbe szódat!

Myrtil.

Ő mond: hé meg kék most ezzel Phyllist csalni.

Montán.

Szép is a barátom, úgy reám lovalni!

Myrtil.

S mondd Phyllisnek, hogy ezt neked Montán adta,
Úgyis haragszik rá.

Montán.

Ennye cbugatta!

Myrtil.

Hát arra jön Phyllis, s Dóris meg elszalad,
Ni Phyllis! mutatom néki a madarad!
Nekem Montán adta, ő elveszi, s így szól,
Ennye — — — —

Montán.

Gondolom már! talán megcsípte jól?

Myrtil.

Nem! hanem amint ott fogta, simította,
Míg félre tekintek, addig megfojtotta.

Montán.

Már a vastag tréfa! csinján szép tréfálni,
Nem pedig tréfából másnak kárt csinálni!
Mert hisz el lehetne nézni egy keveset,
De semmi, kurvanyja! már ez is megessett!

Myrtil.

Bizony a nekem is jóízűn nem esnék,
Ha így szántsándékkal káromat keresnék.
De csak ne neheztelj oly nagyon érette,
Majd egy szép galambot kapsz tőlem helyette.
Egyfelől rózsaszín, fejr másík felől,
A fején kontya van mind hátúl, mind elől.

Montán.

Tedd el a galambod! ha a rigó oda,
Rózsaszín vagy fejr : a nekem micsoda?

Myrtil.

No pajtás! hogy hídd el hogy szánom felette,
A legjobb kas méhem küldöm el helyette,
Már azt az anyámtól Lykas sokat kérte,
Két legjobbjuhát adta volna érte,
Meg tudná mondani Dámon ha még élne,
Hogy mindég unszolta s járt rá hogy cserélne.

Montán.

Nem vagyok én fősvény, kurvanyja a méhnek!
Biz inkább örülnék a Phyllis kedvének.
De gyanakszik reám, s nem mondja az okát,
Pedig már elhoztam néki a pántlikát.

Myrtil.

De követ gyanakszik: biz ő csak tetteti,
Az életét nálad jobban nem szereti!
De meg akar rólad egészen győződni,
S azért szeret mindég perleni s kötődni.
Az a természete a hív szeretőnek.

VIII. JELENÉS.

Montán, Myrtil, Phyllis, Dóris.

Montán.

Myrtil! mit csináljak? nézzed, ahol jönnek!
Úgy tetszik, hogy reszket majd minden tetemem.

Phyllis.

No Montán! megengedj, mert megcsalt a szemem.
Más pántlika volt az, améket gondoltam.
Most Chloénál valék; tőle tudakoltam.
Hát szent a békesség?

Montán.

Szent az én részemről!

Phyllis.

Felejtkezz el te is hát ez egy vétkemről!
Ez a hirtelenség és féltés gyümölcse!

Montán.

A hív szeretőnek ilyen az erkölce!

Talán másszor te is nem hirtelenkedel,
Hanem meggondolod amit cselekedel.

Phyllis.

De sokszor magammal még nem is bírhatok!

Myrtil.

Mert bizony oly kutya erkölcsre kaptatok,
Hogy a pásztorokat szembe utáljátok,
De ha elhagynának, értek meghalnátok.

Dóris.

Lassan Myrtil! ne tartsd magad oly okosnak!
Nem tudod . . . ?

Myrtil.

Talán azt, hogy mély partot mosnak
A lassú patakok? De elég az hozzá,
Hogy a fejér népet isten megátkozá,
Mert félig mind féltő, félig mind szerelmes!

Dóris.

Bár neked se lenne valaki kegyelmes,
Rigótolvaj!

Phyllis (Montánhoz).

Igaz! ugyan megjártam ám! — — —
Ennye! be vasvilla szemeket vetel rám!

Montán.

Nem biz én: hallottam mi történt veletek,
Azzal mind a ketten hirtelenkedtetek.
Te abba hogy hittél, ő meg hogy elvette,
De hiszen rossz végből ő se cselekedte.
Azért ne higgy mindjárt, ne légy oly hirtelen!
Hív volt az én szívem, s hív marad szüntelen!
Mind Dóris, mind Myrtil, mind te hibázatok,
De én nem haragszom, jó fiúk, reátok!
A pántlikádat is, látd Phyllis! elhoztam.

Phyllis. •

Eredj Montán! eredj! mert már megátkoztam.
De tudod, hogy esett? Chloé megszerette,
S mind addig kötötte, amíg kiköthette.
De semmi, te vagy már minden boldogságom,
A szívem s ez a csók legyen bizonyságom!

Myrtil.

Hát még csókolódsz is? ennye gonosz fajta!

Phyllis.

Ez az én Montánom, ne ütközz meg rajta!

Myrtil.

De tudjátok-e mit? err' a híres perre
Ma hajtsuk bé jókor a juhat egyszerre.
S majd nap lement felé, ha minden megfejet,
Menjünk ki a gyepre, s együnk ott fris tejet,
S oztán, valamit is kék már indítani —

Montán.

S hát mit?

Mirtill.

Zálogosdit legjobb lesz játszani.

Montán.

Én játszom akármit.

Dóris.

Én ki nem maradok.

Phyllis.

Ha Montán is játszik? zálogot úgy adok.

Myrtil.

Montán! mit csinálnak akik szeretgélnek?

Montán.

Néha öszvevesznek, néha megbékélnek.

DRÁMÁK.

Myrtil.

Mit Phyllis?

Phyllis.

Restellem koptatni a számat,
Kérd meg inkább ezt a peres pántlikámat!

Montán.

Egynek a másakra igen nagy a gondja.

Myrtil.

Féltik egymást úgy-e? azt igazán mondja.

II.

MÁTYÁS KIRÁLY,

VAGY

A NÉP SZERETETE JÁMBOR FEJEDELMEK JUTALMA.

NEMZETI ÉRZÉKENYJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

Azon alkalmatosságra, midőn Ferencz Buda várában jún. 6. 1792. magyar királyiá
koronáztatott.

Hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis.

VIRGIL.

Di tibi dent annos! a te nam cetera sumes,
Sint modo virtuti tempora longa tuae.

OVID.

ELŐBESZÉD.

Sem az idő, sem keveset próbált erőm nem engedte meg, hogy ezen darabot, a maga belső érdeme szerént, illendő figyelemmel, szorgalommal, és hathatós erővel készíthettem volna el. Hivatalbéli rendes foglalatosságimon kívül, alig maradt egynehány hetem a kidolgozására, és amit a dramatikába valaha kezdeni méreszlettem, ez az első. Ne ítéljenek meg tehát a tudósok, ha egy felséges képet, erőtelen ecsettel fogván hozzá, el nem találhattam. Aki eddig való szerencsémét esmeri, reménylem, nem annyira hibáimat, mint igyekezetemet veszi méltó gondolóra.

Budán, május 31-dik napján 1792. eszt.

Szentjóni Szabó László.

SZEMÉLYEK.

Pogyebrád, cseh király.

Katalin, leánya.

Csehország cancellarius.

Geréb Erzsébet, Hunyadi János gubernátor özvegye

Szilágyi Mihály, bátyja, machovai bán.

Mátyás, Erzsébet fia } Prágában foglyok.

Madróczi Pál

Gara, nádor ispány.

Újlaky

Lindvay } magyar főőurak.

Rozgonyi }

Vitéz, nagyváradi püspök.

Csehországi főnemesek. A magyarok kísérői. Fegyverek
sek. Polgárok. Sokan a köznépből.

Az első felvonás a Rákos mezején, a 2-dik és 8-dik Prágában a királyi palotában. Történt 1458-dik esztendőben. A ruházat az akkori idő szerint.

ELSŐ FELVONÁS.

A Rákos mezeje, köröskörül sátorok, zöld, fejér, és veresre festve. A kilátás a budai várra, és Pest városa kerítéseire szolgál.

ELSŐ JELENÉS.

Gara, Újlaky (*Sebessen kijöven*).

Gara.

Micsoda szokatlan tolongás ez itt is, ahol én még ily temérdek sokaságot soha sem láttam?

Újlaky.

S ezen akadsz fel? Hát nem tudod micsoda fontos mindnyájunknak ez a mai nap, mely a mi boldog vagy boldogtalanságunkat elválasztja!

Gara.

De miért épen itt, is, holott mind a két városnak utczái rakvák emberekkel?

Újlaky.

Hát uram! nem veszed észre, hogy a nép egynehány ezerrel szaporább?

Gara (széljel néz).

Rendkívül való dolog!

Újlaky.

Nem oly rendkívül való, ha még emlékezel reá, amit a napokba rebesgettek!

Gara.

Hát mit?

Újlaky.

Hogy Szilágyi a maga követői közzül egynehány ezer embert ide rendelt.

Gara.

S igaz ugyan csak?

Újlaky.

A te magad csudálkozása bizonyítja meg. Ma hajnalba érkeztek be dob, trombitaszó alatt, s nézzed csak mély kevélyen járnak mint a pávák! mely bátrak, mint valamely hadi vezérek! — Ott feküsznek az erdélyiek, itt a hősök és apródok — ott —

Gara.

Lehetetlen! nem hiszem! hiszen ez a haza törvényeivel egyenesen ellenkezik, az országgyűlésre fegyveres kézzel jelenni meg!

Újlaky.

Tudakozd bár tőlök magoktól, s meglátod, hogy igazat szólottam!

Gara.

Hé férfiak! jösztetek csak egy szóra!

(Egynehány katonák kijönek.)

MÁSODIK JELENÉS.

Az előbbiek, egynehány katona.

Gara.

Mi járatba vagytok itt?

Első katona.

Az országgyűlésére jöttünk.

Gara.

Ki nevébe vagytok ide rendelve?

2-dik katona.

A haza nevébe.

Gara.

Ki rendelt ide?

1-ső katona.

Szilágyi és Erzsébet.

2-dik katona.

Mi még Hunyadi Jánost is szolgáltuk, vele voltunk minden ütközetben, Erzsébet úgy bízik hozzánk mint a maga fiaihoz.

Gara.

Mi végre jöttetek ide?

1-ső katona.

Azt én magam se tudom!

2-dik katona.

Volna csak itt ellenség, uram! majd meglátnád!

Gara.

Hányon vagytok itt?

1-ső katona.

Tíz ezeren az alföldről.

2-dik katona.

Tíz ezeren Erdélyből.

Gara.

Hah! ország árulói! Hiteszegett gonoszok! Hát fegyverrel akartatok minket a békességbe orozva meglopni?

1-ső katona.

Uram! mi nem vagyunk a ti ellenségetek!

2-dik katona.

Hát parancsolsz-e valamit velünk?

Gara.

Nem! menjetek a színem elől, nincs semmi közöm hozzátok! *(A katonák elmennek.)*

Újlaky.

Hát uram, igazságot szólottam-e?

Gara.

Átkozott igazságot! de hamarabb mosson patakot a magyar vér, mint valaki a Hunyadi gyűlölséges nemzetségéből az én királyom legyen!

Újlaky.

Szájad által szólott szívem! és íme újra kezecskéd! — véretem, életemet, ősi igazságunk feltartásáért! Mit nekünk az ő hatalmaskodások? — Nincs a világon oly ellenség akinek kardja élétől ez a fő, akinek törétől ez a szív, megrettenhetne! Így mint én, ezereken gondolkoznak a mi hazánkfiaink között, s a kisebbségért, a vakmerően megbántott haza szabadságáért készek életeket feláldozni, mint mi.

Gara.

(*Mérgébe nevetvén.*) Mátyás! magyar király! Hah! akkor múltak el én, midőn ez a gyermek, akinek még az atyja, házam fényességét elfogta, a maga felemeltetését, az én megaláztatásomnak, az én erőszakkal kitért helybehagyásomnak fogja köszönni! De mit is állunk hiába? mit beszélünk oly felszóval a mi gyalázatunkról? Jer! szegjük nyakát szándékoknak, gátoljuk meg igyekezeteket! hogy a nagyra látó Erzsébet fakadjon meg mérgébe! Jer! kiáltsuk ki Kazimirt újra királyunknak.

Újlaky.

Jer! ez a nap szakaszsa végét a dolognak! Kazimir a mi királyunk!

Gara.

Kazimir, és nem más! (*Indulnak.*)

HARMADIK JELENÉS.

Az előbbiek. A lengyel követ.

Követ.

Köszönöm, nemes magyarok, kegyelmes királyom nevében ezen kívánságtokat!

Gara. }
Újlaky. } (kezet adván). Isten hozott!

Követ.

Azt véltem, hogy a gyűlés előtt már nem is szólatok többé veletek!

Gara.

Épen most akartunk bemenni!

Követ.

Már a ti ígéretetekbe nincs mit kételkednem, állhatatosságtokat pedig jól esmérem.

Gara.

Ím újra kezét adunk.

Újlaky.

Újra fogadjuk, hogy senkit mást mint Kazimirt királyunknak nem akarunk.

Gara.

Hogy nekünk gyermek király nem kell.

Újlaky.

Hogy egyenesen csak Kazimirra van szükségünk.

Követ.

Nem is fogjátok soha megbánni! Kicsoda nem elégszik meg az őalatta valók közül vele, úgy mint tulajdon édes atyjával! ki nem dicséri az ő kegyelmes uralkodását? s az ő erántatok való szeretetét magatok is esméretik!

Gara.

Valóban jó, igaz király!

Újlaky.

Aki valóban megérdemli a magyarországi királyságot.

Követ.

Megérdemli, ha igazsága nem volna is hozzá, ha a ti megholt László királytok testvérjét nem tartaná is!

Gara.

Bizonyos légy benne! no már megyünk! Isten hozzád! Ma el kell neki válni ha törik szakad is!

Követ.

Csak egy szót. Az Erzsébet követői talán nem azért vagynak fegyveresen, hogy a választásba rajtatok erőszakot tegyenek?

Gara.

Hitvány ember volna az, aki attól megijedne! Mi nekik mindenkor megfelelünk! És ha ugyancsak valamit indítanak, akkor omoljon a magyar vér. Deszálljon az ég haragos átka annak a fejére, aki a kardját, hazafia vérével először befecskengetteti! (*Elmennek.*)

Követ.

(*magába.*) Valósággal a magyaroknak nem volna jól dolgok, ha egy tizenhét esztendő gyermekét választának magok királyoknak, akinek neve csak tegnap előtti, akinek nemzetsége legközelebb emelte fel a porból magát. Egy gyermeket, aki most is idegen helyen fogva ül, s akinek szabadulását mindenkor megnehezebbíteni lehet. Hogy engedelmeskedhetnének neki ezek a férfiak, kik őt, mind bátorságok, mind eszekre nézve annyival feljülhaladják? Nem! nem fogják magokat annyira elfelejteni! — (*Elmegy.*)

NEGYEDIK JELENÉS.

Szilágyi. Erzsébet.

Szilágyi.

Hidd el kedves lelkem húgom! alig volt életemnek egy-egy boldogabb szempillantása, mint midőn ma reggel pártfogóinkat meglátogattam. Mint örültek ezek a jó emberek! micsoda szíves szeretettel fogadtak! mint adtak hálát az istennek, hogy ismét körülöttünk lehetnek, hogy ismét parancsolatinkra hallgathatnak!

Erzsébet.

Valósággal, például teszem fel hazámfiat minden más nemzeteknek, a nagyobbak és fejedelmek eránt való hűség, hallgatás, és szeretetben.

Szilágyi.

És amint igazán megköszöntem nekik, hogy rólunk el nem felejtkeztek, reánk még most is figyelmeznek, s egyszeri hívásunkra oly számosan megjelentek. Mindennek csak e volt a szava: Uram! nem Pestig, a világ utolsó végéig követünk titeket elválaszthatatlanul! Oda a mi jó atyánk, vezérünk, Hunyadi János, légy te minékünk minden őhelyette! Ó lelkem húgom! ha még ezt megérjük, ha még ma megérhetjük, hogy Mátyás, a te egy fiad, hamarabb legyen király, mint szabad: az én rövid napjaimnak száma úgy is hamar eltelik, de az addig tartó belső nyugalma, boldog megelégedése lelkemnek, felér ezer esztendőnyi hosszú élettel.

Erzsébet.

Az isten tartson meg sokáig édes, bátyám! de a mi szándékunknak akadályai mind inkább láttatnak nevékedni: épen most hallom hitelesen, hogy Lindvay, aki még eddig csak azért tetszett a mi ellenkezőnk lenni, mivel Kazimirhoz félig meddighajlott; már most egészen az ő pártját fogja, s mindent gazdag kecsgetésekkel az ő részére akar hódítani.

Szilágyi.

Ne gondold az állhatatlannal! Ha egyedül rajta áll, magával se tud megegyezni, pedig igazán jó ember, és soha sem makacs. Lindvay maga a mi dolgunk folyamatját nem fogja meggátolni.

Erzsébet.

Hát megmaradsz ugyancsak a mellett, amint tegnap elvégeztük?

Szilágyi.

Nem is látok más jobb módot feltett szándékunk végbe hajtására. Püspök Vitézzel már beszéltem éránta. Tudod, hogy őreá minden figyelmez, és hogy az ő ékes-szólása erejének kevés állhat ellent. Benne nagy reménységünket helyheztehetjük. Ő ugyan bizony kész is érettünk mindent elkövetni!

Erzsébet.

Csak ismét arra kérlek édes bátyám! csendesesen de bizodalommal adjátok elő indító okaitokat. Tudjátok úgyis, hogy csak az igazság győzheti meg hazánkfiat, mely szelíd hanggal ejtődik.

Szilágyi.

Ó édes húgom! kinek esik nehezebben ez a versengés mint nékem?

Erzsébet.

Azt mondom most is, ha Kazimir többet tehet a magyaroknak mint az én fiam, ha jobb lesz, ám legyen királyom!

Szilágyi.

Már azt bízd reám! Csak egyszer igazán bele szólhassak, de már ime két napja, hogy kiabálásokkal mindég elnyomtak.

Erzsébet.

Hát épen azért ma ne hagyjátok magatokat, szakszátok végét, már — — —

ÖTÖDIK JELENÉS.

Az előbbeniek. Rozgonyi

(nagy sebességgel jön ki a gyűlésből).

Rozgonyi (Szilágyihoz).

Az isten szerelméért uram! menj, siess a gyűlésbe! még soha sem volt oly elkerülhetetlen szükség jelenlételedre!

Szilágyi.

Mindjárt gondoltam.

Erzsébet.

Mi baj?

Rozgonyi (epekedve).

Kérlek, kényszerítek siess a gyűlésbe! minden elvesztett szempillantás ugyanannyi nappal vét hátrább. Menj! meghallasz odabé mindent.

Szilágyi (fejét csóválva).

Ugyan mit kezdettek ismét ezek az egyenetlenek?
(*Elmegy.*)

Erzsébet (bátran).

Szólj! mi történt?

Rozgonyi.

Még semmi sem, de aligha vérbe borúlva nem megy le a mai nap!

Erzsébet.

Hogyhogy? szólj!

Rozgonyi.

Komor tekintettel, lesütött fővel, lépett ma be a nádorispány gyűlésünkbe. A méreg és bosszonzkodás elváltoztatta orcáját, s minden pillantása haragot jelentett. Bámulva figyelmeztett minden ezen szokatlan látásra, midőn egyszerre így kezdi: Hazánk nemesei! Tudjátok, hogy a mi gyülekezetünk csendes tanácsko-

zása magához hasonló nyugodalmat kíván. Ott, ahol úgyszemint minden tűzbe s indulatba vagy, legkisebb erőszakos lázasztást is el kell távoztatni. Bölcsen választották el azért a mi eleink az országgyűlést a hadakozástól, és a tanácskozást a fegyverek zörgésétől. Ez a jó szokás, mely már sok számos esztendőnk szakadatlan sora után, nálunk törvényynyé vált, ma, hazafiak! ma sértetik, ma vettetik meg. Erzsébet és Szilágyi, a magok követőiket ide rendelték, 20000 fegyveres ember veszi e szabadság helyét körül. Mit tartotok ezen rendkívül való jelenésről, itt éppen az ország kellő közepébe, ahol semmi más ellenség nem háborgathat, nem nyugtalaníthat?

Erzsébet.

Valósággal rossz lelkesméretének kell lenni, mely maga magát oly könnyen rémülésbe ejti!

Rozgonyi.

Nagy zúgás támadt erre a rendek között, mely mindég nagyobb nagyobb lett. Nem, úgy mond a nádorispány továbbá, ez a vakmerőség a mi országunkba mind ez ideig hallatlan! Ezt tenni nem mérészelte még semmi király; ez egy szántsándékkal való megsértődése a mi igazságunknak, készakartva ejtett megbántódása ősi szabadságunknak, és ha törvényünk, ha az egész haza gyűlése szent tekintetét akarki oly szabadon lábaival tapodhatja, nem kívánok többé nádorispány lenni! s nagy haraggal elvetette kezéből buzogányát. Ország áruló! kardra pajtás! felkiáltottak jobbra, s el akartak oszlan, hogy hőseiket, apródjaikat felül tessék. Nem, édes hazámiai, úgy mond a nádorispány, mi közzülünk senki se húzzon kardot, csak ezen hivatalan vendégeket igazítsuk el innen!

Erzsébet.

S te ezeket mind csendes lélekkel hallgattad? .

Rozgonyi.

Asszonyom! majd megfakadtam bosszúságomba, hogy ezen hamislelkű vádat meg nem czáfolhattam,

de senki sem hallgatott reám. Vitéz püspök már harmadszor állott fel, s csaknem elrekedt egészen, míg kérte hogy hallgattasson meg: ekkor én lassan kiindúltam, s hallottam azután is sokaktól: haljak meg én inkább mint Mátyás királyom legyen!

Erzsébet.

Egy kicsit rosszabb mint gondoltam, de mégis semmi olyan, amit előre által nem láttam volna. Ne háborogj semmit. Esmérem én az én hazámfiait, e csak az első hevesség: hagyj neki időt, s minden elmúlik magától!

Rozgonyi.

Ó asszonyom! most épen másformán van a dolog! hidd el, készebbek lesznek a világon mindent elkövetni, mintsem hogy a mi akaratunkra reá álljanak.

Erzsébet (nemes dorgáló hangon).

Ki akarja addig vinni a dolgot? hát azért hívtam én ezeket az embereket ide, hogy övelek, hazám ellen, egy gyalázatos alacsonyyságot kövessenek el? Valóban jobban kellene szándékomat esmérned!

Rozgonyi.

Asszonyom! jól esmérem én azt, de te nem értetél engem igazán. Mikép reménylhetjük mi azt valaha a nádorispány és Újlakytól hogy velünk egyet értse-nek? Valjon azok, kiknek már a te férjed nagy és hatalmas volt, kik a te igaz bosszúállásodtól méltán tart-hatnak, nem fognak-e azok mindent elkövetni, hogy fiad útját a királyi székbe megnehezebbítsék.

Erzsébet.

Megnehezíteni igen, de nem egészen elfogni, és akkor lesz igazán nagy mind kettőnk dicsősége: az övék a bátor ellenállásba, a miénk az okos véghez vivésbe!

Rozgonyi.

Csak hogy mi még igen keveset boldogultunk!

Erzsébet.

Mindenkor eleget feltételünkhöz képest. Gondold meg bár magad, hogy még ez előtt csak két hónappal is legfőbb kívánsága szívemnek a fiam Mátyás megszabadítása volt. Minél szembe tűnőbb s rendkívül valóznak kell hát nékiek még látszani, ha már most a királyi székről gondolkodunk? Sok idő kívántatik egy ilyen fontos mozduláshoz, míg az ember csak hallani is megszokja, annyival inkább még helyet s kedvet talál! Mi csuda tehát ha e két első nap még csak meg sem akartak hallani? De szóljatok ma bátran és szeretettel, meglássátok hogy a mi indító okainkat sokan helyesnek s meggyőzőnek fogják találni. Hevesek ugyan az én hazámiai, de valósággal jószívűek, akik hazájokat igazán és szívesen szeretik! Csak szelíd hangon, jókívánó lélekkel mondd meg nekik az igazságot: sohasem vetik meg. — Most már menj be! — a bátyám az alatt le fogta őket csendesíteni. — Csak kövesd tanácsomat! vedd elő az egyik ellenkezőt a másik után, magánosan mindeniket könnyen meg fogod győzni! — No most menj be! — én ismét erre a helyre fogok visszajöni, hogy ami az alatt történik, tőled megtudhassam. *(Kétfelé elválnak.)*

HATODIK JELENÉS.

Vitéz. Újlaky. Lindvay.

*(A gyűlésből jönnek ki.)**Vitéz.*

Bocsássatok meg, hogy a gyűlésből ide hívtalak ki! ottben abba a bódító lármába az ember se beszélni, se hallani jól nem tud.

Újlaky (durván).

Mindegy! mit akarsz?

Vitéz.

Barátim!

Újlaky }
Lindvay } (egyszerre fejet csóválva).

Te a mi barátunk? valósággal! —

Vitéz.

Felejtsétek el kérlek egynéhány szempillantásig hogy én nem a tí részeteken vagyok. A békesség szolgálja nem lehet tulajdon polgártársainak ellensége, ha szinte velek egy értelemben nem lehet is!

Újlaky.

Ha lenni nem akar!

Lindvay.

Igazán mondád!

Vitéz.

Ne ítéljetez oly hevenyében barátim! kérlek hallgassatok meg előbb engemet, aki szinte úgy magyar, a tí hazafi társatok, aki ugyanazon földnek hasonló jótéteményeivel él, azon szabadsággal bír, azon törvények oltalmába nyúgoszik. Akarmennyire távozzon a mi gondolkodásunk módja egymástól, a mi szíveinknek össze kell csatoltatva lenni elválaszthatatlanul.

Újlaky.

Szólj bizvást! meghallgatunk!

Vitéz.

Ismét arra a szomorú állapotra jutottunk barátim! hol a tulajdon magunk hatalma terhünkre van, és az erőnk ártalmunkra válhat. Az ország fő nélkül, a mi választásunk egyes akarat nélkül, és oly felette kevés az idő a tanácskozásra. Hamar és jól kell választanunk, hogy késedelmünket a visszavonás közel való veszedelme utól ne érje: mégis a mi választásunk a hízkelkedni nem tudó késő maradék igaz ítélőszéke előtt is feddhetetlenül megállhasson!

Újlaky.

Hát mit mondhatsz Kazimir király ellen? Hogy a maradék méltó átkától láttatol rettegni?

Lindvay.

Hát nem egy jó igaz fejedelem Kazimir?

Vitéz.

Mit tudnék rágalmazásképen mondani az Úrnak felkente ellen? Már két nap mind csak az ő érdemlett dicséretét és magasztalását hallottam, de vizsgáljuk meg, kérlek, közelebből, ha valósággal leghasznosabb-e az ő választása a mi országunknak? Legyen övé akkor az elsőség, és ő a mi királyunk.

Újlaky.

Hát mibe nem volna jó Kazimir reánk nézve?

Lindvay.

Halljuk.

Vitéz.

Azért akarjátok tehát Kazimirt magyar királynak, mivel bátor, erős, és a harcban igazán nagy vitéz?

Újlaky.

Mivel mind ezeket próbák által bizonyította meg.

Vitéz.

Értem! igaz az hogy ifjú még Mátyás, csak most tizenhét esztendő, még is nyolcz esztendő korába keservesen sírva jött egyszer előmbé, hogy az édesatyja kardját a hüvelyéből ki nem tudta húzni.

Újlaky.

Amit Mátyás csak ígér, már Kazimir a lett!

Vitéz.

Mégis kedvesebb nekem a tavasz mint az ősz. Amott már a bimbóba virágot látok, és vidám reménységgel gondolom a gyümölcsöt is a virághoz. Ellenben akármely gazdag legyen az ősz, képzelődésemnek minden tüze bele fagy a télbe.

Lindvay.

Ej ki bízhatik sokat a tavaszhoz, mely még a bizonytalan esztendő mindenféle kétséges változásának alá vagon vettetve?

Vitéz.

Ah de mi édesebb még is a reménységnél? és egy ilyen jól indúlt fából nem várhatunk-e méltán áldást, aki magát már most is oly gazdagon mutatja, életének tavaszába a legszebb termést, nyárra és őszre a legjobb ízű gyümölcsöket igéri? Ah, viseljétek kérlek gondját ezen ifjú fának, hogy még valahára az országnak bátorságot és gyümölcsöt nyújthasson! Ah oltalmazzatok meg a melegtől és hidegtől egyeránt, hogy mély állandó gyökeret verjen, hogy a tí jó vénségtek magát az ő árnyékának kellemetes hűvessége alatt meg-eleveníthesse! Igazgassátok lépéseit, tápláljátok az ő nagyra termett szívét a tí vitézségtek példáival! Legyetek az ő bölcs baráti és — — hamikor oztán valamely nemes cselekedetet véghez viszen, a haza bajain könnyebbít, minden karba s állapotba lévőket boldog megelégedéssel eltölt, a haza javát állandóul megerősítette, az országnak méltó fényességet szerzett; akkor éreztétek ezen kimondhatatlan édes örömet, mely csak egy nemes kevélységből származhatik: ezt a gondolatot én adtam neki, ebben az én tanácsomat követte, ezen dolognak véghez vitelére én is vele együtt segítettem, és azon háláadatos örömkönnyei a hazának, melyeket a maga tulajdon boldogságán, jó királyának emberi szeretettel teljes uralkodásán hullat, énreám is szinte úgy háromlanak.

Lindvay. (Mintegy elbódúlva hallgat.)

Újlaky. (Menni akar.)

Vitéz.

Talán azon akadtok fel, hogy az atyjába határoztatik meg minden eleinek száma? De gondoljátok meg, hogy Hunyadi János ezer őseinek érdemeivel egyedül

bírt, hogy sokkal méltóságosabb dicsőség az, midőn magát valaki teszi nagygyá, mint ha a másoktól kölcsönözött nagyságot meg tudja tartani. Gondoljátok meg, hogy mi hazánk megtartását egyedül csak az ő vitézségének köszönhetjük, hogy holta után oly háládatlanul bántak érdemeivel! Gondoljátok meg egyzersmind hogy a világon semmi bizonytalanabb állapot nincs, mint a születés, és a szerencse javai, amelylyel tí kényeskedtek. Ugyanazon hirtelen változása a szerencsének, mely ma felemel, holnap letaszíthat a feneketlen mélységig. Könnyű megszámolni hányadik Gara volt az, aki Nagy Lajos király alatt az eke szarvát az ország kormányával cserélte fel, és ki felelhet tikközzületek felőle, ha vallyon még valaha valaki a Gara maradéka közzül nem lesz-e kénytelen szűk élelmét háládatlan kézi munkájával kezeeni? *)

Lindvay. (Feje csóválásával helybe hagyja.)

Újlaky.

Atyjám! már kibeszéllhetted magad. *(Lindvayhoz)*
Gyere, menjünk.

Vitéz.

Hát ugyancsak nem akarjátok Mátyást? Halljátok azért javallásomat! Sokszor magatok megvallottátok nékem barátságos beszéllgetés közbe, hogy a mi országunk alkotmányának legnagyobb, legszembe tünőbb hibája a királyok választása légyen. Miolta a szent István ága egészen kiholt, a sok belső egyenetlenség, a sok ártalmas visszavonások, és azon káros következesek után, melyek minden választást elválthatlanul követni szoktak, eléggé általláthattátok ezen igazságnak szomorú valóságát, s ha talán kételkednétek, íme most veszedelmeteken tapasztalhatjátok. Ne szerencsétlessük azért mindannyiszor szegény hazánkat, va-

---

*) A Gara háznak condescendensei most valósággal kézi munkájok után élnek Szabolcs vármegyébe.

lamikor királyra szükségünk vagyon. Keressünk ki egy házat a szomszéd királyok közzül, s ajánljuk ennek országunkat örökségül, hogy oztán semmi oka soha ne lehessen királyunknak egyik országot a másiknál nagyobbra becsülni. Így lesz állandóul megkötte boldogságunk, így tesszük a mások hasznát magunkénak, és a mi bajainkat ők is szinte úgy fogják érezni.

Lindvay.

De már erről a jussunkról le nem mondhatunk!

Újlaky.

Miért vesztenők el készakartva szabadságunkat, mely egyik főtalpa országunknak?

Vitéz.

Barátim! amely szabadság magunknak ártalmas, a gonosz, az egy olyan tereh, melyet minél hamarább lerázni tartozunk.

Újlaky.

Nem akarjuk mi Kazimirt örökös királyunknak!

Vitéz.

Hát úgy nem is szükséges a választás! Amit Kazimirtól egynehány esztendőre csak reményletek, már az Mátyásban bizonyos. Mátyás, aki oly sokat és sokáig volt velünk, esmér és szeret bennünket. Esméri fogyatkozásinkat, szereti bátorságunkat, hívségünket és egyenességünket. Esméri igazságinkat, s tiszteli törvényeinket. Az utolsó török háborúnak minden nyomorúságait velünk együtt állotta ki. Jó bátyja mellől soha sem távozott, a legalább való köz emberhez leereszkedett, mindenütt jelen volt, megtanulta s megkedvelte vitézségeket, megtanulta a hadakozók veszedelmeit megbecsülni. Jó atyján tapasztalta, mely erányos, változhatatlan szeretettel ragaszkodott hozzá az ország, és László király udvarába, mely keserves a király és a haza között való bizodalmatlanság. Fáradhatatlan bátyja s szeretettel teljes atyja mellett nevedvén fel,

mind kettőjüknek nagyságát, az egyik mérész gondolatit, s a másik bölcs végrehajtását, egészen magáévá tette. Valóban, felemelt kezekkel tartozunk hálát adni az istennek, hogy mind eddig életbenegészségben Mátyást megtartotta, s véle hazánkat megáldani akarja! — — vagy — menjetek, s koldúljatok nemzetünk gyalázatjára mindannyiszor királyokat az idegenektől, akik magok hasznok s dicsőségekért, de koránt sem a haza javáért, örömet felvállalják koronánkat! *(Hirtelen elmegy.)*

HETEDIK JELENÉS.

Újlaky. Lindvay.

Lindvay.

Újlaky! még sem hinni alacsony bizodalmatlanság, s feltételünk mellett megmaradni, vétkes megátalkodás volna!

Újlaky.

Igen hamar megváltoztál!

Lindvay.

A püspök beszédjére?

Újlaky.

Épen arra! Ó csak azokat a húrokat pengette a jó püspök, melyek magoktól is szépen szólanak, de a kedvetlen hangokat okosan el tudta kerülni. Ám lásd. Én nem vágyok az olyan ételekre, melyek az ínynak jól esnek, de a gyomornak halálosok!

Lindvay.

Ugyan még se bízol hozzá?

Újlaky.

Ó pajtás! valamíg csak Erzsébet, a megbántatott Erzsébet él, még én élek, se én, se te ne higj a püs-

pöknek. Még a Hunyadi László haláláért senki sem állott bosszút; ez az áldozat, meglásd, a mi fejünket éri. Nem! soha sem akarom Mátyást királyomnak!

Lindvay.

Hát ha ilyen kötés alatt adjuk néki az országot?

Újlaky.

Azért még is királyunk marad, ha esküvését meg nem tartja is!

Lindvay.

A nemtelen egy cselekedet volna!

Újlaky.

Ki büntetheti meg a király hibáit? De nekem nincs több egy életemnél!

Lindvay.

Hát megmaradsz Kazimir mellett?

Újlaky.

Nehezen. Valóban igazán mondotta a püspök, hogy nagy nyomorúság, midőn a hazának egy olyan fejedelme vagy, aki törvényinket szabadságinkat nem tudja, vagy rosszúl tanulta meg! Hiába pajtás! szükség hogy minket a mi királyunk ifjúságától fogva esmérjen, hogy még élete zsengejének szerelmetes kinyílt-szívűségével társalkodjon velünk, ha minket illendőképen szeretni s tisztelni akar.

Lindvay.

Igazán mondod! de hát mit csináljunk?

Újlaky.

A sem lehet még most, hogy országunkat másnak ajánljuk örökségül, arra hosszas dévánkozás, több idő kell, még a magyarok elméje most nem éles eléggé, hogy az ebből következő jókat általláthatná. — De — mit gondolsz? hát ha a nádorispányt tennők királynak? Elég nagy házból való Gara, e mellett jámbor és okos férfi!

Lindvay.

Az ugyan megérdemlené!

Újlaky.

Gyere, tegyük kérdésbe! Inkább Gara mint Mátyás!

Lindvay.

Inkább Gara mint más!

NYOLCZADIK JELENÉS.

(Egynehány polgárok és katonák.)

1-ső polgár.

Már azt meg kell vallanunk, méltatlanság a Rendektől, hogy a megbántódott Hunyadinak még csak hamvaival sem akarnak öszvebékélleni!

1-ső katona.

Nem csak méltatlan édes földim! hanem vétkes háláadatlanság! Ezen a mezőn tették példa nélkül való örömkialtások között gubernátornak, s midőn a törökök hatalmát semmivé tette, hazánkat megtartotta, minket nyugalomba s boldogságba helyezettett —

2-dik polgár (bele szól).

Mi ugyan mindent elvesztettünk az ő halálával!

2-dik katona.

A haza az ő oltalmazó paizsát, ti a ti atyátokat vesztettétek el, de mi, az ő mindenkori hűségesei, mi vesztettünk el mindent vele együtt, bátorságunkat, vitézségünket, s híres nevünket! Ki fog minket ezután úgy megbecsülni, ki fog vélünk olyan jól bánni tudni?

1-ső polgár.

Ó hogy azt a szép derék ifjat is, az Erzsébet első szülöttjét Lászlót, oly erőszakosan vesztették el! Arra bezzeg az atya nagy lelke bírt örökségül!

1-ső katona.

Héj az! hogy már az örökre elfelejthetetlen Hunyadi Jánost az isten elvette, azt gondoltuk, hogy László fia fogja az ő kárát kipótolni. Azt gondoltuk, hogy ő lesz atyja helyett vezérünk, őreá bíztuk volna bátran magunkat, őreá hallgattunk volna egyedül a várak vívásakor, vele mentünk volna örömmel az ütközetre, s gazdag nyereség, nagy tisztességgel tértünk volna vissza! Meg is lett volna minden! ha . . .

2-dik polgár.

Itéljétek meg már most magatok! ki vallott legnagyobb kárt? Mi a mi atyánkat, tí, a tí vezéreteket vesztettétek el, de Erzsébet, férjét, fényességét, háza gyámolát, két nagy reményű fiait. Az egyik Prágába fogva van, s isten tudja mit nem szenved, a másiknak ott (*Budára mutat.*) vágta el a hóhér a fejét.

1-ső katona.

Ne is mutasd azt az iszonyatos helyet, csak a méreg forr fel bennem, s még is — —

2-dik katona.

Ne volna csak a nádorispány oly engesztelhetetlen ellensége Erzsébetnek, ne volna megint maga Erzsébet olyan nemeslelkű, megbosszúllanánk mi a László halálát, s Mátyás eddig magyar király volna: de igykénytelenek vagyunk elszenvetni, ha ország árulóinak neveznek is.

1-ső polgár.

De ugyan miért is vagytok tí itt?

1-ső katona.

Nem tudom én magam is, de hogy Erzsébet átkot mondott annak a fejére, aki először hazafia ellen kardot ránt, a bizonyos.

2-dik katona.

Ne kötötte volna meg csak maga a mi kezünket!

nem volna most a Hunyadi háznak senki ellensége, s az ő gyalázatja el volna törülve!

1-ső polgár.

Abból esmérem meg a halhatatlan Hunyadi nagylelkű feleségét! De fontoljátok meg magatok, ha valljon az ő nemes gondolkozása annyira megkötheti-e kezeteiket, hogy legnagyobb vezérek gyalázatját, s a fia méltatlan felmészárlását, alacson nyúl szívvel büntetlen hagyhatjátok?

1-ső katona.

Szakállamra mondom nem!

2-dik katona.

Ne is szenvedjük!

2-dik polgár.

Ne szenvedjük! Álljunk bosszút! kardra legények!
(*El akarván menni, Erzsébet eleikbe jön.*)

KILENCZEDIK JELENÉS.

Az előbbeniek. Erzsébet.

1-ső katona.

Asszonyom! mi állunk bosszút a te fiad haláláért! mi kerítjük kezébe minden ellenségeidet!

Erzsébet.

Gondolatlanok! Miért akarjátok homlokotokról tisztos koszorútokat szántsándékkal elhányni? miért akarjátok a hazát, melyet magatok tartottatok meg, elvesztetni? Kivántam-e én valaha hazámfiain ily alacsony bosszút állani?

2-dik katona.

Te asszonyom nem, de mi nem szenvedhetjük a te házad gyalázatját!

Mind.

Ne szenvedjük! ne szenvedjük!

Erzsébet.

Édes hazámfiak! az én hozzám való szeretet és az igazságnak érzése általlépeti veletek kötelességeteknek határát, de ez énelöttem szent marad mind örökké! Hagyjátok a királyt és az én fiamat békével nyugodni! amaz számot adott már a maga cselekedetiért, ezt pedig tegnap tisztességes helyre temetétek *) Nem akarok én szerencsétlen fiam hamvainak semmi olyan áldozatot tenni, melyet a bosszúállás szült, és tulajdon hazafiainak véréből gőzölög.

1-ső polgár.

Hát Mátyást szabadítjuk ki, s királyunknak tesszük.

Mind.

Még jobb! Mátyást tegyük királynak, Mátyást!

Erzsébet.

E sem áll tírajtatok. Bizzátok a választást a Rendekre. Ők a ti atyátok! ők viselnek gondot tíreátok! Zöld még az én férjem temetője azoknak könnyhullatásitól, akik őt igazán szerették, s szívesen megsiratták. Tudom, édes hazámfiak! hogy sok jeles virtusaitok koszorújába mindenkor ragyogott a háláadatosság is, maradjatok meg ezután is a hozzám való hívségben és szeretetben: én többet nem kívánok! Menjetek most békével sátortokba! várjátok ott csendesen a dolognak kimenetelét, még most nincs szükségem reátok!

1-ső polgár.

Asszonyom! minél kevesebbet kívánsz tőlünk, annál többet tartozunk mi cselekedni. Jertek barátim! *(Suttogva elmennek.)*

---

*) A megölt Hunyadi László testét a gonosztévők közé temették először; a bátyja Szilágyi Mihály ásatta ki onnan az országgyűlése alatt, s tisztességes kriptába tette át.

Erzsébet (magába).

Mely jó emberséges emberek! önként engedelmeskednek ha hívom, s csendesek ha eligazítom. *(Szilágyi jön.)*

TIZEDIK JELENÉS.

Erzsébet. Szilágyi.

Erzsébet.

No hát édes bátyám! mi történt az alatt a gyűlésbe?

Szilágyi.

Sok nyomos dolog, de semminek sem szakadt vége, már harmadik s negyedik királyról is volt szó.

Erzsébet.

Kik azok?

Szilágyi.

A nádorispány Gara, és én.

Erzsébet.

Felette különös!

Szilágyi.

Nem oly különös édes húgom, ha meggondolod, hogy utóljára abba mindenik fél megegyezett, hogy egy olyan királyt válasszunk, aki minket közelebbről esmér, és igazán szeret.

Erzsébet.

Igen sokat nyertünk, haszinte mind nem is!

Szilágyi.

Némelyek Garát mondták, többen engemet, sőt még ellenkezőink közzül is sokan inkább engem akartak, mint Mátyást. Tudod, hogy ebből egy hosszas melléte s ellene való beszéd kerekedett volna, de én megáláztam kevélységemet, oda mentem a nádorispányhoz, s

azt mondom neki: Uram! mi mindketten igaz magyarok vagyunk. Míreánk néz minden, minket tisztel minden, és a mi érdemeink nagy és hasznos voltába minden megegyez. Ne húzzunk ujjat egy ily fontos állapotban, melynek jó kimenetele mind kettőnk eddig való cselekedeteit háromszori dicsőséggel megtetézi. Mondj le a királyságról mint én, s mindkettőnknek tekintete nagyobb s tisztesebb lesz mint azelőtt!

Erzsébet.

Igen jól mondtad!

Szilágyi.

A nádorispány semmit sem szólott. Látd uram, mondtam továbbá, nekem hatalmamba állana, hogy az én, vagy öcsém választását fegyveres kézzel végére hajtsam. Esméred a katonák buzgó szeretetét erántunk, az ő bátorságokat a viadalba, és az ő telhetetlenségeket a győzedelembé, még akkor is, ha polgártársaik vérebe fürödnek. Hah! felkiálta akkor mérgesen, hát ezek a fegyveresek ugyancsak — A szent István korporsójára esküszöm, úgy mondék, hogymindnyájunknak oltalmazására vagynak itt. Sokkal jobban is esmérem bátorságodat, mintsemhogy azzal ijeszteni akartalak volna. Uram! s megragadtam a kezét, nem kényszeríteni, inkább szánakozásra kívánlak indítani; kéméld ha lehet a hazafi vért, mely most sokkal bizonyosabban fog folyni, mint a Kazimir választásakor. Lelkemre mondom, méltó vagy a magyar koronára! de gondold meg hogy magtalan vagy mint én, gondold meg mit tesz ez a mi országunkba, hol az idétlen buzgóság oly sok gyalázatos áldozatokat tett a királyválasztásnak, hol egy megszakadt országlás közben, sok fáradságos munkái egy jó királynak, haszontalanul füstbe mennek! Ha az isten Mátyást magzatókkal megáldja, én ugyan már meg nem érem, de ha a mi késő unokáink az ő törzökét méltónak találják, tegyék az országot az ő örökjének. Légyen oztán a mi maradékunké ez a tisztesség és becsület, hogy a királyválasztást követni szokott minden veszedelmeknek bölcsen ők vették elejét.

Erzsébet.

Ugyan mit mondott erre?

Szilágyi.

Nagy zsibongás kezdett támadni a sátorba. A nádorispány talán megilletődvén a tőlem hallotti igazságokon, holnapra akarta a gyűlést halasztani. Inkább ma mint holnap, mondám felszóval, intettem a püspök Vitéznek, hogy abba ne hagyja, és minthogy a többi magamat illetett volna, kijöttem. — De micsoda szörnyű érthetetlen lárma ez körülöttünk? — „Mátyás“ hallom *(kiabálás minden felől, Mátyás a mi királyunk! Mátyás! — a lárma mind közelébb jön — a sok nép oda tódul.)* éljen Erzsébet, éljen Szilágyi! — Mátyás a mi királyunk!

Erzsébet (haragosan).

Garázda emberek! Hát rajtatok áll az ő választása?

Mind.

Mátyás a mi királyunk! éljen Mátyás!

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Az előbbiek. Gara. Újlaky. Lindvay. Rozgonyi. Vitéz.

Gara.

Mit akartok vakmerőek?

(Egy a nép közül.)

Mátyást királyunknak!

Mind.

Mátyást! Mátyást!

Gara (nagy tüzzel).

Hah! most látom már — — —

Erzsébet (bele szól).

Kérlek édes hazámfi! engedelmeskedjete! menjete hátra egy kevésé! —

Vitéz.

Fogadjatek szót! menjete hátra! (*hátra mennek.*)

Erzsébet (Garához).

Uram! ne gondolj ezzel a kiabálással legkissebbet is! A nép nem végez, a választás tőled csak, és a rendektől függ egyenesen. De mi tartóztathat még, hogy magad a fiam ellen szegezd? talán a bosszúállástól félsz? Ez egyedül engemet illet, az én fiam halála nem ejthetett senki más szívéen oly mérges sebet, mint az enyimen. De íme mindnyájunk, és az élő isten színe előtt esküszöm — elfelejtkezem az ő haláláról, az örök hallgatás sírjába temetem minden emlékezetét, és másányi nehézséggel nyomjon engem haldokló ágyamba az a csepp vér, mely még valaha ezért kiontathatna!

Szilágyi.

Én is esküszöm, hogy soha az ő haláláról meg nem emlékezem, s fogadom, hogy a mi esküvésünk Mátyást is le fogja kötni.

Vitéz.

Szálljon az ég haragos átka annak a fejére, aki ezen kemény esküvést meg nem tartaná!

(*Egy kis hallgatás után.*)

Erzsébet.

Ha még ezzel sem elégesztek meg? mihelyt Prágába elérkezhetünk, vizsgáljátok meg őt alattomba, miképen gondolkozik testvére haláláról. Ha hajlandó a bosszúállásra, ha kész ezen alacsony indulatnak hazáját s hazafiai feláldozni, rekesztessék ki a királyi székből mind örökre!

(*Gara, Újlaky, Lindvay félre mennek, s beszélnek lassan egymással.*)

Erzsébet (azalatt).

Édes jó istenem! adj szerencsés kimenetelt, hogy fiamat nemeslelkűnek és jámbor atyjához méltónak találhassuk.

Gara (magok közt).

Nem állja ki.

Rozgonyi (tünölködvé).

Csak sokat ne mérészlett legyen Erzsébet!

Gara (Erzsébethez).

Asszonyom! reá állunk feltételedre, de hogy vigyük véghez?

Erzsébet.

Újlaky! esmér-e téged jól az én fiam?

Újlaky.

Nem hiszem, csak egyszer látott gyermekkorába!

Erzsébet.

Ha tehát Prágába leszünk, menjetek el hozzá Rozgonyival, próbáljátok meg szorgalmasan és híven, azt mondom újra most is, ha megcsalja benne vetett bizodalमत, ha — — —

(A nép felkiált.)

Mátyás a mi királyunk!

Egyik.

Tőle várunk minden jót!

Másik.

Csak ő tehet minket boldogokká!

Harmadik.

Győzni fog mindig mint az atyja!

Negyedik.

Jámbor lesz mint az atyja!

Mind.

Mátyás a mi királyunk! Mátyás!

Gara (int a népnek).

Vonjátok meg a harangokat! Mátyás a mi királyunk! — Mi készülünk útra! — *(a nép kirohán, örömkidáltással.)* Éljen a mi új királyunk! éljen a nádorispány! éljenek a rendek. *(A muzsika kezdődván, a kárpit lefoly.)*

MÁSODIK FELVONÁS.

A nézőhely Prágába, a királyi palotába. Egy közönséges szoba, melyben Mátyás és Madróczy Pál fogva laktak.

ELSŐ JELENÉS.

M á t y á s. M a d r ó c z y.

Madróczy.

De Mátyás! hiába biztatsz engem ezentúl, nem hiszek már többé neked!

Mátyás.

S miért nem?

Madróczy.

Hát ide s tova nem lesz esztendeje, hogy már fogva vagyunk, s még is semmi híre szabadulásunknak?

Mátyás.

Valamivel tovább tart mint gondoltam; de nem is csuda oly sok nyomos változások után, melyek az alatt véletlen történtek!

Madróczy (vágó hangon).

Nyomos változások!

Mátyás.

Hát nem tartod te a László király halálát reánk nézve fontosnak?

Madróczy.

Ó igen sok tekintetbe?

Mátyás.

És hiszed-e, hogy, ha még ő élne, mi most foglyok nem volnánk?

Madróczy.

Még többet is ennél!

Mátyás.

S mit?

Madróczy.

Hogy ha tovább élt vala, most semmi szabadulásra nem volna szükségünk.

Mátyás.

Az nem! elcsábíthatták a szegény értetlen királyt, ha a kegyetlenségre hajlandó nem volt is!

Madróczy.

Megérdemlette hát szegény bátyád a halált, és mí a rabságot?

Mátyás.

Mind a kettő hirtelenkedésből történt.

Madróczy.

A királyoknak nem szabad hirtelenkedni!

Mátyás.

Hiszen ők is emberek.

Madróczy.

De az ő hirtelenkedések fontosabb következéseket húz maga után, mint a másoké! Ami közönségesebb emberbe csak hiba, az őbennek megbocsáthatatlan vétek. Jaj akkor a világnak, ha azoknak fogyatkozásait emberi gyarlóságul vesszük, kik egy tekintettel ölnék eleveníthetnek, kiknek hatalmától méltán azt várjuk, hogy a jótéteménybe legyen munkás. Mátyás! lelkemre mondom! soha sem óhajtottam a László király halálát, de még is ennek köszönhetem egyedül életemet.

Mátyás.

Szívemből nehezteltem én is reá amíg élt, holta után megbocsátok, s elfelejtek mindent, de azt, hogy minket is halálra ítélt legyen, soha sem hihetem.

Madróczy.

Köszönd, hogy ezt életben hiheted!

Mátyás.

Látd én így gondolkoztam. Két nevendék fa egymástól nem messze állott. Hirtelen felkerekedik egy terhes felleg, a szél keményen fúj, a fényes villámlás szaggatta a sötét eget, egy csattanás a másikat érte, és egyik előfát semmivé tette a mennykő. Azonba egy véletlen támadott sebes szél elkergette a mennydörgő fellegeket. Sokat szenvedett ugyan a másik fa is, de a kellemetes verőfény és jó napok után ugyancsak felvette magát.

Madróczy.

Óh ezek a félelmes felhők ismét béboríthatták volna az eget, ismét — — —

Mátyás (bele szól).

Ki tudja, ha oda csapott volna-e ismét? egy áldozattal beéri az ég is.

Madróczy.

Soha sem hittem volna, hogy, kevesebb mint egy esztendő alatt, oly könnyen szenvedd saját testvéred megölettetését?

Mátyás.

Nagyon megcsalod magad! Ha bizonyosan tudtam volna előre, hogy a tizedik csapásra esik le a fejem, készakartva tartottam volna oda; és most is szíves örömmel áldoznám fel életemet, csak az övét szerezhetném vissza általa!

Madróczy.

Kéméld az életedet nagylelkű vitéz! vagynak ám

némelyek kik azzal többet gondolnak mint a bátyád halálával!

Mátyás.

Ugyan! s ki mondta azt neked?

Madróczy.

Többet lát a szem gyakran mint a fül hall! Ha jelen nem voltam is a ti első beszélgetéseken, annál többet vettem észre tegnap előtt! Katalin — — —

Mátyás.

Ó valóban szerelemre méltó leány is Katalin! ártatlan mint az első tavaszi nap, és kellemetes, mint a kinyíló rózsabimbó. Lásd! hogy igazán megvalljam, ő teszi mostani életemet szenvedhetővé, s rabságomat kedvessé!

Madróczy.

Oly kedvessé, hogy mellette hazádat, anyád, és bátyádat elfelejtet.

Mátyás (neheztelve).

A legyen utolsó szempillantása életemnek, melyben laktam földét kevesebbé szerethetném, mint saját léletemet! noha Katalinnal most többet múlatom magam mint más akarmivel.

Madróczy.

Hát ugyancsak oly igen kedvelled Katalint?

Mátyás.

Ó barátom! kimondhatatlan! de azért eránta való nyájas szerelmem nem rékesztheti ki hazám, rokonim, véreim eránt való tiszta szeretetemet: inkább az egyik a másikat nemesebbíti meg. Mert esküszöm néked hogy soha sem szerettem igazábban édesanyámat, mint miolta Katalin szívem birtokát elfoglalta!

Madróczy.

De valljon nem fogja-e Pogyebrád a tí szerelmeidet ellenzeni? Amit ő még mint gubernátor egy gu-

bernátor fiának könnyen megadandott volna, most mint király hamar megtagadhatja. Mennél nagyobbra ment ő, Mátyás! annál alább szállottál te.

MÁSODIK JELENÉS.

Az előbbeniek. Katalin.

Katalin.

Hogy vagy édes foglyom?

Mátyás.

Mint a nap világosság nélkül, ha te velem nem vagy. Már három egész napja nem láttalak, és a nékem nagyon nehezen esett.

Katalin.

Nekem sem kevésbbé, de a nevelőm rosszúl lévén, mindenkor mellette kellett ülnöm, s szent könyveket olvasnom!

Mátyás.

Hát most hol van hogy ide jöhettél?

Katalin.

A templomba, s annál tovább fog imádkozni.

Mátyás.

Ó köszönöm ajtatosságodat, buzgó lélek!

Katalin.

Bezzeg tudok ám újságot. Ma Lengyel és Magyarországól követek érkeztek az atyámhoz.

Mátyás. }
Madróczy. } Magyarországól?

Katalin.

Onnan is!

Madróczy.

Ó király kisasszony! mely örvendezve tenném le a fél világ kincseit előtted, hahogy hatalmomban állana! Engedd, kérlek, megcsókolni kezeidet! *(megcsókolja)* Mátyás! édes fogoly társam! magyarországi követek! hallod-e? és nem örvendezel a mi megszabadulásunkon?

Katalin.

Hát megszabadultok az által, hogy a magyar követek itt vannak?

Madróczy.

Ó meg, mint mikor a rab madarat kalitkájából kibocsátják, s elmegyünk haza Magyaroszágra, atyáink lakta földjébe!

Katalin.

Álnok ifjú! s örvendezel te azon, ha elmegy? *(szomorúan)* Mátyás! elhagysz te is engemet?

Mátyás.

Meglehet, kedvesem! hogy a követek a mi megszabadításunkért jöttek ide!

Katalin.

S akkor oztán elmegy? Menj! nem tudsz igazán szeretni; ha engem elhagyhatsz!

Mátyás.

De hátha csak rövid időre válok el tőled?

Katalin.

Még úgy se menj el! Látod most nekem az órák napokká, a napok holnapokká válnak, ha te velem nem vagy! s hogy tűrhetném el én azt, ha téged egy egész álló holnapig nem láthatnálak? Hadd menjen Madróczy, maradj te itt.

Madróczy.

Ó szabadság, megfizethetetlen kincs! ó Magyarország, kedves hazám!

Madróczy.

Katalin! Ez a szempillantás győz meg ellene-mondhatlanul a te erántam való igaz szerelmedről; hadd vigyem el ezen meghökkenésed, ezen szomorúságod képét hazámba magammal! Becsületedet kötöm le, rövid idő múlva visszatérek mint szabad, mint nemes magyar, s megkérek tégedet nyilván.

Katalin.

Igazán?

Mátyás.

Igazán! s reménylem hogy új állapotomnak fénye hathatósabb szószólóm lesz rabságom szennyénél.

Katalin.

Hidd el, nehezen is esik nekem, hogy szabadon nem lehetsz velem, hogy csak lopva látogathatlak meg, hogy el kell pirúlnom szerelmemért; — de — térj meg azután, kérlek.

Mátyás.

Ha két dolgot fogadsz!

Katalin.

Mit?

Mátyás.

Hogy hív maradsz hozzám, hogy kezedet, szivedet, senki másnak soha sem adod.

Katalin.

S nem kívánsz többet?

Mátyás.

Semmit sem!

Katalin.

Hiszen ezt már szívembe régen felfogadtam. *(Megfogja a kezét)* Felejtsen el engem az én atyám, ha téged valaha elfelejtelek.

Madróczy (csóválja fejét).

Katalin.

Hát már ura leszel szavadnak-Mátyás! hogy nékem fogságodnak okát elbeszélled? Bizonyos dolgokat tartanak itt felőle, melyeket én meg nem czáfolhatok, de óhajtanám, hogy igazak ne volnának!

Mátyás.

Látom, több árnyék' mint világosságot vetettek erre a rajzolatra is; nem szeretném pedig, hogy te kivált ne annak tarts engem, mint ami vagyok, jámbor és ártatlan.

Madróczy.

Az isten tudja, mely igaz!

Katalin.

Hát?

Mátyás.

Elbeszéllem. Az én megboldogúlt atyám nem volt semmivel alább való a tiédnél, míg cseh király nem lett, sőt több volt azelőtt, mert fejedelmi hatalommal kormányozta Magyarországot, mely is, hogy még tulajdon nevét viseli, hogy a török kapúnak martalék*) módra nem adózik, egyedül csak néki köszönheti, de minden vitéz cselekedete, megannyi ellenséget és gyűlölőt talált.

Katalin.

Már ellenség mind inkább, de miért gyűlöltek, mit irigylettek az atyádba?

Madróczy.

Azt, amivel magok nem bírtak, a bátorság és dicsőséget!

Mátyás.

Cillej gróf legkeményebben gyűlölte az atyámat mindenek felett, olyba tartott minden koszorút melyet az atyám élete veszedelmével nyert meg, mintha saját

---

*) Mancipium. *Esflav.* Régi igaz magyar szó.

homlokáról tépték volna le, s mindenik győzedelme láttatott háza fényességét bepókhállózni.

Katalin.

Talán neki is volt része benne?

Madróczy.

Ó nem kevés! mert húsz mértföldnyire messze a csata piaczatól, a király követői között elásva, félt és rettegett a harc bizonytalan kimenetelétől mindannyiszor, valahányszor Hunyadi János az ellenséggel megütközött.

Katalin.

Nem igen nagy dicséretére szolgál!

Mátyás.

Az atyám, Nándorfejérvára megvétele után, nem sokára megholt. László testvérem, ki már ekkor életének huszadik esztendejét feljülhaladta, lett helyébe Szilágyi Mihály bátyáunkkal, Tömös és Nándorfejérvár kapitánya. Semmi félelem nem lévén többé a töröktől, feltette magába László király is, hogy ezt a vidéket, és a háború szomorú maradványait meglátogatja, s leérkezik szerencsésen Futakra. Ide mindjárt eljött hozzá a bátyám, s egy hív magyarhoz illendő vídám bizodalommal kéri, hogy alázza meg magát Nándorfejérvárra is. A király fogadja; de az atyám kimúlásával nem holtak meg az ő irigyei, csak gyűlölségek tárgyát változtatták meg, és az: én voltam testvéremmel.

Katalin.

Gonosz emberek!

Madróczy.

Pedig gróf Cilley, ki az atyjok helyett az ország gubernátorává lett, fiainak fogadta őket, s megesküdt örökké tartó szeretetre, és barátságra.

Katalin.

Hát ugyancsak megváltozott erántok?

Madróczy.

Színébe, de nem szívében, barátságot hazudott, hogy annál bátrabb ellenségek lehessen; fiainak fogadta, hogy sulytoló vesszejét tetszése szerint éreztethesse.

Katalin.

Ah mint útalom a kétszívűt!

Mátyás.

Alig távozott el a bátyám Futakról, midőn a félénk királyt mindenfelől környülveszik, hogy magát oly pajkos ifjú kezére meri bízni, akire az atyja nagy gazdagsággal, az ő kevélysége s hitetlensége is jutott örökségül.

Madróczy.

De még ezt is hozzá tették, hogy ezen hívás által csak a királyt akarná becsalni a várba, ahol bátrabban elveszthetné.

Mátyás.

A király elrémül —

Katalin.

Szegény megcsalatkozott király!

Mátyás.

Meg akarván tehát nyugtatni magát, ír a bátyám-nak, hogy addig Nándorfejérvárba menni nem fog, míg fel nem fogadja neki, hogy minden tettetés és csalárd-ság nélkül bebocsátja. Mély szívbeli megilletődéssel felel a bátyám elámított királyának, kérte újra hogy jöjön el, s ezen sértő gyanúságról egy szóval sem emlékezett.

Katalin.

Hát eljött ugyancsak?

Madróczy.

Több félelémmel, mint kísérekkel!

Mátyás.

A bátyám a kapu alatt általadta a vár kulcsait a

királynak, de mihelyt az, udvarával együtt bétakarodott, kizárta az idegen cseheket és a keresztesekeket, a király kísérelt. Ez a hatalmaskodás megrémíti a királyt, reszketve tudakozza ezen szokatlan cselekedetnek okát, s akkor látatott csak megnyugodni rajta, midőn a bátyám újra megesküdött, hogy hív és állhatatos; midőn biztatta, hogy hűséges magyarjai között semmitől sem tarthat, kik mindenkor készek érette véreket és életeket feláldozni, de hogy a haza-törvények nem engednék meg, idegent az anyavárakba bebocsátani.

Madróczy.

Nem hitte ő azt, ha nyugottnak tetette is magát!

Mátyás.

Nem vitatom. Azomba történetből egy levél kerül a bátyám kezébe, melyben gróf Cilley azt igéri napának, hogy minden órán két golyóbist fog számára küldeni, melyekkel kedve szerint játszodozhatnak.

Katalin.

S mit értett az alatt?

Madróczy.

A Mátyás és testvérbátyja fejét.

Katalin.

Isten nélkül való rossz ember!

Madróczy.

De még azt is írta: „én vagyok az, aki ezt a kutya nemzetséget az országból kiirtom.“

Katalin.

Szörnyű vétek.

Mátyás.

A bátyám, természettel tüzes vadra termett ifjú lévén, legelső alkalmatossággal, mihelyt a grófot meglátta, inti barátságosan, hogy ne vesztegetné meg az ifjú király ártatlan lelkét hamissan kigondolt vádakkal, és ne terjesztené az atyánk ellen való gyűlölségét

míreánk jámbor fiaira. Erre a gróf felindúl, s hitetlennek nevezi a bátyámat, mint aki fejedelme embereit a várba be nem bocsátotta. A bátyám még ezen piron szót is elhallgatván, mutatja csendesen az ipához írt levelét. A gróf szégyenletébe s bosszúságába kardot ránt, s oly keményen vág a bátyám fejéhez, hogy, ha karját feje felibe tartván, ujjába lévő vastag arany gyűrűje a csapás erejét meg nem gyengíti vala, azonnal szörnyű halállal kellett volna meghalnia: így az élete helyett csak egynéhány ujját veszítette el.

Katalin.

Szörnyűség!

Mátyás.

Erre a lármára oda szaladnak a bátyám hősei, levetik a grófot, és agyon verik.

Katalin.

Iszonyúság!

Mátyás.

Ezzel a bátyám mindjárt a királyhoz ment, elbeszéli neki az egész dolgot, mutatja a gróf levelét, s megbizonyítja ártatlanságát onnan, hogy ő fegyvertelen volt, a gróf pedig inge alatt pánczél viselt, mely gyilkos szándékának elegendő tanúbizonysága.

Madróczy.

Hidd is el, hogy az atyád minden győzedelme a török ellen annyit nem használt, mint ez álnok gróf elvesztése.

Mátyás.

Nem merem állatni; elég az hozzá, hogy a király ártatlannak vallotta bátyámat, s helybe hagyta a gróf megölését.

Katalin.

Ugyan?

Madróczy.

Jó volt László király, talán legjobb is lett volna,

de ez a gyengesége rontott el mindent, hogy akármely mérges szellő alatt meghajlott.

Mátyás.

Nem sokára ezután visszatért a király Budára, s Tömösvárnak vette útját, ahol én akkor az anyámmal lakoztam. Ezen iszonyú esetet már tudván egészen, eleibe mentünk a királynak gyászruhában. Keservesen sírván borúlt le az anyám a király lábai előtt, bocsánatot s kegyelmet kért a bátyámnak, és hogy a maga oltalmát ezután se vonja meg tőlünk. A király fogadott minden jót, s esküvéssel pecsételte ígérését.

Katalin.

Áldott jó király!

Mátyás.

Innen elindul Budára, maga mellé vevén testvéremet. Az udvarban többé meg nem emlékeztek semmiről. A bátyám szinte a nádorispány Gara leányát akarta feleségül elvenni, azt gondolván, hogy ez által ment lehet minden ellenségeitől. Azt gondolta ő, de az atyám irigyei a mi halálunkat tökélették el!

Katalin.

Lehetetlen!

Madróczy.

Ő nem tudtak ezek nagyobb gyönyörűséget, mint ha az ő véreket folyni látták, és az ő halálokat úgy tartották, mint egy méltó áldozatot, melylyel őseik fényességének tartoztak.

Katalin.

Rossz emberek!

Mátyás.

Egyszerre ismét híre futamodik az udvarnál, hogy a törökök be akarnának ütni az országba. A király népet gyűjt, készülvén a viaskodásra. De, mind ezen, az ország nyugodalmára czélozni láttatott felfegyverkezések, gyanúsnak tetszetek a bátyánk Szilágyinak. Inti tehát a bátyámat, ne bízson sokat a király

barátságához: úgy nézem én, úgymond, hogy a régi bosszúság hamú alatt emésztődik, és újra könnyen fellobbanhat. A bátyám, noha ennek egész hitelt nem adott, de meg se vetette, hanem alattomba felhivat hat százat lovas legényei közzül Budára, s elrejtí ezeket a Vizivárosba. Azután maga számára katonákat szedetett az országba, és inkább azért, hogy atyánk vitéz példáját követhesse, mintsem hogy tovább Budán maradni félt volna, eltökéllette magában, hogy embereit magában, hogy embereit a törökök ellen maga fogja vezérleni. Dicséretes is volt az ő szándéka!

Madróczy.

De szomorú a kimenetele, mind ő mind mireánk nézve!

Katalin.

Hogyhogy?

Madróczy.

Mert épen ez a haza megoltalmazásra czélozó készület adott alkalmatosságot, hogy őt a király ellen való pártütéssel vádolják.

Katalin.

Jaj, micsoda rossz emberek lehettek azok!

Mátyás.

Újra kezdték ismét rebesgetni házunk irigyei a gróf Cilley ártatlan megölettetését. Felszóval beszéllettek a bátyám büntetést érdemlő vakmerőségéről, ki rokonvérrel fecskendezte be a királyi széket. — Elrémitették a királyt, hogy ezen gondolatlan ifjat, nagy hatalma, jószága és gazdag pártfogói mellett semmi többé meg nem fogja tartóztatni, hogy magának a királyi székre erőszakosan is utat ne nyisson.

Madróczy.

Így nevezték az ő fegyverkezését is király és ország ellen való támadásnak.

Katalin.

De miképpen hihetett a király ezen hamis vádaknak?

Madróczy.

Természettel félénk lévén, könnyen elhitt mindent. László mind ezekről nem tudván semmit, nem oltalmazhatta magát, és bűnösnek találtatott.

Mátyás.

A bátyám azalatt egészen felkészülvén a viadalra, engedelmet kér a királytól, hogy népét maga vezérelhesse. A király nem ellenkezett benne, csak ezt kívánta, hogy engem előbb hozzanak fel Tömösvárról az udvar szolgálatjára. Az anyám elrémült ezen parancsolatra s könnybe borúlva csak erre az egyre kért, hogy soha bátyámmal együtt az udvarnál meg ne jelenjek!

Katalin.

Miért?

Mátyás.

Felmenetelem után kevés napokkal, midőn bátran mennénk ketten bátyámmal a palotába; reánk rohannak hirtelen egynehány katonák fegyveres kézzel, a kapukat bezárják, s megfognak mind kettőnket

Katalin (Mátyásnak).

De hiszen te semmit sem vétettél?

Madróczy.

Hát nem elég vétek az, hogy a László testvérje volt?

Katalin.

Hát a magyarok?

Madróczy.

Felette elrémültek e hallatlan dolgon. Lesütött fővel, bús komor tekintettel jártak tébolyogva, alig tudták magokat meggyőzni, hogy amit hallottak, valóság. De még ekkor sem bátorkodtak felőle tudakozni miért történt, és senki se mérészlott a dolog ki-

meneteléhez hozzá vetni, félvén méltán, hogy rettenetes lesz. Mert nem csak Lászlót és engemet, hanem más nagy főurakat is megfogtak.

Katalin.

Igaz isten! de miért?

Madróczy.

Mivel a Magyarország öldöklő angyala csak egy nevezetes áldozattal akart megelégedni!

Katalin (Mátyáshoz).

S mi történt továbbá veletek?

Mátyás.

Harmad napra ítéletet hoztak a bátyám fejére. — Pártütő úgymond, haljon meg! — A szinte hanyatló nap vérbe borúlva szállott le a setét budai hegyek háta megett. Csendes volt az egész természet és nyugalmas, mintha kétséges figyelemmel várakozna a maga végső öszvetörtetésére; de a magyarok elméje félelmesen hányattatott, mint midőn a mormogó zivatarkor a felzúdult tenger, elbúsult habjait a part felé taszítja, melyek ott, magokkal és a szélveszekkel haszontalan küszködven, a mélység fenekére visszazuhanak.

Katalin (reszkelve).

Jaj istenem!

Mátyás.

Fegyveresen, hátra kötött kezekkel vezették a bátyámat a vesztőhelyre, előtte lobogott a fekete halálzászló. Egyenesen, felemelt fővel, bátran, minden félelem nélkül ment ő nyomba utána, vidám nyugalommal tekintett a környülállókra, es amint a helyre elértek, szólott a maga mentségére rövideden, nem azért hogy szánakozásra indítsa a népet, nem azért, hogy kegyelmet gyalázatosan koldúljon; hanem meg akarta bizonyítani, hogy a Hunyadi János fia nem halhat meg mint gonosztévő. Ekkor letérdepeltették, a hóhér felkötözi

vállain nyugodott hajfűrtjeit, s a herold felkiált: „Így vesznek el a hitestegettek!”

Katalin (reszketve, síró hangon).

Jaj istenem! ó!

Mátyás.

Hát reszketsz már is? végy bátorságot! ily rettenetes vesztést soha sem hallottál. Reszkető kezeivel háromszor vágott a hóhér nyakához, még sem tudta elütni fejét, hanem a bátyám maga erejétől felkél, az isten és emberek igazságára, a maga ártatlanságára és a haza törvényeire utal, melyek a negyedik vágást megtiltják.

Katalin.

Jaj! ó jaj! hallgass, kérlek!

Mátyás.

Ekkor véletlen a maga hosszú ruhájára hágott, hogy megbotolván leesett lábáról, a király és mások, kik ezt a rettenetes jelenést iszonyodva nézték a palota ablakából, intenek, dorgálják a hóhért, és a bátyámnak, amint ott vérébe fetrengett, ötödik csapásra esett el a feje.

Katalin (mintegy magán kívül).

Irgalmas isten!

Mátyás.

Erre, mint midőn egy harsogó csattanás után a felhők megszakadnak, felzúdultak a magyarok is. Kiki bosszúállást és büntetést kívánt e gonosz igazságtalansáért. A férfiak elbúsulva morogtak, az asszonyok mintha saját fiokat ölték volna meg, magokon kívül, szerte széljel szaladoztak. Egy se volt, kinek a bátyám halála keservesen ne esett volna.

Madróczy.

Csak a bátyád Szilágyin állott, és az egész nép feltámadott volna a király ellen.

Mátyás.

De ő, amennyire csak lehetett, csendesítette a dolgot, csillapította a népet, s azzal vigasztalta, hogy még én életben lévén, reám bízzák a bosszúállást, a királyt pedig megintette, hogy a maga saját élete elvesztése alatt ne mérészelje gyilkos kezét reám vetni. Meg is bánta szegény gonosz cselekedetét, de későn. Reszkett, midőn a többi foglyok tömlöcziket feltörvén megszabadultak, nem mert tovább maradni Budán, félt az ártatlanul megbántódtak igaz bosszúállásától, s egynehány németeket őrizetül maga mellé vévén felszaladt velem, s Madróczyval együtt Bécsbe, ahonnan halála előtt kévéssel ide hozatott. Mondd meg most, édesem! mit beszélnek itten felőlünk?

Katulin.

Ó kedvezz kérlek! látd, mint reszketnek minden tetemeim. Ó Mátyás! ha én a te fogságodnak ily rettenetes környülállásait csak meg is tudtam vala gondolni, soha sem erőltettetelek volna, hogy beszélld el. Vigasztald magad édes foglyom! ártatlan vagy, nem szenvedsz sokáig. — Isten hozzád! eljövök hacsak lehet nem sokára! *(Megölelvén Mátyást, elmegy.)*

Madróczy.

Ez igazán érzi a mi ártatlanságunkat.

Mátyás.

Ó bár csak soha se volnék kénytelen, hogy többé a bátyám haláláról megemlékezzem!

HARMADIK JELENÉS.

Az előbbienek. Rozgonyi. Újlaky.

Rozgonyi.

Áldott legyen az úr neve édes Mátyásom, hogy ismét életben láthatlak! Fogadd el atyai csókomat, melyet saját fiam ajakára sem nyomhatnék szívesebben! *(Megcsókolja.)*

Mátyás.

Isten hozott, jámbor atyám régi jó barátja! Szinte oly kedvesen esik fogoly fiának ez a látogatás, mint hajdan öneki szíves barátságod! Hogy van az édes anyám, és jó bátyám Szilágyi?

Rozgonyi.

Óhajtják szabadulásodat.

Madróczy.

Isten hozott édes lelkem hazámfiai!

Mátyás (Újlakyhoz).

Isten hozott téged is édes hazámfia! noha nem ismerlek ki légy.

Rozgonyi.

Egy még az atyád barátjai közzül. (*Magába*) Adná isten!

Újlaky.

Melyet ezzel bizonyítok meg, hogy szabadulástokat adom tudtokra.

Madróczy.

Mátyás.

} A mi szabadulásunkat?

Rozgonyi.

Azt édes fiaim! hacsak lehet.

Madróczy.

Ó az isten áldjon meg!

Mátyás.

Mi lehetne kedvesebb kincse egy rabnak a szabadságnál? De ha arról oly felszóval beszéltetek, hogy jöhetetek oly szabadon be hozzánk? különben reánk szorgalmasabban vigyáznak?

Rozgonyi.

A király híre nélkül, a cancellarius eszközlése által.

Újlaky.

Hogy igazán megvalljuk Mátyás! a ti megszabadulástokat véghez vinni sokkal nehezebb, mint gondoltuk. A király egyáltalánba megtagadta kérésünket. Elgondolhatd mely nehezen esett ellenkezése, holott ti néki semmitsem vétettetek, sém rabjai nem vagytok. Hogy itt tovább maradjatok, meg nem szenvedhetjük; fogadjátok inkább tanácsomat: ahol az ember igazsága mellett szép szóval nem boldogul, helye van az ártatlan csalárdságnak!

Madróczy.

Én is azzal tartom.

Mátyás.

Hát mitévők légyünk?

Újlaky.

Szökjeteek el innen! A tömlöcz-tartót könnyen elcsábíthatjuk; ha csak arra kell, vigyük el magunkkal Magyarországra, s így szorít édesanyád és bátyád hív karjai közzé, így fogod tapasztalni közöttünk, hogy mindnyájan testvéri szeretettel szeretünk tégedet.

Mátyás.

És igazán ez a te tanácsod?

Újlaky.

Ez, különben egykönnyen meg nem szabadúltok.

Mátyás.

Nemes hazámia! nem minden mód és út egyaránt kedves nékem az én megszabadulásomra. Községes hatalom fogatott még, ugvan ez adja vissza szabadságomat! Ilyformán még Budáról elszökhettem volna, mikor a többi ártatlan foglyok tömlöczöket felverték; ha országomban ezt nem cselekedtem, idegen tartományban annál inkább nem akarok földönfutó lenni.

Madróczy.

Bár akkor cselekedtük vala inkább, egy egész esztendői rabságot és a bizonytalan szabadulás gyötrelmeit nyertük volna meg általa!

Újlaky.

Gondold meg e felett, hogy most sokkal hasznosabbak reád nézve a környülállások. Az országban nincs király, a rendek egyenetlenek, de legtöbben a te részeden állanak. Húsz ezer fegyveresek várják már készzen az anyád parancsolatját, csak te légy egyszer ottan, még háromszor annyin fognak fegyvert: mely könnyen leszel ekkor Magyarország királya, mely határozatlan hatalommal büntetheted ellenségeidet!

Madróczy.

Hogy nem kapsz két kézzel a szabadságon és koronán? Ennek gondolkozás sem kell, mindjárt hívom a tömlöcztartót *(Menni akar.)*

Mátyás.

Megállj! *(Újlakynak)* Minek tartasz te engem?

Újlaky.

A nagy Hunyadi János fiának, ki még egyszer nagyobb lesz az atyjánál.

Mátyás.

De nem a te útmutatásod szerint. A magával való meglegedés és a lélek belső ereje teszi a férfit nagygyá: ha a te tanácsodat követném, méltatlan volnék, hogy az atyám fiának hivattassam.

Újlaky.

Hogyhogy?

Mátyás.

Ugyan mondd, meg kérlek: mi tette az én atyámat nagygyá a te szemeid előtt?

Újlaky.

Az ő bátorsága, vitézsége, lebocsátkozása, jó szíve s igazsága.

Rozgonyi.

De sokkal nagyobbá az, hogy minden megbántást elfelejtett, és soha ellenségein bosszút nem állott.

*Újlaky.**(Komor tekintetet vét Rozgonyira.)**Mátyás.*

Bíriak-e én vagy nem azokkal az érdemekkel, melyeket az atyámban dicsértél, nem tudom, legalább még semmi alkalmatosságom nem volt megbizonyítására. De esküszöm, hogy ezt a nemes cselekedetét az édesatyámnak soha el nem felejttem, midőn egyszer gróf Cilley az élete után leselkedvén, az atyám feljűl fordúlt, s nemes hangon neki ezt mondotta: „Látd hitehagyott! most csak jámborságomtól függ életed, de nem bántalak, az egész büntetésed legyen ez, hogy én bennem mindenkor a te megtartódat szemléld.“ Esküszöm ismét az élő istenre, hogy én is így fogok cselekedni!

Rozgonyi.

Így lésszesz valóban nagy, igazán méltóságos!

Újlaky.

Ugyan oly kevésre becsülöd a bátyád életét, hogy még az ő gyalázatos megölettetéséért sem akarsz bosszút állani?

Mátyás.

Ó ezerszer drágább volna nékem az ő élete, mint a tulajdon magamé, ha még megtarthatnám; *(nemesen)* de ha már megholt, egynéhány méltatlanok életével fel nem cserélem igaz keservemet.

Újlaky.

Felette nemesen! hidd el, e nyit utat igazán a királyi székre, ha ellenségeidnek oly nagyszívűséggel megengedhetsz. Ó ne vond meg hát kérlek magadat a hazától, gyógyítsd meg azt a szerencsétlen visszavonás halálos nyavalyájától. Még egyszer mondom, húsz ezer ember kész éretted véré, életét feláldozni. Fogadj szót, gyere! egy kis ijesztés, egykét példás megbüntetés után, a királyi székbe ülsz, hova a szent István vérén kívül, oly ifjú korába, még senki se hágott.

Madróczy.

Ne gondolkozz sokat, fogadj szót!

Mátyás.

Köszönöm, édes hazámfia, tanácsadásodat, de én szívemből utálok minden olyan segédelmet, mely másnak, ha csak egynek árt is. Az én atyám gubernátor volt, és ki veheti számban azon sok sohajtásait, melyeket méltósága terhe sajtolt ki. Az isten mentsen meg, hogy én, hazám koronáját csepp vérrel is megfecskenedezzem!

Újlaky.

Hát megveted ajánlásunkat?

Madróczy (készteti).

Mátyás.

Nem vehetem hasznát.

Újlaky.

A te megszabadulásodat, a te királyi székbe való felemelésedet akartuk, a te testvéred haláláért kívántunk bosszút állani; de te mindent megvetsz. Tetőled vártuk, hogy lecsendesítéd a nyughatatlanokat, s megoltalmazod a hazát; ha most a reménységébe megcsalatkozott nép, mellőled elállván, ellenségeidhez adja magát, ha még esztendőkről esztendőkre rab maradsz, emlékezz meg, hogy jót tanácsoltam, de meg nem hallgattál.

Mátyás (nemes bosszúsággal).

Inkább holtomig rab maradok, mint nemtelen fegyver ereje által emeltessem fel.

Újlaky.

Am választottál! Isten hozzád!

Rozgonyi.

(Belső örömmel és meglelégedéssel.)

Isten veled! *(Elmennek.)*

Madróczy.

Mátyás! Mátyás! mit cselekedtél?

Mátyás.

Amit az igaz becsület és a haza parancsolt.

Madróczy.

Csak meg ne bánd soha!

Mátyás.

Jaj annak az országnak, ahol jót cselekedni vétek!
(Mind ketten elmennek.)

NEGYPEDIK JELENÉS.

Cseh király. Cancellarius. Lengyel követ.

Király (székébe állván).

¶ Jöjjön be előbb a lengyel követ, azután a magyarok!
(A cancellarius bevezeti a lengyel követet.)

• *Követ.*

Mindenkori békességet, és örökös barátságot, méltóságos király! az én kegyelmes uram nevébe! ki az eddig való jó szomszédságot ezután is holta napjaiglan fel akarja tartani.

Király.

Köszönöm kegyelmes urad szíves ajánlását. Ami kívánságunk is tökéletesen az, hogy országaink közt felbonthatatlan egyességet kössünk. Mi a te követséged?

Király.

Talán én vagyok az első uram király! ki néked azon hírnek igazságáról bizonyosságot tehet, hogy a magyarok Mátyást választották királyoknak.

Király.

Hát igaz volna az ugyancsak?

Követ.

Higyj egy hiteles tanú szavainak, aki maga láttott hallott mindent.

Király.

De mi bírhatta őket erre?

Követ.

Babonaság, és erőszak.

Király.

Két rendkívül való eszköz!

Követ.

Egyik szülte a másikat, s mindketten győztek.

Király.

Beszéld el! hogy esett az?

Követ.

Azt mondják Mátyásról, hogy még gyermekkorában szembe tűnő magaviselete által megkülönböztette magát minden idejébéli gyermekektől. Gondolati mindenkor oly mérészek és nagyra czélozók voltak, hogy már akkor sokan azt beszélték felőle: „ennek még valaha királynak kell lenni.” A csapodárok, jövődőlők és jelmagyarázók is ezt hintették felőle az egész országban, úgy hogy most, midőn a magyar rendek Pestre felgyülekeztek, egy gyermek se volt, aki Mátyás királyról ne beszélt volna, és az anyák Mátyást dadogtatták csecsemőikkel.

Király.

Felette különös!

Követ.

A magyarok úgy nézték ezeket a gyermekeket, mint meg annyi oraculumokat, mennyei sűgallásnak tartották ez ártatlanok csevegését, s meg nem várván a rendek választását, felkiáltják Mátyást királyoknak. Így lett a nép szava isten szava. Azok, kik jobban gondolkoztak, kénytelenek voltak elhallgatni, és reá állani.

Király.

Hát nem szabad akarat és egyezéssel ment ez a választás végbe?

Követ.

Uram! ahol húsz ezer fegyveres ember parancsol, nincs ott a szabad választásnak semmi helye.

Király.

Úgy de ez törvénytelen!

Követ.

Ugyan azért nem mond le az én kegyelmes királyom is a magyar koronáról, hanem a te igazságodtól várja azt, amitől őt a magyarok helytelen választása megfosztotta. Főképen, mivel Mátyás batalmadban vagy, kér és int az én királyom, fogd az ő igaz ügyének pártját!

Király.

Valóban teljes tehetségem szerint vigyázok minden törvényes és helyes kívánságaira.

Követ.

És e fog azon örökös barátságnak talpköve lenni, melyet az én hatalmas királyom szívesen óhajt. Ne add ki Mátyást a magyaroknak semmiképen! Így leszünk mi tenéked mindenkor frigyeseid, így lesz minden te ellenséged a miénk is, és minden háborúidban bizonyossan számot tarthatsz a mi segedelmünkre. De ha Mátyást visszabocsátandod, haddal fog az én fejedelmem ellened jöni, melynek, vagy a te tartományaid elpusztulásával, vagy akkor lesz vége, midőn annyit sarczoltunk rajtad, amennyit Magyarország reánk térülhető hasznaiból elvesztettünk. Ez az én királyom változhatatlan eltökélése!

Király.

Mindenkor többre becsültem jó királyod barátságát, mintsem hogy azt egykönnyen elveszteni akarám. Meg fogom hallgatni a magyarokat is, minekelőtte végső választ adjak. — Ez addig is az én feleletem. *(A követ elmegy.)*

Király (a cancellariusnak).

Valóban, még csak több veszedelem, mint tisztelet

ne háromoljon e fényes követségekből országlásom kezdetére! Mit szól az én cancellariusom hozzá?

Cancellarius.

Óhajtom uram király! hogy mindenik fél megelégedjen kimenetelével!

Király.

Lehetetlen! de jobb nekünk ha egy hatalmas királylyal, mint egy visszavonó nemzettel lépünk szövetségre! Jöjjenek be a magyarok!

ÖTÖDIK JELENÉS.

Az előbbiek. Vitéz. Szilágyi. Újlaky. Rozgonyi.

Lindvay.

Vitéz.

Tartson meg soká a királyoknak királya téged ezen nemes ország fejedelmi székében; minden igazak javára, és alattavalóid megelégedésére!

Király.

Köszönöm nemes magyarok! fogadja isten jó kívánságokat!

Vitéz.

Bár csak oly hajlandó lennél ártatlan kérésünk megadásában, mint amely szívesen bocsátottuk ezen kívánságunkat az egekbe!

Király.

Szólj!

Vitéz.

Megemlékezvén jó Hunyadi János, hajdan a mi gubernátorunk örökké elfelejthetetlen érdemeiről, az ő egy fiát Mátyást királyunknak választottuk. Uram király! add ki őt minékünk!

Mindnyájan.

Add ki őt minékünk!

Király.

Jó szántotokból, készakartva választottátok-é Mátyást?

Szilágyi.

Jó szántunkból, készakartva, uram!

Király.

Megegyeztetek-é benne egyátaljába, hogy ő legyen a tí királytok?

Gara.

Kegyelmes király! nem akartunk ezen nyomos választással hirtelenkedni. Én, Újlaky és Lindvay elsőben a lengyel király pártját fogtuk; de általlátván, hogy mireánk nézve legjobb lesz Mátyás, szabadon, egyenlő akarattal választjuk őt, állhatatosan meg lévén győztetve, hogy ő legtöbb hasznot hajthat hazánknak.

Újlaky.

Lindvay.

} Legtöbbet is fog hajtani.

Király.

Megengedjetez nemes magyarok! hirtelen elállotatok Kazimirtól: hát ha oly hirtelen találjátok a Mátyás választását is megbánni?

Gara.

Az élő istenre esküszöm: soha meg nem fogjuk bánni! Mátyás ellene mondhatatlanul meggyőzött minket felőle, hogy méltó koronánk felajánlására; annál méltóbban is fogja viselni.

Király.

Még is nem láthatom által, miért tettétek őt a lengyel király eleibe, kinek oly fontos szólója vagyon országatokhoz?

Szilágyi.

Kegyelmes király! épen ilyen állapotban volt

Csehország mint mi, minekelőtte téged királyának választott. Hatalmas fejedelmek vágytak e királyi székre, kik méltó jussokon kívül is a cseh koronát mindenkor megérdemlették volna. A rendek megesmérték az ő érdemeiket, de téged választottak királyoknak, ki az ő szokásokat, erkölcsöket tudta, az ő törvényeket és szabadságokat becsülte. Tőled várták hazájok boldogulását, és szerencséseknek vallják magokat kegyelmes országlásod alatt. Illik, hogy mi is rólok vegyünk példát, és oly királyt adjunk magunknak, aki nekik esmér, minket szeret.

Vitéz.

Kegyelmes király! ne vesd meg a magyarok első kérését, add meg amit kívánunk!

Gara.

Ami tőlünk kitelik pénzbe vagy ferverbe, szívesen ajánljuk Nagyságodnak.

Szilágyi.

Kérj váltságáért amit akarsz, mindent megfizetünk az utolsó fillérig, csak bocsásd el Mátyást!

Mind.

Kérünk, bocsásd el Mátyást!

Király.

Nem bocsáthatom!

Mind.

Nem?

Király.

Nem!

Szilágyi.

Uram király! ezt a feleletet nem reményeltük tőled. Nem áll hatalmunkban, hogy meg nem adásod okát tudakozzuk, de szabadjon megmondani, hogy igazságtalanság amit mivelsz, ezt senki meg nem tilthatja. Méltó kérésünket megvetni helytelenség, és az a vé-

letlen történet, mely Mátyást kezébe kerítette, az ő erőszakos letartóztatására soha sem adhatott hatalmat.

Vitéz.

.Kegyelmes király! engedd az igazságnak a győzedelmet!

Király.

Nem lehet, különben magamat rontom meg.

Szilágyi.

Ne kényszeríts uram király! hogy igaz ügyünkbe erőszakra vetemedjünk!

Király.

Az én kimondott szavam visszavehetetlen!

HARMADIK FELVONÁS.

(Tágas palota királyi székkel.)

ELSŐ JELENÉS.

Király. Cancellarius. Erzsébet.

Cancellarius.

A Mátyás anyja kíván véled szólani.

Király (székében állván).

Jöjjön be!

(A cancellarius bevezeti Erzsébetet.)

Erzsébet.

Itéld meg uram király! mely határozatlan legyen erányosságodban vetett bizodalmom, midőn mg, sem hazámfiái bosszús keservek, sem tartós haragjok meg nem győzhetett arról, hogy Mátyás fiamat visszadni nem akarnád.

Király.

Hát most magam tézlek felőle bizonyossá.

Erzsébet.

Felette nagy és fontos okaidnak kell lenni, melyek az ellene-mondhatatlan igazságot is lenyomják.

Király.

Országom és jobbágyaim boldogsága, melyet egy emberért kockára nem vethetek.

Erzsébet.

Igen drága váltság fiam megszabadulásáért! csak-hogy bizonytalan, melyik lehet reád nézve ártalmasabb: készséged, vagy letartóztatásod.

Király.

Az első minden kétség kívül.

Erzsébet.

Ezt tagadom.

Király.

Csudálkozom rajta.

Erzsébet.

Ó király! több mint egy fiamnak kellene még lenni, ha ezen utolsó ágam megtartására nem oly hathatós eszközöket találtam volna fel, melyeket más harmadik veszedelme soha többé meg nem változtathat. Tudd meg, húsz ezer ember várja akármely szempillantásban készen parancsolatomat, hogy azonnal érettem mindent elkövesse. Csak egy szót szóljak, tíz nap alatt háromszor annyi fog fegyvert, kiknek játék lesz a Karpatus hegyein általmenni, s még könnyebb dolog, országot elpusztítani.

Király.

Ó asszonyom! a csehek sem olyan hamvakba holt emberek, hogy meg ne tudnának nékiek felelni!

Erzsébet.

Uram! nem tudod még mit nem tesz, mit nem vi-

szen végben a magyar egy olyan királyáért, akit szívesen szeret, és igazán tisztel. Minden eféle veszedelem csak megnemesebbíti az ő holtig hűséges lelkek bátorságát. Ama kopasz kőszirtokat megmászni, az idegen határt elpusztítani, a szántóföldeket embervérrel kövéríteni, és a holttestek halmai között sorba táncolni: az ilyen áldozatot még csak számban se veszik: de a késő maradék is irigyli annak az embernek szerencsáját, aki királyáért sebet kapott, s imádja szinte, ha érette halhatott meg. Itéld meg, mit várhat a te országod, midőn királya megszabadítására kél a dolog!

Király.

Hát oly bizonyosan hatalmadban áll Csehország végső veszedelme?

Erzsébet.

Legalább sokkal bizonyosabban mint a lengyel király erőtelen fenyegetődzéseiben, akinek még először katonákat kell szedni, midőn a mieink már tökéletesen készek, aki ha szerencsétlen leend is, semmit sem vesz, ha boldogul, semmit sem nyer. De mi, a mi királyunkért, a nemzet és haza kisbékességéért fogunk vitézkedni. Halljad hatalmas király! Minden fegyvert fogható férfit az egész országban összevgyűjteni, országodat mint a sáskák ellepni, vetésteket, házaitokat porrá égetni, még a gyermeknek az anyja méhében sem kedvezni: ezt végezték magok között egyenlő szívvel hazámfiak, midőn őket magadtól idegen válasszal bocsátottad el, s vissza akartak térni Magyarországra: én tartóztattam meg őket, és íme számodra tíz ezer embert ajánlok kész fegyvereseink közül.

Király.

Nagy asszony!

Erzsébet.

Úgy uram király! a magyarok ajánlása nem szóval való hánytatás, és az ő fenyegetődzések nem gyermeki ijesztetés. Hadd jöjjön a lengyel haddal ellened,

de bocsásd be akkor a magyart az ő földjökre: szégyenleném, hogy az uram alatt vitézkedtek, és te, ellenségeidnek nem oly kötéseket szabhatnál, melyek néked jónak látszanának.

Király.

Nagy asszony! valamint meg nem foghatlak, úgy javallásodra sem állhatok. Mátyást nem bocsátom ki, Kazimirnak pedig már megigértem barátságomat.

Erzsébet.

Melyet meg is tartottál. Légy most igaz mireánk, s tulajdon országodra nézve. Esküszöm a szent István koporsójára, ha a fiam többé nem élne is, soha sem lenne Kazimir magyar király, oly szentül eltökélttük magunkban, hogy idegent nem választunk. Vagy talán azt gondolod, hogy a Mátyás letartóztatásával fogsz minket a Kazimir választására kényszeríteni? Ó nem! akkor vetkeznél le a magyar igazán természetét, ha a kényszerítés és erőszakoskodás többet tenne rajta, mint a jóság és bizodalommal való bánás. Esmérem én az ő szíveket, örömet visznek annak végbe mindent, aki az ő kész akaratjokat szelíd meggyőzés által tudja megnyerni: csak a kényszerítést nem szenvedhetik. — — *(A király kétséges bizonytalanságba kezd esni, de még sem nyilatkoztatja ki magát.)* — — Kegyelmes király! nem azért, hogy néked időt szabjak a gondolkozásra, hanem, hogy szívem eltökélt szándékát egészen felfedezzem, íme megvallom előtted nyilván: még holnap reggelig itt maradunk Prágában, fogadd el ajánlásomat! vagy ha igazán szereted hazádat, ne bocsáss el magadtól vígasztalatlanul! Csehország boldogsága, úgy mint talán az ő végső veszedelme, még egyenlő mérőserpenyőkbe függ előtted, és a te jó vagy rossz angyalod fog választani!

(Mégajtván magát, elmegy.)

Király.

Hallatlan nagy mérészség!

Cancellarius.

Húsz férfinak sincs öszveséggel annyi bátorsága, mint ennek az asszonynak egyedül.

Király.

Ahol az asszonyok ily félelem nélkül gondolkoznak, rettenthetetlen férfiaknak kell ott lenni. De most már mitévők légyünk? Kiadjuk-e Mátyást, vagy nem?

Cancellarius.

Én, királyom! azt tartom — —

MÁSODIK JELENÉS.

Az előbbienek. Katalin.

Katalin.

Édes atyám! — *(megcsókolja kezét)* kérlek —

Király.

Leányom! most rossz időbe jössz kérésseddel — menj vissza! —

Katalin.

Ó nem, édes atyám! nem rosszkor jöttem, szükség van itt éltreám.

Király.

! Tereád? ne bosszonts meg gyermeki tréfáiddal! távozz innen!

Katalin (ismét megcsókolja kezét.)

Kedves édes atyám! tudom én mind mi történik itten, kérlek hallgass meg! csak egykét szót szólok.

Király.

Már mondtam!

Katalin.

Valósággal, édesatyám!

Király.

Szólj!

Katalin.

Csak Nagyságodnak mondhatom meg egyedül, más előtt nem volna bátorságom!

Király.

Nekem nincsen semmi titkom az én cancellariusom előtt.

Katalin.

De van nékem. *(Lassan)* Hadd menjen el.

(A király int a cancellariusnak, hogy menjen ki.)

Katalin.

Úgy-é édes atyám, hogy még eddig mindenkor meglelégedtél velem?

Király.

Meg!

Katalin.

Magad mondottad gyakorta, hogy én a te jó leányod vagyok?

Király.

Igen is! de miért kezded beszédedet a te magad dicséretével?

Katalin.

Mivel már nem vagyok olyan jó.

Király.

Az is mentségedre szolgál, hogy magad vádolod magadat. Mit vétettél?

Katalin.

Valósággal semmit sem, édesatyám! nem vádolhatom magamat semmi rosszal, noha szégyenlem megmondani; jól is esik rész szerént szívemnek, de most mégis törődő nyughatatlanságba ejt előtted teendő vallástételem.

Király.

Micsoda az?

Katalin.

Mátyás szeret engem.

Király.

Hogy tudod te azt?

Katalin.

Mivel őt én is szeretem.

Király.

Talán azért szeret ő is tégedet?

Katalin.

Meglehet.

Király.

És miolta?

Katalin.

Közel egy holnapja; de oly hamar, és oly kedvemre még egy holnapja se múlt el életemnek, azolta egészen megváltoztam.

Király.

Könnyen meghiszem, de hogy jutottatok egymás esmeretségébe?

Katalin.

A dajkám sokszor és sokat beszélt a két magyar foglyokról, dicsérte Mátyást, hogy olyan szép legény, vidám, nyájas, és hogy az ember ki nem nézné szeméből hogy gonosztévő. Ez énbennem nagy vágyódást indított, hogy bár csak valaha Mátyást megláthatnám. Egyszer véletlenül a kertben egymással öszvetalálkozuunk. Én olyláy lettem mint a bálvány, mihelyt Mátyást megláttam, ő is megállott. Szinte egynéhány violát tartott a kezében. Ez a szép virág, úgymond, királykisasszony! igen jól illik néked, s nekem nyújtja: ha mind addig meg fogod tartani, míg elhervad, emlékezz meg akkor rólam!

Király (fejét csóválva).

Hm! s mit feleltél te reá?

Katalin.

Semmit sem édesatyám! de a violám még most is megvan!

Király.

Elég tökéletes felelet! de tovább.

Katalin.

Attól fogva mindég csak úgy tűnik szemembe, mint mikor oly szelíd nyájassággal a violát nekem nyújtotta.

Király.

De többé nem beszélte veled?

Katalin (síró hangon).

Magam látogattam meg fogházába.

Király (nyájáson).

S látod, te nekem arról semmit se szólottál!

Katalin.

Ó ne neheztelj édesatyám! a szegény és félelem nem engedte meg, de nem is volt még benne olyan jó módom mint épen ma.

Király.

Valljon miért épen ma?

Katalin.

Édesatyám! jól tudom én, a magyarok csak azért jöttek ide, hogy tőled a Mátyás kiszabadulását megnyerhessék. Édesatyám! még semmit sem kértem tőled, amit meg nem adtál volna: kérlek, bocsásd el Mátyást!

Király.

Micsoda, a Mátyás megszabadulását akarod?

Katalin.

Hiszen megígérte nekem, hogy mihelyt szabad lesz, ismét ide visszajön, és engem megkér tőled.

Király.

Úgyannyira vágyol a férjhez menésre?

Katalin.

Nem édesatyám, valósággal nem! Csak azt az egyet óhajtanám, hogy szabadabban lehessen Mátyással. Bocsásd el, édesatyám, kérlek alázatosan!

Király.

Mit gondolsz te leány? tudod-e? — — —

Katalin.

Tudom bizony édes atyám, hogy Mátyás ártatlan, hogy semmit sem vétett, hogy csak gonosz-akarói tették szerencsétlenné; ezt ő nékem mind maga beszéllette el.

Király (haragosan).

Menj el szemem elől, becsületeddel nem gondoló gyermek! Nekem nem kellesz!

Katalin.

Atyám! hogy bánthattalak meg egy ártatlanért való esedezésemmel? *(Elmegy szomorúan.)*

Király.

Menj! rejtsd el magad — gondolatlan leány! — De mégis örvendjek-e, vagy bosszankodjak rajta, valósággal magam se tudom.

HARMADIK JELENÉS

Király. Cancellarius.

Király.

Gondold el! Mátyás és a leányom szeretik egymást.

Cancellarius.

Hogy volna lehetséges? mind kettő oly szoros vigyázat alatt?

Király.

Fogházába látogatta meg.

Cancellarius.

Kegyelmes uram! semmit sem tudtam benne, valóssággal éppen semmit sem.

Király.

Elhiszem könnyen, hogy nem bízták reád titkaidat. Alig vallotta meg nekem is.

Cancellarius.

A tömlöcztartó —

Király.

Nem érdemel semmi büntetést. Hadd jöjjön Mátyás hozzám, *(igen lassan)* és a magyar követek, a palota tornáczába!

Cancellarius.

(Elmegy rendelést tenni.)

Király (magába).

Végső elszánással kérték a magyarok Mátyást, még búsultabb volt az ő fenyegetések. Hív és félelmet nem esmérő nép! — *(A cancellariusához, ki azonba visszatért.)* Mondd meg nekem igazán, mit tartasz Mátyásról?

Cancellarius.

Azt, amit semmi más idejebéli ifjúról nem, noha ily rövid idő alatt igen kevés alkalmatosságom lett légyen is bővebben megismérni. Bátor és nagyra született, bölcs, és okos ifjú!

Király.

Honnan tudod?

Cancellarius.

Mivel szerencsétlenségében el nem csügged, nem búslakodik, hanem magát azon feljül emelvén, tulajdon viszontagságainak parancsol, és boldogságának maga az alkotója. Semmi panaszkodás nem jött még

ki száján, miolta raboskodik, soha sem látta még őt senki bús tekintettel, lesütött fővel, szomorú ábrázattal; szemejárása mindenkor eleven, maga-viselete bátor és nemes, kedve egyenlő, mindenkor jó, mindenkor vídám. Aki már ily korán szemben mér szállani szerencsétlenségével, az valóban nemes és nagyra született.

Király.

Az igaz! de hát okossága?

Cancellarius.

Megtetszik onnan, hogy még szerencsétlenségének is tudja hasznát venni.

Király.

Hogyhogy?

Cancellarius.

Míg Bécsben volt, megtanulta a németek nyelvét, szokását, erkölceit és törvényeit, kitanulta magok a németek természetét. Miolta nálunk vagyon, alkalmasint megtanulta a cseh nyelvet is. Jól esméri mind a két nemzetnek hibáit, jól tudja mi nálok és benne jó.

Király.

Mind szép, de hát a szíve?

Cancellarius.

Ó uram! tudakozd csak tömlöcztartóit, azokat a vad emberi lelkeket, ha nem jobban szeretik-e saját magzatjoknál? ha hallották-e őt valaha gonoszt-akaráira zúgolódni, és László királyról rosszul szólni? Míg pedig az atyjánál volt, hogy neki sokakat ajánlott, sok szerencsétlenekért könyörgött, sok ügyefogyottoknak kegyelmet nyert, és hogy jámbor atyja jó fiának kész szívűségét mindenkor jó neven elfogadta, ezt egy szájjal lélekkel állítják a magyarok.

Király.

Elég!

(Mátyást bejelentik.)

Király.

Jöjjön be!

NEGYEDIK JELENÉS.

Az előbbiek. Mátyás *(az ajtónál megállván).*

Király.

Közelébb édes Mátyásom! *(A cancellariusnak fülébe súg.)*

Mátyás (az alatt).

Szokatlan nevezet! melyet ma hallok legelőször.

Király.

Közelébb mégis! — egyenesen ide mellém! — Mátyás! akarom tudni, mint van nálam dolgod? hogy tetszik az itt való lakás?

Mátyás.

Uram király, a te kegyelmed semmiben se hágy engemet szűkölködni. Amit csak mostani állapotom megengedhet, mindennel bírok, de hazámon kívül sohol sem elégedhetem meg. *(Cancellarius lassan kezd beszélni a királylyal.)*

Mátyás (az alatt).

Gyanakszom erre a szüntelen való suttogásra; csak gyalázat ne legyen a vége, melyet most legkevesebbé szenvedhetnék el.

Király.

Hát kívánczoknál hazádba menni?

Mátyás.

Ó király! kellemetesek a haza öszveszerkeztető kötelei, derültebb ott az ég, vidámabb a természet, és drágább az élet!

Király.

Ugyan mit adnál hát érte, ha én néked egy víg és nyomos hírt mondanék?

(Egy nagy pohárban bort hoznak fel.)

Mátyás.

Kegyelmes király! semmi örvedetesebb dolgot nem mondhatnál nékem mint az én szabadságomat; de ezt is mivel tudnám megjutalmaztatni? Uram! ha kedvet talál előtted, egy elhagyatott rabnak szíves és tettetés nélkül való háládatossága —

Király.

Majd másszor szóljunk arról, most igyunk!
(*Kezébe veszi a poharat és iszik, azután Mátyásra köszönti.*)
Igyál Mátyás!

Mátyás.

Én, uram király, a te rabod vagyok, nem illik —

Király.

Felejtsd el azt, igyál! (*Midőn Mátyás szájára tenné a poharat*) Salve Rex Hungarorum!

(*Dob és trombitaszó kezd harsogni, a cancellarius bevezeti a magyar rendeket.*)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Az előbbiek. Erzsébet. Szilágyi. Gara. Vitéz.
Újlaky. Lindvay. Rozgonyi.

Király.

Nemes magyarok! imhol a tí királyotok! Nagy asszony! imhol a te fiad!

Erzsébet (*nyakába borúlodn.*)

Én fiam! ó én királyom!

Vitéz.

Néked a halhatatlan Hunyadi János méltó fiának, ajánlja hazád a maga koronáját önkényt és készakartva, Vállald fell és uralkodj mírajtunk a mí atyáink módja szerint!

Gara.

Légy a mí királyunk!

Újlaky.

Egyenlő szívvel lélekkel választottunk téged, légy nagyobb az atyádnál!

Mátyás.

Köszönöm szívesen, hazám nemesei! ezen reménytelen bizodalmotokat, melyet bennem vetettetek. A ti szeretetetek feljülhaladja még az én leghelyesebb kívánságaimat is. Ha nékem a királyi széket az atyám érdemeiért szántátok; ezek nem az enyimek, és az atya jelesen viselt dolgaiért nem kívánhat a fia soha semmit. Engemet a magam szeretete annyira meg nem vakíthat, hogy csekély tehetségeim mellett a ti nagy érdemeten keresztlőnézzek. Édes bátyám! a te igaz vitézséged és fényes tetteid néked régen utat nyitottak a királyi székre. *(a nádor-ispánnak):* Te is uram! a te mostani méltóságodért és mindenkori bölcsességedért inkább megérdemled a királyságot. Elégge szerencsés leszek én, ha a ti uralkodó pálczátok alatt szabadon élhetek!

Erzsébet.

Fiam! ezt a dicső koronát!

Mátyás.

Ragyognak a koronák, de súlyosok is. Hadd pótoljam én ki a bátyám helyét is nálad édes anyám! Ha én kevés hív jobbágyaink számát boldogíthatom! ha bátor hőseimmel egynéhány győzedelmet a törökökön megnyerhetek, elég nagy leszek mégis, és nyugodta mellett.

Vitéz.

Ez a legnemesebb áldozat, melyet csak a nagylelkűségnek tenni lehet!

Király.

Nemes magyarok! most érdemli meg igazán Mátyás országotokat. Kényszerítsétek őt felvállalására! Aki

egy korona nélkül bölcsen ellehet, az néktek múlhatatlan szükséges, és aki magát meg tudja tartóztatni, az nem esmér semmi győzhetetlen ellenséget!

Gara.

Az élő istenre esküszöm, ma töröltessen el minden értetlenség, mely eddig énközöttem és a Hunyadiház között uralkodott! Én királyom! nagy a te győzedelmed, a megszegyenyítés győzedelme. Ha eddig nagyságodat és vitéz cselekedeteidet irigylettem, ezen szempillantástól fogva legszívesebb, legbuzgóbb tiszteletre-kényszerít példa nélkül való nemes lelked. Kérlek, fogadd el ajánlásunkat!

Újlaky.

Ma változzon az én alacsony irigykedésem is határozatlan hívséggé! Kérlek, fogadd el hazád koronáját!

Lindvay.

Fogadd el kérlek, és pótolj ki kétszeresen az atyád kárát!

Rozgonyi.

Nem csak mí: az egész ország kér reá, ez mindennek az akaratja, legbuzgóbb kívánsága.

Mátyás.

Az egész ország?

Vitéz.

Igen is uram király! virágokkal hintették meg hazádíjai az utat, amelyen jöttünk, ezer áldások kívánása között kísérték bennünket. Senki sem volt, aki a te felmagasztaltatásodnak jobban nem örvendezett volna, mint önön maga lételének, és örömkönyek görgöttek a tisztos őszök ezüst szakállán lefelé, látván lélekben Magyarország arany idejének kezdetét, és késő unokáik ritka boldogságát. Fiam! ne vesd meg a mí szíves bizodalunkat!

Mátyás (mélyen megilletődve).

Ó nem, atyám! nem sértem meg édes hazámat.
Királyotok leszek! *(Elfakadván sírva, az anyja nyakába borúl.)*

Erzsébet.

Édes fiam!

Szilágyi.

Kedves öcsém!

(A magyarok törlik szemeiket.)

Király.

Egy olyan látás, mely még a szent angyalokat is megilletné!

Vitéz.

Áldott légyen az úrnak neve! — De még hazánk törvényi ereje szerint némely feltételeknek beteljesítését kívánjuk tőled. Esküdj meg, hogy a mi törvényeinket és szabadságainkat megtartani és oltalmazni fogod! Esküdj meg, hogy az alattavalóidnak kegyes atyja, a szerencsétleneknek oltalmazója, a szűkölködőknek jól-tévője, a bűnösöknek igaz, az eltévelyedteknek irgalmas és igaz bírója lésszel! Esküdj meg, hogy a tudományokat nevelni és gyarapítani fogod! Esküdj meg, hogy hazánkat mindenféle lehető ellenségektől megoltalmazod! Esküdj meg kivált, hogy az arany békesség nyugodalmas idejében a szép szabad mesterségek elterjesztésében, a kereskedés virágzásában, az elme és szorgalmatosság műveinek felébresztésében, és a boldog belső egyességnek helyre állításában munkás leszel! Esküdj meg mind ezekre, és írd ide a neved. *(paptrost akar nyújtani).*

Gara.

Félre ezzel a holt papirossal, tisztelendő atyám! Az ő jó szíve feloldozza őt ez esküvés alól, és az ő erántunk való szeretete többet tesz az ő aláírásánál. Menj kegyelmes király! bizvást azon az úton, melyen halhatatlan atyád alig indulhatott el! Végezd el azt bátran, amit ő elkezdett! Mi magunkat és a mi boldogságunkat egészen a te erányosságodra bízuk, minden

félelem nélkül ajánljuk kezedbe a hazajavát. Cselekedd azt ami nekünk jó, és távoztasd tőlünk, ami gonosz! Légy a mi igaz, kegyelmes atyánk, és ezen határozatlan bizodalomért tölts be minket csendes megleléssel!

Rozgonyi.

Helyesen! az egész ország érzékenységét fedezted fel.

Mátyás.

Édes hazámfiain! a ti vég nélkül való bizodalmatok több dolgot ad, mint magok a törvények betöltése. Igyekezem, hogy megfeleljek reménységteteknek, mert ó szívből szeretlek! — *(Elfakadván sírva, az anyja nyakába borúl.)*

Vitéz.

Szent isten! engedd hogy mind végig így szeressen bennünket!

Rozgonyi.

Ó boldog haza!

Lindvay.

Mely megbecsülhetetlen ajándék!

Gara.

Kegyelmes király! csak egy kérésem vagydon hozád a haza nevében, bár e reád nézve szükségtelennek látszik is. Válasszad Buda várát lakóhelyedül! Építsd meg ennek romladozott kőfalait, és ékesítsd meg hajlékait. Ami kevés időt az ország terhes gondjaitól, az idegen hadaktól megmarad, ó járd el az alatt az országot, múlass itt is, amott is, esmérd meg ennek hasznait és jövedelmeit, esmérd meg ennek alkalmas fekvését, esmérd meg, hol kelljen a természetén kevés mesterséggel segíteni, esmérd meg kiváltképen a föld népének erántad való kimondhatatlan szeretetét, és gyönyörködj méltán ezen szent érzésnek boldogságában, midőn a te fejedelmi kincsed alattad-valóidnak szeretettel teljes szívéből telik ki.

Mátyás.

Ó ezt a gyönyörűséget valóban meg nem vonom magamtól!

Szilágyi.

Öcsém! és már most királyom! Ím általadom az atyád kedves kardját! járj vele bizodalommal, és térj vissza győzelemmel! Soha sem keverte be még csak egy ártatlan csepp vér is, élj vele te is oltalom gyalánt. Szentelj az igazságnak! ennek oltalmában legyen a szorongattatott bátor, és a haza nyugodalmas!

(A püspök felövedzi.)

Mátyás.

Ó atyám nagy lelke! ne távozz soha tőlem!

Erzsébet.

Ez igazgassa, fiam! minden te lépéseidet, és ez intézze dolgaidat!

Rozgonyi.

Ne szégyenítessél meg soha!

Lindvay.

Győzelem kövesse háborúdat!

Gara.

Légy szerencséd által híres!

Mindnyájan.

Légy szerencséd által híres!

Király.

Nemes magyarok! talán nehezteltetek is reám, hogy Mátyást mindjárt kibocsátani magamat vonogattam. Igen is helyes volt a tí kívánságtok, de annál édesebb most a Mátyás meggyőződése, hogy változhatatlan eltökélése volt lelketeknek az ő felmagasztaltatása. Ez a próba csak a tí hív buzgóságtokat és nemességteket mutatta meg a maga méltó fényességében, midőn engemet más részről a tí nagylelkűségtek minden további félelemtől megszabadított.

Szilágyi.

Urai is leszünk szavunknak!

Mátyás.

Felét hőseimnek, ha a szükség úgy kívánja!

Gara.

Örömost.

Király.

Szívesen köszönöm! noha meg kell vallanom, hogy nem annyira a tí nemes ajánlástok, mint a leányom vett reá, hogy hamarabb szabaddá tegyelek.

Mátyás.

Katalin?

Király.

Könyörgött éretted, minekelőtte királylyá való választásodat tudta volna.

Mátyás.

Ó édes anyám! szükség hogy megismerd ezt a szerelmes leányt, az én első ifjúságom hív, erányos barátnéját. Valóban meg fogod kedvelni, és ha nem ellenzed, vigyük el magunkkal Magyarországra.

Erzsébet.

Fiam! én ezután csak a te szerencsédnek és boldogságodnak fogok élni. Légyen a te választásod az enyim is! De hol van?

Mátyás.

Méltóságos király! hívasd ide Katalint, fogoly társammal együtt, ki az én szerelmemnek soha sem ígért jó kimenetelt.

Király.

Madróczy és leányom jöjjenek ide!

Mátyás.

Kegyelmes király! nem fogod megtagadni tőlem az én nyájas szószólómat?

Király.

Mátyás! szabad vagy, az én leányom közbenjárása ne kényszerítse szívedet!

Mátyás.

Semmi kényszerítés: szabad választásom és szerelmem viszen reá, hogy megkérjem tőled.

Király (látván hogy leánya jön).

Szóljon maga hozzá!

HATODIK JELENÉS.

Az előbbiek. Katalin.

Katalin.

Édes atyám! magad hivattál.

Király.

Mivel most igazán szükség van reád, mivel szólód van a dologhoz. Mátyás szabad, megkért tőlem tégedet, akarsz-e hozzá férjhez menni?

Katalin.

Igen is! de szabad?

Erzsébet.

Ártatlan jó leány! *(Szilgyihoz fordul, a magyarok egymáshoz beszélnek.)*

Király.

Édes leányom! a te gondolatlan „igen“ mondásod itt nem elég: tudd meg, hogy holtig házas társa fogsz lenni!

Katalin.

Miért nem?

Király.

El kell hagynod mindörökre Prágát, s Magyarországra mégysz lakni.

Katalin.

Mátyás is ellakhatik Prágában!

Mátyás.

Ó nem édes Katalinom! nekem el kell menni Magyarországra. De semmit sem fogsz elveszteni itt, amit nálunk tízszeresen vissza ne nyernél: ott is vagynak jó emberek, sok szép kertek, kellemetes virágok, és gyönyörű ligetek, s atyád helyét az anyám fogja kipótolni.

Katalin.

Az anyád? *(Meghajítja magát előtte.)*

Erzsébet.

Ó légy az én leányom! *(Megcsókolja.)*

Király.

Hát akarsz-e Magyarországra menni?

Katalin.

Szabad?

Király.

Holnap ha akarod!

Katalin.

Ő nem olyan hamar. Mátyás! múlass még itt egy-néhány napot.

Király.

Hadd jöjjenek be országom nemesei!

HETEDIK JELENÉS.

Az előbbiek. Madróczy, azután a cseh nemesek.

Mátyás.

Jer édes barátom! együtt szenvedtél, raboskodtál velem, veled osztom fel szabadságomat. Katalin is, látnod, az enyim.

Madróczy.

Ő hozta az első örvendetes hírt, méltó hogy boldogságodban is részt végyen. Légy áldott és szerencsés mindörökké.

(A cseh nemesek bejönnek.)

Király (királyi székébe felhágván).

Országom nemesei! Legyen tudtotokra, hogy a magyar rendek Mátyást egyenlő akarattal királyoknak választották, és hogy leányomat neki adom feleségül. Kivántam, hogy tanúbizonysági legyetek e fontos dolognak, mely minket Magyarországgal szorosabban összeegyeztet, és szíves barátokká teszen. Ohajtsátok

velem együtt, hogy e két hatalmas ország valaha is egygyé lévén, erős és megmozdíthatatlanná tétetessen!

Cseh nemesek.

Az úr veled Magyarország királya! Az úr veled Magyarország királynéja!

Király (a püspöknek).

Atyám! add össze kezeket!

Vitéz (egymásbántévén).

Tartson meg az isten sokáig életben és egészségben! áldjon meg jó szelíd magzatokkal, kik méltók legyenek a magyarországi királyságra!

Király.

(Leszállván székéből megcsókolja mindkettőjüket.)

Éljetek sokáig, egymással meglelégedve!

Erzsébet.

(Megcsókolja mindkettőjüket.)

Édes fiam! Édes leányom! Mely fontos ez a mai nap, mely gazdag a jövőökre nézve!

Szilágyi.

Légyen a magyarok szíve a tí kincsetek!

Gara.

Fogadd el hódolásunkat, kegyelmes királyné!

(Nagy láрма hallatik oda ki.)

Király.

Micsoda láрма az?

Udvari inas.

A magyarok kísérei kívánják királyokat látni.

Király.

Illendő, jöjjenek be mindnyájan!

Vitéz (Mátyásnak).

Látod uram király! mely buzgó, mely tettetés nélkül való erántad a magyarok szeretete!

Erzsébet.

Ó fiam! még nagyobbban tisztelnek tégedet mint az atyádat!

Szilágyi.

Tőled várják azt, amit az atyád végbe nem vihetett!

(*A cseh király fellép székébe.*)

Gara (az öszvegyült néphez).

Édes hazámiai! Íme a mi királyunk és királynénk! Nékiek tartozunk ezután hívek és engedelmesek lenni! nékiek tartozunk vérünk és életünkkel! Mindnyájunknak boldogsága és szerencséje az ő kegyes atyai kezekre, az ő hozzánk való erányos hajlandóságokra vagygon bízva. Legyetek oly hívek és igazak erántok, mint ők titeket valóban szívesen szeretnek.

Vitéz.

Imádkozzatok az ő megtartásokért.

Mátyás.

Én népem! én híveim, boldog megelégedéssel olvasom mindnyájotoknak orcáján, tettetés nélkül való szereteteket és határozatlan bizodalmotokat. Ezen napnak szent örömét, melyet nagyszívűségtek bőv mértékben éreztet vélem, híven meg fogom tartani szívemben, és sem az idők, sem a dolgok viszontagsága nem fogja kitörlni soha ennek édes emlékezetét. Méltók vagytok, hogy nemes bizodalmotokat kölcsönös bizodalommal jutalmaztassam meg. Királyotoknak választottatok, midőn csak megszabadulásomat óhajtottam! én is nem ura, legbuzgóbb barátja leszek nemzetemnek. Bárcsak oly szerencsés lehetnék, hogy mindenkor békességes lenne országlásom, hogy soha veletek más egyébről ne kellene tanácskoznom, mint akármely renben s karban lévőknék köz boldogításáról és a hazám szent szabadságaival való helyesen élésről!

Gara.

Éljen a király!

A nép.

Éljen a király! Éljen a királyné! Éljen a nádorispány! Éljenek a rendek! — — —

PRÓZAI ÍRÁSOK.

I D Y L L E K.

A KÍVÁNSÁG.

Én az én lakozásomnak helyét semmi városba nem választottam. Egy kis és árnyékos halomnak oldalába, honnan a réteket és szántóföldeket beláthatni, építettem magamnak egy kis fehér házat, egy kis paraszti házacskát zöld deszkás ablakkal, és azt, noha a nádfedél az esztendőnek mind a négy részeiben legjobb; és noha még az engemet, az én nádas házak között eltöltött gyermekségemnek boldog idejére emlékeztetne: mégis, hogy pompásabb legyen, ama vidám és eleven színű cseréppel fedtettem bé. Az én házbélmem csekély és együgyű, mint szintén magam is. Egynéhány szalmaszékek, egy asztal a virágoknak és gyümölcsöknek, egy, melyen némelykor leveleket írok, vagy hirtelen jövő érzékeny gondolatimat feljegyzem, és az én szívemszerént való barátimnak falon függő árnyékképei. Ablakom a kertre szolgál, a violák és szagos virágok illatozása között hűnyom bé az én szememet, és a rigók s fülemilék éneklése serkent fel engemet hajnali nyugodalmomból. Az én udvari telekemnek egy része akol, istállómba teheneket tartok, hogy téjjel éljek, melyet nagyon szeretek. Az én kertemnek mestersége a virágokban áll, melyeket a természet pompázott fel, és minden gazdagsága murekból, répából, káposztából és egyéb jó veteményből telik ki. Nincsenek ebbe semmi haszontalan vadgesztenyefák az árnyék kedvéért. A sétálóhely a gyümölcsös fák között van, melyeket úgy válogattam össze, hogy az esztendő forgása szerént egymás után teremjenek. Szüntelen nyitva áll kertem ajtaja a vándorlóknak, az én fáimnak híves

árnyékába nyúgódja ki magát az elfáradt utas, és ezeknek gyümölcsseit nem tartja számba az irigy kertész. Itt élek én nyúgodalomba, az én kevéssel megelégedő lelkem nem óhajtja a városok pompáit, és minden nagyra vágyásom itt állapodik meg, hogy szabadon élek. A józan okosságot választottam parancsoló urammá, a szeretetet és igazságot ítélőbírámmá, és a természetnek sokféle gyönyörűségeit mulató társaimmá.

Én keresem fel a bokrok közt a tavasznak első violáit, én kezdem el legelőször a kertészséget, az utakat tisztítani, ágyat ásni, fákat nyesni, oltani, és ültetni. A gyep mindazonáltal az én tavaszi melegágyam, a galambbegy az én első salátám, és soha nem tekerem ki a természettől azon időtlen zöldségeket, melyeket a maga átkába szín és íz nélkül ad. Nincs semmi ízletesebb, mint az erőltetett zsenge. Nagy költséggel megyen ez vagy amaz nagy úr arra, hogy egész esztendő által, üveg házaiból, rossz zöldséget és éretlen gyümölcsöt kapjon asztalára. Az aratók között süt engem a nyári nap, és a gyepágyon enyhíti hévségemet a lengedező szellő. Az én villásom szemem előtt hánnya az ágyást, és az én véka búzáimnak kevés számát magam róvom fel a mogyorópálczára. Én vagyok legszurtosabb a szüretnek mustjától, danolok szedőimnek szüreti énekeket, megfogom a csomoszlófa végét, és eszem vélek ludaskását. A megfagyott réteket és a téli nádvágókat az ablakból nézem, a kandallóba égő száraz gajnak lobogásánál olvasom a történeteket, és gondolkozom az emberi szívnek állhatatlan cselekedetein. Ha némelykor szánkázni elmegyek, és a feldúlt szán a fagyos hóra vét ki bennünket, teli kulacs borral melegítem az én dudorgó társaimat. Így teszem az esztendőnek mind a négy részeit magamévá, és midőn vagy a magam hasznáért, vagy a mások gyönyörűségéért fáradok, úgy érzem, hogy egyet sem vesztek el életem napjai közül.

Az én eledelem együgyű és kevés, az én asztalom a magam majorságából vagy fáradságából telik ki, és ebben is mindenkor az esztendő változására vigyázok.

Legegészségesebb eledel az, amit a megérett természet ad jó kedvéből: nagy tápláló erő van a kerti veteményekben, és a jó gyümölcsök csinálják a tiszta vért. Az én asztalom tavasszal virágokkal, nyárba gyümölcsökkel van megrakva, a cseresznyét pünkösdtájba eszem, a dinnyét nyárközépen, midőn az én megszáradt ínyem táplálást és nedvességet kíván. Soha sem forogtom fel a természetet, nem csinálók a télből nyarat, minden esztendő részeinek gyönyörűségével élek, és csak azt szeretem, amit a természet maga ajánl. Jó mindennel idejébe és módjával élni, legigazabb orvos a mértékletesség; a dolgozás, járkálás és éhezés legjobb ízt szerző szakácsok e világon.

Hogy igazán szolgáljanak, kevés cselédet tartok. Egy gazdának több igaz szolgálatot térszen egy ficzko, mint egy herczegnek tíz komornyik. Minden amit az ember mások által vitet véghez, rosszúl megyen az, annak veszi örömét amire kezeit maga is reá teszi. Ha a szomszédommal dolgom van, nem hívatom hozzám, inkább oda megyek, mind azért hogy lássam mi történik házamon kívül, mind azért, hogy járkáljak; ez is tesz valamit. Az unalom a hosszas üléstől származik. Ritka gyalog útas az, hacsak nagyon el nem fáradt, hogy vig nótákat ne danolna, mikor a kocsiban ülő komorúl öszvehúzza tekintetét. Azt gondolná az ember, a városiak csak féltekbe járnak magas zörgő kocsikban, hogy meg ne szólítsák őket. Mindenkor készek annak az embernek lovai, aki gyalog jár, és nem tart tőle, hogy kénytelenségből otthon maradjon, ha kocsissa jó napot akar csinálni magának. De ha senki sem szolgál úgy kedvünkre, mint magunk magunknak, ha hatalmasabbak volnánk Nagy Sándornál, és gazdagabbak Kroesusnál: én, csak arra kérek mást, amit magam el nem végezhetek.

Hamikor az én jó szomszédjaim engem meglátogatnak: gazdája vagyok vendégeimnek, nem ura, kiki otthon van az én házamnál, és mindazt cselekedheti amit a barátság és emberség megengednek. Az én társaságomnak tartó láncza az erányosság, egyforma szív,

egymás kedvkeresése, és az erkölcsöknek hasonlatossága. Csak a szabadság és egyenlőség csatolja az én szívemet öszve, és mivel hozzám sem a kénytelenség, sem a haszon nem húzhat másokat, a vígság és barátság szab törvényt vendégimnek.

Nem megyen el az én ajtóm elől szomorúan az igaz szegény, és nem átkozza elzárt gazdagságomat, mely senkinek sem használ. Gyakran nem annyira pénz mint egy jó szó eleveníti meg a szegényt, és ha a szerencse velem, mint más akármely nyomorúttal szabad; legalább jó tekintettel fogadom boldogtalau felebarátomat.

A társalkodás és az egymás között való mulatás fő boldogsága az életnek. Hozzám hívok én is némelykor egy inkább válogatott, mint számos társaságot, barátokat kik egymást megértik, pajtásokat kik a mulatásgot szeretik, sőt még asszonyságokat is, kik a kötőtő és kártya helyett halászhorogot, lép vesszőt, a szedők kosarait, és a gyűjtők gereblyéit vállokra merik venni. A kártya valósággal semmi időtöltés, csak olyan embernek a menedékhelye, aki mást egyebet a világon nem tud csinálni. Mi, ha elvéltébe játszunk is, de igen kevésbe, hogy se mást ne tegyünk kedvetlenné, se magunk ne légyünk. A játékon való kapás, mely csak a fősvényiségnek és únalomnak gyümölcse, leginkább az üres fejeken és szíveken szokott uralkodni. De mi ennél sokkal nemesebben mulatjuk magunkat, ritkán is szorúlunk reá, sőt inkább tanakodunk estve rajta, hogy a sokféle mulatság közzül melyiket válasszunk a holnapi napra. Nincs itt mi közöttünk semmi városi rendtartás, semmi erőltetett viselés: a faluban kiki falusi. Minden mi ebédünk vigasság, melyben nem annyira tetszik a nyalánk étel, mint az elegendőség. A vígság, paraszti munkák és ártatlan játékok a mi ízt szerző szakácsaink, és a mi egészségünk feltartása a mértékletesség. Az asztalt mindenütt megterítjük, a kertbe, egy hajón, egy fa alatt, némelykor egy kevésse távolabb, egy csergő forrásnál, a zöld és lágy pázsiton, a vadrózsa vagy jó szagú mogyorófák ritka árnyékába. A tálalás minden rend nélkül, de tisztán esik. Az én víg vendé-

gim danolva hozzák fel egymás után az ételeket, és a sültet nyársával együtt támasztják a fa mellé. A gyepből telik ki a szék, az asztal, a kút kávája a pohárszék, és a kancsó borok a fán függenek. Az ételek összevissza rakatnak fel, az éhség felszabadít minden ceremónia alól, és mivel egyik a másikkal keveset gondol, nem is neheztel, ha előtte nyúlnak a tálba. Ezen nagy szíves barátságból támad néha egy, minden gorombaság, hamisság és erőltetés nélkül való egyenetlenség, egy kis czivódás, mely sokkal szebb és erősebben öszveköti a szívet, mint a köz emberségnek csapodársága. — Nincs itt semmi haszontalan inas, aki beszédeinkre hallgatózna, viseletünkét mocskolná, falatainkat olvasná, és a hosszas ebédért morgolódnék: kiki magának szolgál, hogy maga ura legyen, és egyik a másiknak parancsol.

Hamikor egy paraszt mellettünk elmegy, ki a maga czímereit vállán vivén, visszatér munkájához, egy-két jó szó, egy-két pohár bor által, melyek az ő nyomorúságát szenvedhetőbbé téstik, megörvendeztetem az ő szívet, s belső részeimnek megindulásába örömmel mondom magamba: „Ember vagyok én is.“

Ha valaki a lakosok között szomszédjaival házi innepet üll, ott vagyok közöttök. Ha körülöttem lakodalmat tartanak, nem ejtik azt meg nálam nélkül, mert tudják, hogy a jó kedvnek és vigasságnak barátja vagyok. Az ő hosszú asztaloknak végénél örömmel falatozok, az ő kedves parászi nótájokat magam is tódítom, és vidámabb szívvél tánczolok az ő színjek alatt, mint az országháza palotájába. *)

Keserves! valóba keserves dolog! Az isten boldogságra teremtett mindent, a természet kevéssel megelégszik, ellene-állhatatlan hajlandóság vonja az embert ember társához; és ki az, aki így él? noha ezen együgyű életnek boldogságát hathatósan érezi is. En, gyermekségemtől fogva a szerencse áldozatja vagyok, és ez az egész rajzolásom, csak — kívánság.

---

*) Budán, az országháza palotájába szokott tartatni a farsangi mulatság.

A P A N A S Z.

RÍNÓ ÉS LAURA.

Rínó. Enyh az idő, a lágy tavaszi szelek szaggatják a fellegeket, és az ég tisztul. Futva süti a borongós nap a ligeteket, észrevehetetlenül zöldellenek a kopár halmok. Szép tavasz! kedvesek a te napjaid, az érzékeny szív szent indulatokkal áldozik tenéked. A te öltözeted a kellemetességnek ruhája, a te tekinteted felszabadítja a bészárt lelkeket, hogy örvendezzenek. Tiszta a te folyamatom ó lassú patak! édes a te cseppjeidnek íze és kellemetesen hangzik a te csergedezésed. De sokkal kellemetesebb az az ének, melyet itten körül hallok, a Laura éneke, ki a megholtakon kesereg. Szegénynek már meggörbült feje a szüntelen való búsongásban! veresek szemei a siralomtól, és az ő énekének siket hangja kifejezi szívének mély szomorúságát. Laura! kedves éneklő! miért ülsz itt oly szomorúan e füvetlen parton? miért nedves a te orcád, mint a fél fokadásba lévő rózsa, melyen még a reggeli harmatcseppek ragyognak. Az idő örökre hív minket, és a koporsóból kikölt természet üzi a szomorúságot.

Laura. Az én könyeim, Rínó, a koporsóké, és az én énekem a koporsók lakosaié. A roppant természet gyászba öltözött az én szemeim előtt, és a tavasz gazdagsága nékem csak különféle színeket hazudó szappanbuborék. Ah Rínó! oda az én ifjúságomnak barátja, és az én szívem nem érez egyebet szomorúságnál. Szép volt az én barátom mint a legszebb tavaszi nap, fejez az ábrázatja mint a patyolat lilium, piros az orcája, mint a szederjes rózsa, s elmúlt, mint a nyáron lengedező szellő elmúlik a vetések közt, de az én keserűségem él mindörökké. Igaz volt az én barátom szíve,

tiszta az ő ártatlansága, s könyörületessége mint a lassú patak, mely kövérítő cseppjeit elterjeszti a tér réteken. Ah Télon! te voltál nékem mindenem, az én lételemet csak tebenned érzettem, és temiattad szerettem a világot. — Keseregj most Télonnak szerelmese! keseregj! de Télon nem hall tégedet. Mély a halottaknak az álma, és alacson az ő porpárnájok! Ah, mikor lesz reggel a sírba, hogy azt mondjuk a szunnyadozónak: Serkenj fel!

Ah! hol van az én meglegedésem? Miért múltak el az én életemnek jó napjai oly hamar? miért holt meg Télon, vagy miért esmertem őt valaha? Mert azt mondanám magamnak: Esztelen! azt keresed, ami e földön nem találtatik, és azt gyászolod, ami nem volt. Ah Télon! te éltél! a te szerelmedben találtam fel a boldogságot, és a te karjaid között érzettem az élet gyönyörűségét. Napok! visszahozhatatlan napok! az én első szerelmemnek örömmel és boldog meglegedéssel teljes napjai! miért nem kezdődhettek újra, hogy soha el ne múltatok? nem kívánnék más örökké valósságot. — —

Az én hozzám való hív szerelem ölte meg Télont. Most midőn az idő kinyílt, ama szigetbe ment el, hogy ott számomra az új mezei virágokból koszorút fűzzön. Kicsiny volt a víz, mikor általment, alig bírta csónakját. Az énrólam való gondolkozás és az a szent öröm melyet előre érzett, ha nékem ily váratlan ajándékkal kedveskedik, úgy eltöltötték szívét, hogy akkor vette magát észre, midőn már a patak sebesen megáradott, és az ő élete veszedelembe forgott. Késő volt a gondolkozás, bele ugrik csónakjába, evez, de a habok dühössége ellen lankadt volt az ő ereje, könnyű a csónakja. Egy törzsök, melyet a víz nagy erővel feléje hajtott, felfordítja a csónakot, a víz kikapja az evezőt kezéből, kiált, de a habok elnyelték az ő kiáltása szavát, a zúgás előlte azt, és csak a víz árja segítette ki félholt testét, a nékem kötött koszorút mégis kezébe tartván. Későn érkezhettek a halászok segedelmére, kik ezt távolról észrevették, és karjaikra felvévén, estve hozták hozzám.

Rínó! én, mint mikor a szelíd gerliczének hív párját lelövi a kegyetlen vadász, hátra estem! — — —

Ó tí örökké szerencsétlen virágok! ártatlan okai az én keserveimnek! megtartalak titeket mindörökre, és a tí látástokkal nevelem az én fájdalmamat, míg porrá leszek.

Szép volt a Télon halála, és csendes. Mint mikor egy kies nyári napon mosolyogva száll alá a vidám nap. Szinte hajnali három óráig csendesen aludott. Akkor felvetvén reám bágyadt szemeit: Laura! úgymond itt a te koszorúd! A hívség, szerelem, szánakozás, és kétség szaggaták szívemet, s elvévén erőtlén kezéből a koszorút, keservesen sírtam. Ah Rínó! nagy csapás volt ez egyszerre, elfogódik a szívem, és elájúlok. — Őt óra volt, mikor ismét magamhoz jöttem, s mintegy nehéz álomból feljyedve kérdezem: Él-e még Télon? Ah Laura! felel ő, nyúgódtabb lélekkel nézném a világ végső veszedelmét, mint a te hív fájdalmadat. — Vigasztald magad — az isten könyörül a te keserveiden. — Már meghajnallott szépen, és a feljövő nap első sugári remegve játszottak a fák árnyékai között ablakomon. Laura! mondá Télon, nyisd meg az ablakot. Mely szépen kél fel a vidám nap! mely szent mosolygással serkenti a madarakat éneklésre. Laura! nem jön fel többé az én napom! — de nézzed az istent! — nézd mint nyitja fel kebelét, és mint hívogat magához. — Örökké való isten! im visszaadom lelkemet, mely ezen szempillantásba oly tiszta, mint midőn a te szent kezeidből kijött, részesíts engem is: a te örökkévaló boldogságodba — — Ne sírj Laura! — — Tudod, a volt minden kívánságod csak, hogy boldog legyek, és most a fogok lenni. — — Erre elcsendesedik, s így szól ismét: Laura! abba a szigetbe temetess el engem — — ahol a virágokat szedtem — — tartsd meg a koszorút — — rövid volt a mí barátságunk, — és — hosszú — a te — keserved! — — Erre reám veti szemeit — sóhajt, és meghidegszik.

Ah Rínó! ezen utolsó tekintete Télonnak vesztette meg életem minden erejét. Nem esett a halál sen-

kinek érzékenyebben mint neki; ő akinek szerelmének az örökkévalóság rövidnek látszott, életének legszebb idejébe múlik ki, midőn boldog kezd lenni, midőn a jövő napok legédesebb reménységgel kecsegtetik szívét, midőn magának nyúgodalmas öregséget, és fiainak karjai között csendes halált ígért.

Nyúgodj már most csendesen te hív lélek! szent legyen a te álmod, és nyúgodalmas a te pihenésed! Nem fog téged többé látni ez a mellyék, melynek ékesége valál, és gazos füvek fogják bénóni a mísétáló helyeinket. Én pedig itt fogok ülni az én könnyeimbe. E kopár halmon fogom táplálni fájdalmamat a te emlékezeteddel, és zokogva nézek a virágokra, melyek sírhalmon illatoznak.

Rínó. Igaz a te panaszkodó Laura! méltó a te keserved. Az élet örömét vesztetted el, és a te rózsádat a kinyílás közbe fújta széljel a hirtelen szélvész. De ne háborgasd a halottak nyúgodalmát haszontalan kiáltásokkal, és ne rövidítsd életedet, a te keserveddel.

Laura. Az én örömöm Rínó, a fájdalom, az én keservem tetszik nékem, és könnyhullatásimba találok vigasztalást. Az életnek nehéz terhe nyom ugyan engem, de a sírás könnyebbíti az én szívemet, és az én siralmom táplál engem. Az én könnyhullatásom áldozat, és az én zokogásom kedves a Télon porának.

A DÉRHEZ.

Csalárd szépsége az állhatatlan tavasznak! szépen biztattál virágiddal, és a gyümölcsökkel nem hagysz élni. Szép idő járt, a meleg megindította a bimbókat, a fák virágzottak, és gazdag pompa volt a hegyeken és kerteken elterítve. Mely édes reménységgel néztük a virágokba a gyümölcsöket, és ily boldog tavaszba, mint örülnénk a jóltévő nyárnak és ősznek, mely a mi fáinkat meg fogja áldani. Haszontalan reménység! csalárd idő! az éjszak lehell, egy híves éjszaka vastag dérrrel harmatozza meg a virágokat, és a gyümölcs le volt szedve! — Hulljatok le tí is ó levelek, hulljatok! Nincs már gyümölcs, melyeket a hévség és jég ellen oltalmaztatok. Majd a nyári meleg napokon jön az éhező útas, kinek megszáradt inye nedvesítést és táplálást óhajt. Közöttetek fogja keresni a megfrissítő gyümölcsöket, és nem találja azokat.

A K E R T

NAGYVÁRADON.

Az én oskolámnak ablaka a kertre szolgál, mely az előtt a paulínus atyáké volt. Sok benne az egészséges berzenczei szilva, lágy körtvély, és telelő almafák. Amott az aszaló végébe a több kopasz fák között tündöklök egy kis terepély baraczkfa, első virágaival az egész kertet biztatván. A szilva és körtvélyfák tarkázzák félig kinyílt bimbójokkal az ágakat, és a pázsit zöldül szemlátomást. Gyakran, midőn oskolai porral eltelvén békességes tűrésemmel tusakodnám; az ablakon tekintek ki, és a fél-eleven természetnek látása megvidítja az én lelkemet. — Jó isten! mikor jön el az az idő, hogy a csendes magánosságnak karjai között, kertem fáinak árnyékába nyugodván, éljek az élet gyönyörűségével, és tégedet a te munkáidba imádjalak.

TÖREDÉKEK

RABENER MUNKÁIBÓL.

1.

„Kegyelmes uram! Élnem kell.“ Ezt mondotta egy szerencsétlen *pasquilláns* a miniszternek, ki az ő élmének gyalázatos módját szemére hányta. „Nem látom szükségesnek lenni“ felele hideg vérrel a kegyelmes úr. Ez a felelet, mely egy miniszternek igen jól illett, kegyetlen és rossz volna minden más ember számára. Minden embernek kell élni. Ezt az ítéletet kiki csak maga után látszatik tenni. Mivel minden természeti iszonyodás között a haláltól való iszonyodás legerősebb: az következik belőle, hogy az, aki különben nem élhet, a természet törvénye szerint mindent elkövethet. Boldog az a nép, mely minden nagy baj nélkül jó, és a virtus tudása nélkül is igaz lehet. De ha a világon valamely oly alávaló ország van, ahol senki nem élhet, hanemha gonoszt cselekezik, és ahol a polgár kénytelenségből gazemberré válik; ott nem a gonosztévőt kell felakasztani, hanem azt, aki mást azzá lenni kényszerített.

Az ember minden karban, rendben és állapotban egyenlő. A gazdagnak nincs sem nagyobb, sem jobban emésztő gyomra, mint a szegénynek. Az úrnak karjai nem hosszabbak az ő szolgája karjainál; és a nagy hivatalban lévő nem magasabb akármely közönséges embernél. Egyenlő mindennek a természeti szüksége; egyenlőknek kell lenni az eszközöknek is ennek kipótlására. Oh ha az embert embernek nevelnék előbb, mint úrnak! ha több kívánságot nem szereznének néki, mint tehetséget! ha inkább követné a természetnek, mintsem a világ nevetséges képzelődésének útját! Min-

dennapi példa, hogy az, akit ez vagy amaz élet nemére készítenek, minden egyébre alkalmatlanná lesz; és hogyha a szerencsének tetszik, csak egy boldogtalant igyekeztek belőle csinálni. A nagy megaláztathatik; a gazdag, szegény, és az úr szolga lehet. Hát ugyan oly ritkák-e a szerencse csapásai, hogy valaki magát azoktól egészen megmentettnek lenni tarthatná? Ami valakin megtörténhetett, mindeniken megtörténhetik. Mi nevetségesebb pedig egy nagy úrnál, aki koldússá lett, és nyomorúságában születésének méltóságával álmadoz? Mi gyalázatosabb egy megszegényült gazdagnál, aki megemlékezik arról, mint utálta légyen a szegényt, és érzi, hogy legalábbvaló emberré lett? Az első, nyilván való gazemberré, a másikegy alacsony hizelkedő lélekké válik, ezzel a szép szóval: élném kell.

Azt tartjuk, hogy a társaságban fennálló rendeknek egyáltalában meg kell maradni, és nem gondoljuk meg, hogy ezek a rendek elkerülhetetlen változások alá vagynak vettelve; és hogy lehetetlen előre általlátni, vagy eltávoztatni azt, ami rajtunk megtörténhetik. Mind azt, valamit az emberek csináltak, az emberek elronthatják. Nincsen semmi egyéb eltörölhetetlen jel, mint amelyet maga a természet nyomott bé; ez pedig sem nagy urakat, sem gazdagokat nem csinált. Ugyan mit fog az ő megaláztatásában az a boldogtalan tenni, akit csak nagy úrnak neveltek? mit az a gazdag, kinek csak pénz a lelke? mit a kényén nevelt, ki magának hasznát nem veheti, ki egyebet tenni nem tud, mint ami nincsen hatalmában? Boldog ember, aki fájdalom nélkül elhagyhatja állapotját, mely őtet elhagyja, és a szerencsének ellenére is ember marad. Dicsérje más, amint néki tetszik az olyan meggyőzetett királyt, aki búsultában trónusának romladékai közzé akarja temetni magát: én megvetem őtet, mert látom, hogy csak a korona teszi valamivé, és hogy épen semmi sem, mihelyt nem király.

Az ember és a polgár, akárki légyen, nem hozhat semmi egyéb jószágot a társaságba, mint önnön magát: minden egyéb javait akarhatja nélkül bírja; és ha valaki

gazdag, vagy nem él gazdagságával, vagy mások is élnek vele. Az első esetben mástól lopja el azt, a mitől magát megfosztja; a másokban pedig éppen semmit sem ad, és így a társaság terhe egészen rajta marad mind addig, míg magával nem fizet. — „De az én atyám szolgált a társaságnak, midőn azt nyerte.“ — Meglehet; az atyád a maga adósságát fizette le, de nem a tiédet; te annál többel tartozol másnak, mivel gazdagságban születél. Nem helyes, hogy az, amit egy ember csinált, mást az alól felszabadítson, amivel tartozik; és egy atya sem hagyhat a fiára olyan just, hogy másoknak haszontalan legyen. Aki heverve költi el azt, amit nem maga nyert, lopja azt; és az, aki tőkepénzből él, akit a társaság ingyen fizet, az én szemeimben keveset különböz a haramiától, ki az útonjárók javaiból él. A társaságon kívül a magános ember, ki senkinek semmivel nem tartozik, úgy élhet, amint neki tetszik; de a társaságban, hol a mások rovására él, tartozik személyével és munkájával használni, még pedig minden kifogás nélkül, akár gazdag, akár szegény, akár erős, akár gyenge legyen. Minden ingyen élő polgár gazember.

2.

Csak annyiban szánakodunk a más nyomorúságán, amennyiben annak mi is alája vagyunk vettelve.

Non ignara mali, miseris succurrere disco.

Megtanultam, mi legyen a nyomorúság, s azért szívesen segíték a szerencsétlenül.

Nem ismérek szebbet, mélyebbet, igazabbat, és érzékenyebbet, *Virgilius*nak ezen versénél. Miért könyörületlenek többnyire a királyok a magok alattvalóik iránt? mert soha sem tartanak attól, hogy emberek legyenek. Miért oly kemények a gazdagok a szegények iránt? mert nem félnek a szegénységtől. Miért veti meg a nemes a köz embert? mert tudja, hogy soha sem lesz paraszt. Miért barátságosabbak és emberségesebbek a törökök, mint mi? azért, mert az ő határozatlan uralkodások alatt minden egyes embernek nagysága

s szerencséje csak a nagy úr állhatatlan kegyelmétől függ, és azért a nyomorúságot s megaláztatást minden úgy nézi, mint amely ő vele is köz, tudván hogy olyan lehet holnap, mint az, akin ma segített. Az efféle változások, melyek a napkeleti történetekben szüntelenül előfordúlnak, sokkal jobban meglágyítják a szívet, mintsem a mi erkölcsi egész tudományunk száraz systemája. És valóban, valamint a társasági életben a köz szükség egyik embert a másikkal a haszon által egyesíti, úgy a mi közönséges nyomorúságunk is a szánakodás által egyesít bennünket. Egy boldog embernek látása inkább irigységet, mintsem szeretetet támaszt a mások szívében. Örömet vádolná az ember, hogy őtet fosztotta meg attól a boldogságtól, amelylyel él. De ki nem szánakodik a szerencsétlenül, akit szenvedni lát? ki nem akarná örömet megmenteni nyomorúságától, ha csak egy kívánságába telnék? A képzelődés által hamarabb szegénynek, mint boldognak gondolja magát az ember; mert jól érzi, hogy az egyik közelebb van hozzá, mint a másik. A szánakodás édes, mert midőn az ember nyomorúlnak képzei is magát, mégis örvendez rajta, hogy ő nem szenved úgy, mint amaz. Az irigység keserű annyiban, hogy az irigy, ha boldogot lát is, nem hogy boldognak képzelné magát, hanem inkább epesztődik, hogy nem az. Úgy látszik, mintha az egyik azon nyomorúságtól mentene meg bennünket, amelyet szenved, a másik ellenben azon javaktól fosztana meg, amelyekkel akarunk ellen bír. Vagynak olyan emberek, kik csak az ordítás és kiabáláson indulnak meg. Nem facsart ki ezeknek kemény szívekből semmi szánakodó sóhajtást a keservében elalélt szívnek bágyadt és siket nyögése. Nem indította ezeket soha sírásra a lesütött bánatos arcza, és a kialudt szem, mely többé még csak nem is könnyezhet. Ezekről ne várjon a szerencsétlen egyebet hideg száraz szónál, és hajolhatatlan keménységnél. Igazán, arányosan fognak itélni ugyan, de soha nem lesznek könyörülők és kegyelmesek. S miért? A szívnek ezen hibája a nagyobb rendű emberekben, leginkább tudatlanságból

származik. Mert az ő kényén nevelt lelkek hasonló nyomorúságot soha sem szenvedett; mert ők azt meg nem foghatják másokon, amit magokon épen nem tapasztaltak; és így azon nem is szánakodhatnak, ami nékiek soha nehezen nem esett. Ah, ne nézze senki a maga méltóságának fényes polczáról a boldogtalanok nyomorúságát, és a szerencsétlenek szenvedését úgy mint ami őreá épen nem tartozik. Hitesse el inkább kiki magával, hogy az ő sorsa is szintén ilyen lehet, mint ezen boldogtalanoké; hogy mindazon viszontagságok vagynak az ő lábai alatt is; hogy ezen nem reménylett s elkerülhetetlen történetek ötet egy szempillantástól fogva a másikig alátaszíthatják. Mert, még egyszer mondom, hogy a természet az embert sem királynak, sem úrnak, sem gazdagnak nem szülte; hogy a rossz szerencse mindnyájunkkal köz; hogy mezítelen és szegényen jövünk e világra; hogy mindnyájan az élet nyomorúságának és mindenféle fájdalomnak alájok vagyunk vettetve; és hogy utóljára mind meghalunk. Íme, itt van az egész ember; ez az, amit egy halandó sem kerülhet el.

3.

Csak annyiban szánakodunk a más nyomorúságán, amennyiben mi gondoljuk és tartjuk, hogy szenved: nem pedig, amint ő valósággal érez. A szerencsétlent csak úgy szánjuk, amint szerencsétlenné lenni gondoljuk, noha ő sokkal többet szenved. Egy megaláztatott nagy urat némelyek azért sajnállanak, hogy a közönséges tisztelettől, némelyek hogy az élet javaitól, némelyek, hogy volt barátitól megfosztatott; kiki csak azon baján, szánakodik, amelyet magáénak is lenni talál, míg azonban az a volt nagy úr mindezeket összeséggel érezi és szenved. A mi nyomorúságunknak testi érzése sokkal gyengébb, mint lenni látszik; de az emlékezet, mely ennek minden körülállásait egyszerre mutatja, a képzelődés, mely ezt a jövőre is kiterjeszti: azt cselekszik, hogy valóban szánakodásra méltók legyünk. És azt gondolom, ez az egyik oka,

miért az oktalán állatok baját nem annyira érezzük, mint az emberekét noha a közös érzékenység ezeket is velünk egyekké teszi. Senki sem sajnálta az istállóba békötött igás lovat, mert nem teszi fel róla, hogy midőn szénát eszik, azon korbácsokról megemlékeznek, amelyeket már kapott, vagy amelyeket még kapni fog. A gazdag is azzal vigasztalja magát, ha a szegényt megnyomorítja, hogy azt sokkal ostobábbnak tartja, mintsem hogy a rajta tett méltatlanságot általlássa, vagy megérezze. Egyáltalában azt tartom, hogy azon tiszteletből, melyet valaki a mások boldogsága iránt mutat, meg lehet ismerni, mennyire becsülje azt. Természeti dolog, hogy nem igen kapunk az olyan emberek boldogságán, akiket megvetünk. Ne csudálkozzék tehát senki rajta, ha az igazgatás mesterségét érteni akarók oly nagy megvetéssel beszélnek a köznép felől, és ha többnyire a bölcsek rossznak kiáltják az embert.

A köznép térszi az emberi nemzetet. Ami nem köznép, oly kevés, hogy azt számba sem lehet venni. Az ember minden karban egyenlő. Ha ez úgy vagyon, az a rend érdemel több tiszteletet, amely legszámosabb. Aki minden előítélet nélkül gondolkodik, az előtt elenyészik a polgári rendek különbsége. Egyenlő hajlandóságot és indulatot lát a nagy úrban, és a szemé-ten élő szegényben; nem is különböztet meg benne egyebet, hanem csak a beszéd módját, csak több vagy kevesebb szín- elegyítést. A köznép úgy mutatja magát kívül, amint belsőképen vagyon, és nem igen szerelmes. De bezzeg szükséges a tettetés a nagy-világbéli embereknek; ha olyanoknak mutatnák magokat, mint amilyenek valóban, undorodást okoznának. Aki a köznéppel bővebben társalkodott, tapasztalhatta, hogy ezek szintén olyan jó elmével, és több józan észszel bírnak, mint mások. De ha annyi tudománya volna is, mint amilyen ostobának mi tartjuk, ugyan mi lehetne más egyéb, mint most; mit tehetne egyebet mint amit tésszen? Szánakodjál inkább rajta, de meg ne vesd, meg ne útáld soha! Ember, ne légy az embernek gyaláztatjára!

4.

Azt mondják a bölcselkedők, hogy minden állapotban és karban annyi a jó, mint a rossz. Hamis, és szánakodásra méltó állítás. Mert ha minden ember egy formán boldog, miért fárasztanám magamat másokért? Maradjon minden úgy amint vagyon. A jobbágy nyomattassék, a gyenge szenvedjen, a koldus vesszen el. Nem nyer semmit, ha megváltoztatja állapotját. A gazdagot hozzák fel például, aki épen kincsei miatt szenved, és aki csak annyiban különböz a szegénytől, hogy ennek kevesebb, önéki többre van szüksége. Mely otromba következtetés! A gazdagnak baja nem a maga állapotjától, hanem önnönmagától származik, úgymint aki tulajdon javaival visszaél. Ha még egyszer szerencsétlenebb volna is a szegénynél, nem lehetne sajnálani, mert maga okozza magának a nyomorúságot, és csak őtöle függ, hogy boldogabb legyen. De a szegény maga a szükség és sorsa súlya alatt szenved, melytől nehezen nyomattatik. Hamarabb elhal, mintsem a testi szenvedéshez és az éhség elgyengítéséhez hozzá szokják, és sem a jó elme, sem a bölcsesség nem szabadíthatja fel őtet nyomorúságai alól. Mit nyert vele Epiktét, midőn magának megjövendölte, hogy még az ura ketté töri lába szárát? Hát azért nem törte-e két felé? Szegény! még az is hozzá járult szenvedéséhez, hogy jövendő kínjait is előre általlátta.

5.

Az ember a más boldogságát csak a külső tevénytől ítéli meg; ott gondolja lenni, ahol épen nincsen, és ott keresi, ahol teljességgel nem lehet. A jó kedv nagyon bizonytalan jele ennek. A víg ember sokszor nem egyéb egy szerencsétlennél, ki csak másokat akar elámítani, és magát megbódítani. Ama vidám s nyájas mulatók a társaságokban többnyire szomorúak és zsémbesek otthon; és a házi cselédek szenvedik az ő társaságban tettett jó kedveknek büntetését. Az igaz öröm senem igen tréfás, senem igen víg. Féltvén ezt az édes érzést, róla gondolkodik, midőn vele él; gyönyör-

ködik benne, és szinte tart tőle, hogy el ne fogyjon. Egy valóban boldog ember keveset beszél és keveset nevet; a boldogságot úgy szólván a maga szíve körül húzza össze. A tomboló öröm és lármás játékok csak a lélek unalmát és csemerét fedezik bé; de az igaz gyönyörködésnek szomorúság a barátnéja. A legédesebb érzékenységet a szív megindulása s könnyhullatások követik; és maga a rendkívül való öröm is inkább könyvezésre fakaszt, mint sem nevetésre.

6.

A hálaadatlanság sokkal ritkább volna, ha a jótéteménnyel oly sokan nem kereskednének. Kiki szereti azt, ami övele jól tesz. Ez egy tökéletes természeti érzékenység. A hálaadatlanság nincs benne az embernek szívében, hanem a haszon szeretete. Koránt sincs oly sok hálaadatlan, kit az ember magának lekötölezt, mint maga hasznát néző jóltétvő. Ha te nékem a te ajándékodat el akarod adni, úgy alkuszom az áráért; de ha tetteted, mintha ajándékoznád, és azután valamit kívánsz érte, akkor megcsaltál. Csak az teszi az ajándékot megbecsülhetetlenné; ha minden egyéb szándék nélkül, jó szívből vagyon adva. A szív csak maga szab magának törvényt; aki azt le akarja kötelezni, feloldozza, de lekötölezi, ha szabadon magára hagyja. Midőn a halász vízbe veti horgát, a hal reá jó, és minden tartózkodás nélkül rajta marad; de ha, evén belőle, a horgon felakad, és érzi, hogy a zsinórt visszahúzzák, igyekszik elszaladni. Ugyan jóltétvő-e a halász? vagy a hal hálaadatlan-e? Ki látta valaha, hogy az olyan ember, kiről az ő jóltétvője elfelejtkezett, elfelejtkezzék róla? sőt inkább mindenkor örömmel beszél felőle, és soha belső megindulás nélkül nem gondolkodik róla. Ha alkalmaságot talál, hogy valamely váratlan szolgálat által megbizonyítsa hív emlékezetét, mely belső meglepéssel térszen eleget hálaadatos szívének! mely édes örömmel bizonyítja meg, micsoda gyönyörködéssel mondja néki: No, most rajtam van a sor! Ez valóban a természetnek szava; az igaz jótétemény sohasem csinált hálaadatlant.

ELSŐ MÁRIA MAGYAR KIRÁLYNAK ÉLETE.

Nincsen az egész magyarországi történeteknek egy emlékezetesebb szakasza, mint első Lajos uralkodásának ideje. — Ez a nagy király szédítette meg a tatárokat, hazánknak ezen rettenetesen pusztító ellenségit; megrontotta erejeket, s elszéljesztette őket tartományaitól; legalább még halála után is sok esztendőkre. Ő kapcsolta országunk széleihez részszerént fegyverrel, részszerént pénzzel, egész Veres-Russziát, Podóliával együtt; mely oztán magyar kapitányok alatt engedelmeskedett hazánk nyugalmas törvényeinek. Lajos erősítette meg koronánknak régi jussait, Bogdány vajda megaláztatásával, ama termékeny határú Moldvaországán; és nem kevesebb veszedelemmel, mint vitézséggel, kényszerítette előbbeni engedelmességre, az életekkel még mostan is keveset gondoló, megátalkodott oláhokat. Lajos hozta ismét Bolgárországot, Boszniával egyetemben, a magyar koronának, és a vad rácok nagy részét a keresztény vallásnak szelíd törvényei alá. Lajos vette vissza a békételen velenceiek kezeikből, hatalmas fegyvere által, a még hajdan Kálmán királynak meghódolt gazdag Dalmátiát; részesítette hazánkat a vizen és szárazon való kereskedésnek hasznos jövedelmeiben; és, ha Károly fejedelem, azután neápolyi, s egynehány napokig magyarországi király is, alattomban, s csak a maga hasznát keresve, egérútát nem nyitott volna a velenceieknek: az esztendőnek bizonyosan minden jelesebb napjain, benn Velence büszke városában, szent Márk híres piacán, lobogott volna a magyar zászló, koronánktól való függésének jeléül; aminthogy, míg Lajos élt, adózott is (esztendőnként 7000 arannyal) nékie. Lajosra, mint örökös urára, nézett a kellemetes

Neápolyország koronája, melyet akkor ama hitetlen Joanna, a maga tulajdon férjének, Lajos öcscsének (Andrásnak) vérével befestett. Lajos érdemes feje viselte a bátor lengyelek koronáját, mely egy darab ideig Budavárában is volt; és, ha a lengyelek a zólyomi kötetést, melynek ereje szerint örökösen országunkhoz kapcsolattak, hűségesen megtartották volna: hatalmas, virágzó, és szüntelenül boldog maradott volna mind a két ország. Egy szóval: valóságos ura és királya volt Lajos annyi országok s tartományoknak, amennyit egy idejébéli fejedelem sem bírt egész Európában; és amelyeknek már ma még csak neveikkel sem élünk.

Ő hozta által Visegrád várának szűk falai közül, atyjának oly kedves lakóhelyéből, Budára a királyi udvart. Budavára, a pesti beláthatatlan térségnek, és az alatta udvarló kevély Dunának felemelt ura, őnéki köszönheti oly nagyra ment, s oly sok hívséges hazafiaknak vitéz halálával halhatatlanná lett nevét. Az egész világon elhíresedett tokaji hegyeket ő ruházta fel orvosságot termő szőlővesszőkkel. Ő adott Pécssett az öldöklő fegyvereknek rettentő zörgése között is békeséges, nyugodalmas szállást a Múásáknak; s a bölcseségnek szelidítő tejével táplálta eleinket, hogy a szüntelen tartó véres hadakozások miatt lassanként kivetkezvén emberiségekből el ne kegyetlenedjenek. Sokszor közönséges ruhába öltözve járt el a falukat s városokat; tudakozta az igazságnak kiszolgáltatását; megbüntette a szántszándékkal vétkező tisztviselőket; és gyakran ő maga ezen hízelkedni nem tudó durva községnek együgyű, de hamisság nélkül való ítéllettételéhez alkalmaztatta magát. — Nem elégedett meg úgy, szent Istvántól fogva, egy királyával is Magyarország, mint Lajossal. Ismerte ő a magyaroknak természeti hajlandóságát, és amint nevezni szokták, *nemzeti lelkét* (*indoles, genius*). Tudta azt, az akkori világnak legfőbb virtusával, a katonai vitézséggel táplálni; midőn más részről a jó rendtartásnak kedvellését, az egyességet és az emberiséget, szelíd atyai kézzel csepegtette szíveikbe. Az ő jöltévő uralkodását, mely negyven egész

esztendőkig tartott, meg nem háborította semmi békételenség, semmi belső zendülés vagy zúgolódás. Lajos alatt hágott fel Magyarország a dicsőségnek legfelsőbb polczára; ahonnan azután valamint lassanként alább-alább szállott, úgy soha többé oda vissza nem juthatott. Lajos alatt volt boldog a haza; Lajos alatt, amaz arany időben, melyben egy egész teleknek királyi adóját, esztendőnként, nemes, paraszt egyaránt, három garasával fizette; midőn az akkori együgyű erkölcsökhöz szabott egynehány tiszteletre méltó törvény sokkal hathatósabban meggátolta a gonoszt és igazságtalanságot, mintsem a mai rendelkezések megszámlálhatatlan sokasága; midőn a vármegyéknek alispánjai tíz, húsz, magyar forint esztendei fizetésért szolgáltak; s amidőn a magyarnak minden kincse, gazdagsága, a maga saját értelmében állott. Boldog volt a haza; — csak maga Lajos volt boldogtalan.

Hiába rendelt a római pápa, szánakozó buzgóságból, közönséges könyörgéseket az egész kereszténységben; hiába fohászkodott, esédezett Lajos, és ővele a mélyen megilletődött magyar nemzet, a mindenek atyjához: nem akarta az ég őtet egy fiúmagzattal szerencsésé tenni. Lajos tehát, két leányainak, Máriának és Hedvignek, csak az oltalom nélkül szükölködő számos országokat, de nem a maga nagy elméjét s vitéz szívét, hagyhatta örökségül. Az ő halálában rendelte az úr, a magyarok nagyságának s kiterjedésének általélphetetlen határát. Eddig engedte terjedni hatalmokat; s elnézte helybenhagyó tekintettel, hogy ez a minden idegen erő által győzhetetlen hatalmas birodalom, maga magát, belső egyenetlenség által emészsze meg. Itt kezdett eloszolni hazánk félelmet s tiszteletet gerjesztő fényessége. Béborúlt lassan-lassan, mint midőn a hanyatló napnak erőtlen sugárit elfogják a vékony estvélyi felhők; és még ama hatalmas Mátyás király is csak halavány holdvilágban jelent meg az elmúlthoz képest. Itt kezdődtek a belső visszavonások és zendülések; hazánknek ama siralommal teljes napjai, midőn a boldogtalan hazafi, ellensége ellen fordítandó

fegyverét, éretlen buzgóságtól megvakíttatva ugyan, de ah! mégis örvendezve, verte hazafitársának szívébe. Midőn kinekkinek a maga zabolátlan indulatja szabott törvényt; midőn a királyok s királynék illetlen fog-ságba hányattak, s részszerént megölettek, részszerént örökös tömlőczbe zárattattak.

Amíg Lajosnak testvér öccse István, Erdélynek, Szepességnek, és Sárosnak vezére; amíg ennek fia, János, a Dalmátia- és Horvátországi bán, éltenek: békével szenvedte Lajos háza özvegységét; várván, hogy rokoniban talán meg fog áldattatni. De minekutána Istvánnak véletlen halálát, a fiának, Jánosnak, halála is hirtelen, és minden mag nélkül, követte volna: elkeseredett a szíve, és az égre s magára bízta a magyaroknak szerencsáját; és még csak a leányiban való reménységnek élt, kiket nagyra menendő ifjaknak akart kiházásítani. Az ifjabbik leánya, Hedvig, Jagelló lengyel királynak adattatott feleségül; aki alatt oztán e két nevezetes ország el is vált egymástól mindörökre.

Máriában, öregbik leányában várta Lajos házának majd halála után leendő feléledését; és a buzgó hívségtől viseltetett magyar rendek is öszvejövén Budára, Máriát kívánták királyuknak a megélemedett felségtől. Kíváncsi szemekkel néztek minden akkori fejedelmi ifjak a hozzá-hasonlíthatatlan Máriára. Egész Európa kétséges hallgatással várta a magyarok meghatározását; és már előre irigylette az ismételten ifjúnak, oly sok gazdag és hatalmas tartományok jövődöbéli fejedelmének, szerencsáját. A magyar, bizodalmas örömmel tekintett Máriára, s előre tisztelte benne a Nagy Lajos vejét; királyához való hív indulatjából elhitetvén magával, hogy a Mária férje lesz Lajos minden érdemeinek is bizonyos örököse.

IV-dik Károly római császár s cseh királynak udvara volt akkor időben legelső egész Európában. Nem ugyan hatalmára nézve; mert meghomályosította Lajos minden koronák fényességét, és egy fejedelem erejét sem lehetett az övéhez hasonlítani: de a császári koronát tartották közönségesen legelsőnek. Lajos király-

nak már semmi férfi gyermeke nem lévén, mindenek Károly császárnak fiára, Zsigmondra, függesztették szemeiket; aki is, szép termete s ábrázatja mellett, eleveniségének s gyermeki eszének némely oly jeleit mutatta, melyeket a fejedelmek fiaiban mindenkor csudálni szoktunk, a közönséges születésű ifjakban pedig helybenhagyunk. Zsigmondra nézett mindeneknek vélekedése szerint a császári korona, s talán még Csehország is; és ki ne kívánt volna egy ilyen hatalmas ágyból született, nagyra menendő ifjúnak, jó erkölcsöket és mindenféle virtusokat, melyek egy igaz jó uralkodóban elmúlhatatlanul szükségesek? Nem is mulatta el a csapodár hír, ezer meg ezer hozzáadásokkal hirdetni, s nagyra magyarázni Zsigmondnak még legközségesebb gyermeki cselekedeteit is. Kedves ízű gyümölcsöket esküdött e fakadó bimbóról, mely még az őszi megérésig az egész esztendő bizonytalan változásinak alájok volt vettetve. Lajos is tehát, az országnak megegyezett akaratjából, Zsigmondot választja Máriának férjül. Bizonyos az, hogy mind Lajos, mind a magyarok, csak azokat a tökéletességeket látták Zsigmondban, amelyekkel kívánták hogy bírjon, és amelyekkel őt a foglalatoss képzelődés már előre gazdagon felruházta. De kit is ne vakítana meg a sok jó illatú tömjénnek füstje, melylyel a maga szerette bálványának oly szívesen áldozik?

Szent és elmellőzhetetlen szokás volt abban az időben, hogy akármely nagy születésű leányok klastromokban töltsék el gyermeksegeket; ott tanulják az alázatosságot, az isteni félelmet, és mindenek felett az akkori legelső virtust, a testi vétkes kívánságoknak megzabolását, elfojtását. A férfi gyermekeket, mihelyt jární tudtak, már lóra ültették; a máj csergő s egyéb féle fa báb helyett, fényes kardokat s buzogányokat adtak kezeikbe; s szintén úgy nem szégyenlette akkor a nemes ifjú, ha írni s olvasni nem tudott, mint a mi időnkben, ha minden szemérmest s nemzeti díszes erkölcsöket félre téve, őseinek s a mostani megvilágosított századnak gyalázatjára, fajtalanságaival dicseke-

dik. — Igaz az, hogy akkor tudatlan s durva világ volt; hogy a tudományok mind a klastromokba szorultak, és csak azokban üzetettek; s hogy csak a papok s szerzetesek tudtak könyvből imádkozni, a világiak ellenben magokon csak olvasóval segítettek. Igaz az, hogy aki pennát tudott kezébe fogni, derék ember volt; és, akiket mi ma íródeákoknak hívunk, azok akkor titoknokok voltak. a) De ellenben bátrabb volt egy kézcsapás, mint sem ma húsz egekre való esküvés; felbonthatatlan a barátság, szent a mások becsülete iránt

---

a) Tudva vagyon a tudománybéli történetekből, mely nagy homályban feküdt légyen Európa azon időkben, amelyekről itt emlékezet vagyon. A XIV-dik száz (melyben Lajos és Mária királyaink uralkodtak) egy volt a legsetétebbek közül, Krisztus születése után. Nagyön megcsalatköznék ehhez képest, ha ki azt vélné, hogy csak a mi hazánkban volt volna akkorban oly nagy tudatlanság. Azonban, habár ez úgy lett volna is, nem lehetne rajta megütköznünk, s nagyön csudálköznünk; meggondolván, hogy a magyar nemzet (általjában véve) nem oly igen régen hagyta volt el azelőtt a bálványozást, sőt hogy, ami több, még a XIII-dik százának utolsó tizeiben is nagy számmal voltak ezen országban olyanok, kik a keresztény hiten kívül vakoskodtak. (Ilyenek voltak a kúnok; kik mely nagy és hatalmas erővel bírtanak légyen, kitetszik önnét, hogy IV. László királyt 1290. eszt. gyilkosúl megölvén, önnönmagát a magyar nemzetet is — legalább nagy részént — hatalmek alá hódíthatni reménylették). — Ki nem tudja pedig, mely sok idő kívántassék arra, hogy egy hadakozó nagy nép, habár a keresztény religiót felvette is, tudományra s elmébéli világosságra juthasson? — Már: mi lett légyen annak oka, hogy a feljebb említett időkben a többi keresztény nemzetek is oly nagy homályba merültek; sok nagy hitelű történetjegyzők világos szókkal megírják; és nevezetesen *Leibnitz*, kivel ebben minden jelebb írók egyet-értenek, megérdemli, hogy az ő ítéletére figyelmezzünk. Ezen nagy embernek tulajdon maga szavai (Introd. in Script. Rer. Bruns. ad §. 68. sive Gervasii Otia imígy vannak: Vixit eo seculo, quod ego, cum proximo, omnium seculorum post Christum natum ineptissimum esse comperi; decimo tertio, inquam, quo subito omnes propemodum boni scriptores evanuerunt, cuncta in se trahentibus monachis mendicantibus, qui tunc insurrexerunt; et mox ignorantiam atque errorem etiam vicicomburio sancientibus: ut vix alia, quam vtriusque iuris et scholasticarum argumentum studia superessent. Germanus certe seculum decimum,

való tisztelet, szeplőtelen a szűzleány párta, ismeretlen a házasságtörés, s közönséges az ősz vénségig megtartott férfiúi elevenség; és a magyarnak naptól portól elbarnult arczáját s kemény testét annál illendőbben ékesítette egy nemes, megcsalni nem tudó lélek. — Akkor majd minden kiesebb völgyben, egy suhogó víz partján, majd minden szép kilátású termékeny határban, egy-egy klastrom állott. Az akkori buzgó, minden pompa s vesztegetés nélkül élő, együgyű világ, nem tudta hasznosabb helyre fordítani pénzét. A szerzeteseknek titkos szíveik voltak a világiak szorongattatott lelkeiknek nyitva álló menedékhelyei; és a klastromoknak külső magas kerítései az ő ingóbingó jószágaiknak a futó ellenség előtt bátorságos oltalmazó bástyái.

Nagyszombat már akkor is híres volt; nem ugyan, mint ma, tornyai s templomainak sokaságáról: hanem, mivel az ottan lakozó ursulita apácák különös jó móddal tudták oktatni és nevelni a leányokat. Sok nagy úri s fejedelmi asszonyok jöttek ki kezeik alól, kik keresztényi életekkel, s magoknak példás viseletével, az apácákról eredett jó hírnek valóságát megbizonyították. A jámbor királyné Erzsébet is tehát, az akkori világnak klastromi kegyessége szerint, arra határozta meg magát, hogy minekelőtte a nagy udvarokban közönségesen fészket vert vétkek megvesztegetnék leányának szívét, őt Nagyszombatba küldje. Kevés személyek, ből állott a Mária udvara. Gara István nádorispányné, születésére nézve Horvát Rozália, volt fő gondviselő asszonya; a Cillei grófnak Borbára nevezetű leánya mulató társa; ami pedig az írást, olvasást, és keresztényi jó erkölcsökben való előmenetelt s gyarapodást illette, az egyenesen az apácákra volt bízva.

---

aureum fuit prae decimo quarto: quo tempore etiam iura imperi-supina ignorantia propemodum intercideret. — Ex Ottone Frii-singensi apparet, medio duodecimo seculo. integram adhuc discernendi facultatem superfuisse: mox vero vno impetu fabulae, antea intra legendas et sanctorum miracula coërcitae, sese in orbem litterarium effudere. Etc. —

(Bacsányi jegyz.)

Mária nem volt az, amit közönségesen szép gyermeknek szoktunk nevezni. Nem ama tündöklő szépségű, virágzó színű, s eleven szemű, mely első tekintetre észt vesztet; és amelyen a férfiaknak szíveik oly örömet szenvednek hajótörést. Nem volt szép; de valamely titkos természeti kellemetesség, mely az embert minden csábítás nélkül vonta hozzája; ama csendes és csak az idővel tetsző nyájasság, a társalkodás által kifejtődő szerelmetesség; ép, magas termet, s méltóságot jelentő tekintet azt cselekedték, hogy az ember elfelejtkezett mellette a legszebb asszonyokról, és akármely hideg vérrel szemlélte légyen is ötet először, belső megilletődés nélkül soha többé el nem hagyhatta. Hamisság és tettetés nélkül való szívű s jó lelkű volt e mellett; szeretetében s szavaiban állhatatos; lebecsátkozó, és a legjobb, legáldottabb feleség, s legkedvesebb házi asszony lett volna, ha egyszersmind igazgató fedeltemnek is nem kellett volna lennie. — Annál szebb volt ellenben Borbára; Máriának mulatótársa. Csintalan barna szemei, ábrázatjának mosolygó pirossága, megbájló nevetése, s eleven tekintete mindenkor víg elméje, nagyravágyó indulatja, fejessége, s már akkor is kitetsző álnokságinak némely jelei: nagyon is kimutatták, mely szívet hódító, veszedelmes személy lenne jövőndőben. Örömet választott volna a messzelátó Gara Istvánné más játszó társat Máriának; olyant, ki az ő csendes természetével jobban megegyezett volna. De hatalmas ember volt gróf Cillei az udvarnál; s férjének, a nádorispánynak, jó barátja. Mind ezért tehát, mind pedig azért is, mivel a maga szorgalmatos gondviselésétől s szemfüles vigyázásától jobb jövőndőt reménylett, ő is elhallgatott. Az igaz, hogy az eleven Borbára víg gyermeki játékkal mindenkor fel tudta ébreszteni a lassú Máriát; s csendes szomorúságra hajlandó lelkét szíves csevegései által vidámabb állapotba hozta; igaz, hogy sok visszahozhatatlan jó napokat töltöttek együtt a klostrom udvarának csendes falai közt, és az apácák kertjében csergedező pataknak magános partjain. De mi volt e futó öröm, azon ezer meg

ezer titkos gyötrellemhez képest, melylyel azután Máriát, koporsója bészártaig, üldözni meg nem szűnt? mi volt egyéb, mintsem méreg s epe, mely ezen ártatlan időknek emlékezetét annál érzékenyebben megkeserítette?

Az öregeknek élete csak egy gyenge hajszálon függ, melyet legkisebb erőltetés is könnyen ketté szakaszt. Mennél bizonyosabban eltűnt a múltó idővel Lajosnak reménysége is, hogy még valaha férfi örököse lehessen: annál inkább emlékeztették őtet hanyatló napjai leányának Máriának eljegyzésére. Számos követeket küld azért Károly császárhoz, kik a már előre megbesélt végezés szerint Zsigmondot Magyarországra hozzák; és Zsigmond, minekelőtte gondolták volna, Budára érkezett szerencsésen. Mely hűséges magyar nem érzette volna ekkor Lajos atyai szívének örömmel teljes indulatit, midőn a kellemetes ifjat először meglátván, egy kezével őszibe elegyedett hosszú szakállát álla alá csapta, a másikkal választott vejét dobogó mellýéhez szorította! midőn, sűrű csókjai után könyvekben lábbagó szemeit az egekre felvetvén, a mennyei atyához fohászkodott, hogy Zsigmondot, számos férfi gyermekekkel áldja meg; amiért ő oly haszontalanul esedezett vála! Áment mondott reá az egész jelenlévő magyarság; és kevés napok múlva elmentek Nagyszombatba.

Mária már ekkortizenhamadik esztendejébe fordúlt. Szelíd és valóban ártatlan, de mégis elég idős már arra, hogy a szerelemnek, vagyis inkább hajlandóságnak első kedves indulatit érezhesse, Zsigmondot a tizenötödik tavasz ékesítette fel az ifjúságnak mosolygó rózsáival, s adott televen tekintetébe egy oly természetikedveltetést, mely a legelső látásra észrevehetetlenül megnyerte az embernek szívét. Különben természetére nézve már ekkor is elég magas; ép testű, és erős alkotású. Feltételében és fogadásában állhatatlan, indulatinak minden tartózkodás nélkül engedelmeskedő, ajóra és rosszra egyaránt egész a mértékletlenségig hajlandó, és már gyermekkorában épen az, amilyennek később cselekedetei fogják mutatni. Sokat ártott erkölcsének az atyja

iránta való lágysága; kivált amióta Mária férjéül való választása után kebelebéli szerelmese lett. De sokkal többet ártott még egy az udvarbanlakó elfajúlt olasz úrfinak példája, ki az oltár előtt szentnek és buzgónak mutatta magát, de a templomon kívül vallás- és istentagadó; ki ellenségének szembe nyájas és édes, háta megett a halálig üldözni kész; külsőképen csendes, de valaki ellen való haragjában a bosszúállás után is engesztelhetetlen; ki csak a maga kívánságának betöltését tartotta legfőbb boldogságnak; és aki mindazt, ami az emberiség előtt szent, az irgalmasságot, szelídséget és ártatlanságot kinevette. Olyan az éretlen ifjúságnak a rossz példa, mint a gyenge szőlőszemnek a ragya. Ritka elme, ritka szív, melyet meg nem veszthetne; és amely inkább idegenséget, mint kedvet kapna iránta. Zsigmond is mindazokat tanulta meg ettől az olasztól, amelyeknek örökkévaló homályban kell vala maradniok előtte. Egynehány alkalmatosság nevelte benne a rendetlenségre hajlandó indulatot; és az idő, amint több több szabadságot kapott, természetévé változtatta.

Az első tekéntet, amint Zsigmond és Mária meglátták egymást, meghatározta mind a kettőnek örökös boldogtalanságát. Ki nem tudja, mely sok függ attól a szempillantástól, amelyet egy ifjú valamely leányra vet legelőször? mely nagy hatalmat vegyen az első ítélet az embernek szívéen, s mint uralkodjék benne csaknem élete fogytáig? Ah! örökre eltörölhetetlenek az ilyen első behatások a szerelemnek dolgában! A gondatlan ifjúság csak arra hallgat egyedül, ami szemeknek megtetszik, és külső érzékenységeit csiklándoztatja; de a későbbre megért okosság és értelem sem tud ezen első hajlandóságon változtatni, mely ezer boldog érzések között, sok esztendők múlva is, ismét megújúl. Elmúlik a szerelem sokszor, midőn az első kedves képnek visszatért emlékezete a csalárd szívet mégis gyönyörködteti. Zsigmondnak éppen nem tetszett Mária. Maga szép lévén, nem kapott semmi más egyében, mint igen szembetűnő ritka szépségen; és az ő tüzes

elevensége igen kevés megegyezést talált a szelíd Máriának csendes erkölcsével. Borbára szépségére nyílt meg Zsigmond szíve. Édesdeden szította bé azon sugárok, melyek annak kellemetes arczáiról tündöklöttek; de sokkal jobban tudta magát tettetni, mintsem hogy azt, amit kebelében Borbáraért érzett, Máriának ne hazudta volna. És Mária, azon első szerelmes tekéntetre, melylyel ártatlan érzékenységeit megcsalta, az első kézszorítás után, mely szemérmes arczáját szokatlan elpirulás tüzével béborította, soha többé el nem felejthette Zsigmondot. Zsigmondról gondolkozott szünetlenül; ezerszer meg ezerszer ötlött elméjébe a ruhája, melyet viselt, testállása, magaviselete, szája mozdulása, ha valamit szólott, karjai kiterjesztése, midőn kezét megcsókolta, és nyájas pillantása, melylyel szíve nyugodalmát megvesztegette. Alig várta öszvekeléseket, hogy együtt keressék a madárfészeket; hogy szüntelenül együtt üljenek valamely magános hárfa hangja mellett. Zsigmond Borbárával mulatta magát; és Mária csak úgy jelent meg néha-néha képzelődésében, mint midőn valamely test után az árnyékot minden illetődés nélkül észre vesszszük.

Kinek jutott volna eszébe még csak kételkedni is, hogy Zsigmond és Mária szívesen ne szeressék egymást? Úgyis közönséges gyarlósága ez az emberi szívnak, hogy amit valóban kíván, azt mintegy már megessett dolognak tartsa, úgy hogy többé annak bételjesedésében még csak kételkedni se szeressen. Még a különben szemes Gara Istvánné is, ki részrehajlás nélkül vigyázott minden legkisebb mozdulásra is, nem talált semmit, amivel meg nem elégedhetett volna. Lajos nem tartóztathatta örömkönyveit, melyek megindult szívéből tiszteletes szakállára legörgöttek. Erzsébet királyné, ezen rövid szempillantásban egész szerencsés házassági életét megjeleni látván, fennszóval zokogott; és a vének, kikben a jóltévő képzelődés első szerelmeknek boldog emlékezetét elevenen megújította, lesütött fővel, mély megilletődéssel állottak az ifjú fejedelmi pár körül. Szent látás! Lajos leánya

jövendőbeli boldogságának ezen szerelmes képével szállott koporsójába. Erzsébetet megtanította a bölcs idő, mely kitanulhatatlan légyen az embernek szíve.

Még egynehány napokig mulatott ezután a királyi udvar Nagyszombat városának barátságos környékiben. Lajos örömmel engedett magának egy-két nappal többet, mind azért, hogy terhes foglalatosságitól megpihenjen, mind hogy szerelmes leányának ártatlan társalkodásában tovább gyönyörködhessek. A királyné az apáczákkal, Máriával, és Gara Istvánnéval mulatta magát; s kegyes asszony lévén, legtöbb idejét a templom sekrestyében töltötte. Az udvari nemes ifjúság, idejéhez s neveltetéséhez képest a vadászatot kedvellvén, a körülbelől lévő magas bérczek erdeiben lövöldözte az őzeket, szarvasokat, s gazdagította a királyi konyhát. Zsigmond keveset lehetett reggel Máriával; a hosszas imádkozás nagy részét elvette a délnak; és kiki tartozott itt is eleibe adott kötelességeit elvégezni: Mária a gazdasszonyságot, Zsigmond a fegyverfogást és forgatást. Csak a vékony fölöstökmözés mellett jöttek össze, midőn az egész királyi udvar fennállva sajtot és kenyeret kézből falatozott; ellenben az egész délutáni időt egymás társaságában tölthették, vagy az apáczák magános kertjekben, vagy a város alatt fekvő gyönyörű pázsinton fel s alá sétálva.

A vidám tavaszi napok annál inkább felnyitották Máriának édes indulatokra hajlandó szívét, a Zsigmond iránt való szerelemnek érzésére. Mielta Zsigmondot meglátta, tisztábban hasadt néki a hajnal, derültebb volt a reggel, mosolygóbbak az illatozó virágok, és kellemetesebb a madarak csevegése. Azolta örömebb nézte az apró kövecseken felakadt víznek szökdöső kis hajjait, a tarka barackfák fakadásit; szívesebben imádkozott, sohasem szerette jobban Gara Istvánnét, és nem érzett mélyebb tiszteletet felsőges szüléi iránt. Jól látta Garáné Mária szívének változásait, szerelme nevedését; igazán örvendezett rajta, s kívánt hasonló érzékenységeket Zsigmondnak is. Örömmel nézte volna; ha a sétálás közben különösen társalkodott volna Má-

riával, s nyilvánban mutatott volna szerelmet iránta. De Zsigmond egy szempillantást sem akart elveszteni, melyet kedves Borbárája mellett eltölthetett; és Gara Istvánné reszketve látta már most kétséges félelmének bételjesedését; látta a jövő időt fekete ábrázatban megjelenni előtte; látta mindazt, ami Mária előtt oly sokáig titokban maradt, s annál inkább reszketett, mivel nem segíthetett rajta.

Minekutána tehát buzgón megcsókolgatták volna a szent ereklyéket, s az apáczákat juhokkal, baromokkal, s egyéb konyhára valókkal, és húsz aranyforintokkal gazdagon megajándékozták volna: visszatére az egész királyi udvar Nagyszombatból, s elvivé magával Zsigmondot is Budára, hogy a magyarok szokásit, törvényit, és a katonaságot megtanulja. Felette nehezen esett az öreg királynak kedves leányától megválni. A királyné három rendbéli csókjai után háromszor csókolta meg újra Máriát, és még sem eresztette ki ölelő karjai közül. Mária hallgatva, de ezer jó kívánságokkal teljes szívvel kísérte kedves szüléit a hintóig; és amint el akart tőlök búcsúzni, egy belső nyughatatlanság megakadályoztatta nyelvét a dadogásig. Zsigmond látására, ki utóljára ült fel a hintóba, egészen megnémult. Földre függesztvén szemérmes arczáját, könnyen megengedte kezeit csókolni az álnok Zsigmondnak, ki azalatt lopva mégis Borbárára tekintett. De amint a királynak szavára „isten hozzád, édes leányom!” a kocsis, megcsapkodván pajkos lovait sebesen elnyargalt volna; úgy állott reszketve, mint a magasra felnőtt szekfűszál, mely, hirtelen elrántatván mellőle támasztó vesszeje, remegve ingadoz. Egy megnevezhetetlen érzékenység foglalta el szívét. Sokáig nem mozdulhatott meg állóhelyéből, s érzékenységei terhe alatt annál inkább szenvedett, mivel a jóltévő könyvhullatások nem segítettek szíve szorongatásán. Gara Istvánné mintegy magán kívül vitte vissza a klastromba; szánakodott állapotján, s a magán is, hogy ő soha a szerelemnek sem édességét, sem szomorúságát nem érezhette. Vén ember volt Gara István akkor is, mikor őtet

nékie feleségül adták; az ország terhes gondjaitól meg-ránczosult tekintetében nem vett észre soha semmi szerelmet jelentő pillantatot; azelőtt más ifjat nem is-mért, és most csak Mária társalkodásával kellett kipó-tolnia s elfelejtenie a szerelem gyönyörűségeit, melyekre mind ifjúságára, mind kellemetes szépségére nézve méltán számot tarthatott volna.

Mária, bélépvén szobájába, melyben Zsigmondot legelőször látta, elfakad sírva; és sem Gara Istvánné barátságos vigasztalásával, sem a fejedelemasszony a szentek fájdalomnak előbeszélésével, nem szüntethet-ték meg zokogását. Csak akkor, midőn a megbúsult természet bő könnyhullatásokkal enyhített fájdalmain, csak akkor szűnt meg nehéz sírásától, s hármaztatta sohajtását. Ah! mert soha sem ért még ily szomorú napot! Amidőn a nagyszombati klostromba küldet-tetett, Gara Istvánnénak szíves barátságában könnyeb-ben elfelejtette szüléitől való első megválását; de a Zsigmond eltávozása által szívében ejtett ürességet nem pótolhatta ki senki barátsága. Hiába szabadította fel a fejedelemasszony az apácákat egész napra klas-tromi kötelességeik alól, hiába adott laptát kezeikbe, hiába hajtatta bé a bárányokat: Mária semmiben sem találta kedvét. Csak a magánosságot óhajtják a boldog-talanok és szerelmesek, kik a csergedező patakokkal s a lengedező szellőkkel legszívesebben közlik titkos pa-naszszokat. Mária sohasem volt víg kedvű, s amint Zsig-monddal együtt szüléi elmentek, elvesztette kevés ter-mészeti elevenségét is. Egy valamely szívét szorító nehézség érzéketlenné tette minden örömhöz, és komor kedvetlenség borította bé egész ábrázatját. Lesütött fővel ült párnaszékén, mély andalodásba merülve. Nem fájt semmi teteme, semmi baját, semmi testi nyavalyá-ját nem érzette, nem haragitotta meg senki; a szüléi elmenetelét sem szenvedte már oly nehezen: még sem volt semmihez is kedve. Ha imádkozott, szüntelenül tétováztak gondolati; ha a kertbe ment, vagy valamely munkához fogott, tüstént megúnta magát; neheztelt, ha mást vigadni vagy nevetni látott; emésztődött ma-

gában, ha megszólították; minden érzékenység nélkül hallotta a tavaszi bárányok bégetését, a madarak hangicsálását; elfelejtette megétetni galambjait, megöntözni virágjait: s még sem tudta szegényke, hogy szeret. Legsúlyosabban az esett néki, ha a fejedelem-asszony, együgyű buzgóságból, a szentek szenvedésével kezdte vigasztalni. Legkisebb hasonlatosságot vagy megegyezést sem talált a mártiroknak fájdalmai és a maga szívének érzékenységei között; ellenben mindjárt elpirúlt, ha valaki Zsigmondot találta említeni; Zsigmondot, aki, ha mindenről elfelejtkezett is, szüntelenül elméjében forgott. akiről való gondolkodásában aludt el, és akinek emlékezetével serkent fel. Mégis titok volt magának ez a szerelem. Valóban nem tudta belső nyughatatlanságának okát és eredetét; noha mindenkor legörömeztebb nézett arra a helyre, ahol Zsigmond legelőször kezeit megcsókolta; ahol boldog ártatlanságának nyugodalomát tudta nélkül elvesztette. De miképen ismerte volna egy tizenhárom esztendő, a klastromnak tudatlan kőfalai között nevelkedett leányka, oly helyen, hol a szerelmet s minden természeti hajlandóságokat mintegy kárhuzatos vétket fekete színekkel festettek le előtte; miképen merte volna magának megvallani, hogy szeret? A nyelvén holt volna el ez a vallástétel, és a szemérem miatt megrepedt volna arczája.

Borbára sem volt már gyermek, hogy Máriának szemmel látható nagy változását és Zsigmondnak iránta való kedvező figyelmetességét, észre ne vette volna. Érzette-e azonban épen azt magában, amit Zsigmond tőle nem titkolhatott, nehéz megítélni. Az bizonyos, hogy valamint Mária természetével az övé épen össze nem illett, és a Zsigmond s maga tulajdon elevensége között sokkal nagyobb hasonlatosságot s megegyezést talált, úgy napról napra idegenebb lett Máriához. Ítéletet tenni nem tudó, a jövővel keveset gondoló, gyermekségének ártatlan idejében édesdeden mulatta ugyan magát Máriával. Egymásra szüntelen szükségek lévén, hosszas ceremonia nélkül, könnyen is megegyezhettek a játékon; és valaminthogy egyik sem ismért

közülök senkit is mást, akit jobban szerethetett volna: úgy tökéletesen s minden kifogás nélkül megelégedett a társasággal. Mária legalább sohasem felejtette el ezen gond nélkül töltött jó napjait; csak emlékezetekért is mindenkor szerette Borbárát, és még azután is, midőn halálos ellenségévé lett, nehezen esett néki néhai jó barátneját kárhoztatnia. De mindenkor is vígabb volt Borbára, hogysem Máriának is több vidámságot ne kívánt volna, sokkal elevenebb és állhatatlanabb, hogysem az egyenlő természet együgyű mulatsági eltörölhetetlenül behatottak volna szívébe. Gyermekekorában is sokszor koczódott Máriával, ha ez őnálánál hamarabb elhagyta a futkározást; és örömeztőbb játszott a tarka kövecskékkel, ha sokszor egészen félbe szakasztván a játékot, bement Gara Istvánnéhoz. Amint nevedett, és már mindeniknek hajlandósága a mulatság nemeiben különbözött, úgy hogy gyakorta kétfelé is vontak; annál több több okot talált napenként az idegenkedésre. Amint, idejével együtt, értelme s tüzes elevenése jobban kifejtődött, és csintalanságaiban Mária részéről nem csak helybenhagyást nem talált, hanem több ízben meg is akadályoztatott, sőt néha bé is vádoltatott: ilyenkor gyakorta fél nap is nehezteltek egymásra. Főképen pedig amióta Mária Zsigmondot megszeretvén, Borbára az ő andalgásait, titkos szomorúságát, és gyakor sohajtásait csak kinevette volna; egészen elidegenedtek egymástól. Borbárának halál volt a klastromban tovább lakni. Sokkal nagyobbban is utálta annak szoros fenytékét, mintsemhogy szabadabb életet ne kívánt volna. Tudta hogy egyetlenegy leány lévén, az édes anyjától mindent megnyerhet. Hallotta a Budán gyakorta megtörténni szokott multságokat, az udvari bolondnak tréfáit, az aranyos ruhákba öltözött szép ifjaknak viaskodásokat, a hegedűszónál való tánczokat, a lármás vígaságokat, melyek az udvari életet követni szokták. Ez volt az ő hajlandóságihoz illendő multság, nem a szentek legendája. Erre a szabad életre vágyakodott ő szüntelenül; és a legelső keserves izenetre, melyet halálos unalma felől

az anyjának tétetett, könnyen kidolgozta az atyja Lajos királynál, hogy Borbára Nagyszombatból eljöhessen, és Budán a királyné szolgálatjába állhasson, az akkori időhez képest emberséget tanulni; annyival is inkább, minthogy Máriát sem akarták már fél esztendőnél tovább a klostromban hagyni.

(Több nem jelent meg.)

5 DE 36

TARTALOM.

	Lap
ELŐSZÓ	III
SZENTJÓBI ÉLETE	1
SZENTJÓBI MUNKÁI	3
I. Vegyes Költemények	3
Indúlj-Dal, Dobozy Lajoshoz, midőn először táborba ment	5
Zrínyi Péter, horvátországi bán, I. Leopold császárhoz	6
A Czenczi rózsája. Overbeck ut	14
Ovidii Trist. IV. 6.	15
Az együgyű paraszt	18
A Reménységhez	20
A cserfa	21
Achillestől a Hektor testét kérő Priamus. II. XXIV.	23
A reggel	24
Egy szép leányhoz	25
A sírhalom	27
Hg. Kóburg győzedelmére Martinestyinél 1789	27
Glycerium, Wielandból	28
Az első borotválkozás	29
Egy megvetettnek keserve	30
A nagy szüret Telegden	31
Hor. Carm. II. 10. Licinushoz	32
Az én szeretőm	33
Egy ifjú a jegy visszaadásakor	34
A poéta. Jacobi ut.	35
Az igaz világi boldogság	36
Dobozy Mihályhoz	36
A sóhajtás Phyllishez	37
A tavasz	38
Jó az isten	40
A Holdhoz	41
A bús puttonos	41
Belgrád megvétele	42
Besenyei Beöthy János Bihar vármegyei viceisp. halálára	43
A szerelmes pásztor	43

	Lap
A fogadás	45
Az emberi szeretetről	45
Beliczai József Arad vármegyei viceispány halálára	46
Phyllishez	47
A Csermelyhez	48
A boldog élet	48
A haszontalan várakozás	49
A jó estve	49
Hg. Kóburg győzedelmére, és Belgrád megvételére	50
A fő boldogság	51
Chloé bús estvéje	52
A szekfű	52
Nem szeretek	53
Mirabeau, a francia nemzetgyűlés előülölője halálára . .	54
A szerelem boldogsága	54
Dámon	54
A haldokló keresztyén	55
Ifj. sz. róm. bir. gr. Teleki Imrének, midőn exáment tartott	56
A megváltozott Dóris	56
A haszontalan áldozat	57
A hírébe megholt	58
A gyermekek	58
Egy fősvény	58
A hallgatás mentsége	58
A péczeli kert. Id. gr. Rádai Gedeonhoz	59
Phyllishez	61
II. József halálára	62
A mai világ	62
II. Drámai Költemények	63
A Pántlika, egy pásztori játék Gellertből	63
Mátyás király, vagy a nép szereteti jámbor fejedelmek ju- talma; nemzeti érzékenyját. 3 felv.	91
III. Prózaíráások	175
<i>Idyllek.</i>	
A kívánság	177
A panasz. Rínó és Laura	182
A Dérhez	186
A kert. Nagyváradon	187
Töredékek Rabener Munkáiból. 1. 2. 3. 4. 5. 6.	188
Első Mária m. királynak élete (töredék)	196

1002

52

3/09